

بەرەت چیرۆک نڧیسینى

سپيريز پريس

ريڤه بهرني گشتي و
سهر نقيسه ر
مويد طيب

ماقين چاپکرندي پاراستي نه

کوردستانا عيراقی - دهوک

تاخي مازي - جادا ئاشتي

ئاڤاهيقي سپيريز

www.spirez.net

www.spirez.org

دار سپيريز للطباعة والنشر
دهوک

- ژمارا وهشاني: (٤١٧)
- نافي بهرتووكي: بهرهف چيروك نقيسيني
- نقيسه ر: لهيلا خالد چيي
- بهرگ: نهجمه ددين بيري
- دهرهينانا نافه روگي: شيرزاد محمد عمر
- سه ره رشتكاري چاپي: شيروان نهجمه د تهيب
- چاپا ئيكي: ٢٠١٦
- تيراژ: (٧٥٠) دانه
- ژمارا سپاردني: ٢٠٠٩، ل (ريڤه بهريا كتيبخاني گشتي- دهوك).
- چاپخانا: هيڤي - اربيل

SPIREZ PRESS & PUBLISHER

DUHOK

ديارى

ئەف وەرگىرانە ديارىيە بۆ دايك و بابىن من ئەويىن
كوب دريژاھيا سالىن خواندىن ھاريكار و پشتەفانىن
من بووينە ھەروەسا بۆ خويشك و برايىن من كو ھەر
دەم دگەل من دا بووينە. بۆ ھەمى ھەژىكەرپن زمان و
ئەدەبى كوردى تايبەت بۆ ھەفالا من يا ھيژا (خالىدا
عبداللە).

پیرست

- ۹ پیشه کی
- ۱۱ قوناغین دروستبؤونا چیرۆکی
- ۱۷ بابته
- ۲۱ - سهرچاوین پهیدا کرنا بابته تی
- ۲۳ - وهرارا ههر بابته کی ل گور ئاستی وی بابته تی یه
- ۲۴ - ب مفا وهرگرتن ژ ئیک بابته دی شیین چیرۆکین جیاواز بنقیسین
- ۲۷ په یام
- ۳۰ - ههمی پشکین چیرۆکی دقیت د خزمهتا په یاما وی دا بن
- ۳۶ - په یاما چیرۆکی نابیت راسته وخو دیار بیت
- ۳۸ - چهوا دی شیین په یاما چیرۆکی بزنانین
- ۴۳ پلان د چیرۆکی دا
- ۴۶ - پلانا چیرۆکی دقیت یا روهن و تهمام بیت
- ۴۸ - نه گهری ههر کاره کی د پلانا چیرۆکی دا دقیت یی روهن و بهرعاقل بیت
- ۵۰ - ره گه زین پیکهینه رین پلانی
- ۵۴ - بی دقیه پلان د خزمهتا په یاما چیرۆکی دا بیت
- ۵۷ نافی چیرۆکی
- ۶۱ دارشتن د چیرۆکی دا
- ۶۵ کارکتهر د چیرۆکی دا

- ۶۷ کارکتھرسازی
- ۶۹ دارشتنا ئیکسەر
- ۷۴ دارشتنا نہ ئیکسەر
- ۷۷ مفا وەرگرتن ژ قەر قەشی بو دیار کرنا کارکتھرا
- ۸۳ مفا وەرگرتن ژ ھە قەپیفینی بو دیار کرنا کارکتھرا
- ۸۹ دەم د چیرۆکی دا
- ۹۳ چەوا چیرۆکی قەگیرین
- ۹۴ قەگیرانا چیرۆکی ژ زمانی تاکی کەسی ئیکی
- ۹۵ قەگیرانا چیرۆکی ژ زمانی تاکی کەسی سییی
- ۹۹ شلوفە کرنا چیرۆکەکی
- ۱۱۳ شلوفە کرنا چیرۆکا دەمژمیرا زیری
- ۱۱۳ بابەت و پەيام
- ۱۱۴ پلانا چیرۆکی
- ۱۱۵ دارشتنا کارکتھر
- ۱۱۸ دەم د چیرۆکی دا
- ۱۱۹ چەوا چیرۆک ھاتیە قەگیران
- ۱۲۰ نافی چیرۆکی

پيشه كى

چىرۆك وەكى ژانرەكى ئەدەبى گەلەك گىرنگيا خوه ھەپە كو
ژلايى نافەرۈكى فە دىشەت ھەلگىرى وان ھەمى مەبەست و بابەتان
بىت كو ھەر ژانرەكى ئەدەبىيى يى دىتر بخوه فە دگىرىت. دىسان
دىشەت بىتە پالدەرەك بۆ گۆھرىن و پيشكەفتن و ھىيار كرنا
خەلكى. چونكى مېژوو و ژيانا گەلان تىدا خويا دبىت.

لەوما بىرىار ھاتە دان بۆ وەرگىرانا ئەفى پەرتوكى ل وارى
چىرۆك نقىسىنى دا، ئەفى پەرتوكى كو گىرنگىيەكا زور ھەپە ل وارى
چىرۆك نقىسىنى دا و ئەو كەسىن كو ھەزا نقىسىنا چىرۆكان ھەبن
دى شىن بۆ نقىسىنا چىرۆكى گەلەك مفاى ژى وەرگىرىت چونكى د
فى پەرتوكى دا ھەمى قوناغىن دروستبونا چىرۆكى بشىۋەپەكى ورد
ھاتىە باس كىرن، ئەف پەرتوكى ژ زمانى فارسى ھاتە وەرگىران لسەر
زمانى كوردى و د وەرگىرانا ئەفى پەرتوكى دا گەلەك وەستىانە دا كو
سەرھارايى بكارئىنانا پەپىقن كوردى يىن رەسەن ژ چىژ و گىرنگيا
ئەفى پەرتوكى ل دەمى وەرگىرانى كىم نەبىت.

ھىقىدارم ئەف پەرتوكە بىتە جەئ مفا وەرگىرتنى بۆ ھەر
كەسەكى ھەزا چىرۆك و چىرۆك نقىسىنى ھەبىت.

قوناغین دروستبوونا چیروکی

هه می گاغا، سپیدی زوی ب دهنگی دیکلی خوه یی مهزن و جوان بهری ههمیان ژ خه و هشیار دبووم. ژ جهی خوه د هاتمه دهرقه و دجووم ل سهر دهرجکیت ایوانی درۆینشتم و من گوهی خو دا ئاواز خواندنا دیکلی خوه. ل وی دهمی هیشتا نهز نه دجوومه قوتابخانی و هه می خه ما من نهف دیکله بوو. من هزر دکر کو نهف دیکلی جوان، ههر ژ دهستیکی یی هنده بوو و ژ بابی باپیری من یی گه هشتیه باپیری من و باپیری من ب دیاری دایه بابی من و نهو دیکل یی گه هشتیه من. من چهند جارن نهف هزره بو باپیری خوه گووت و نهوی ههر جار دهستی خوه ب سهری من دا دکیشا و دگووت ((دهمی نهز زاروک بووم، نهف دیکله ل فی جیهانی نهبوو.)) ب هیچ رهنگه کی نهز نه دشیم نهفی ناخفتنا بابی خوه باومر بکه م.

پشتی کو مهزتر لی هاتم، تیگه هه شتم کو بابی من راست دگووت. و دیکلی من یی جوان، پشتی ژدایک بوونا من نهوی هاتیه فی جیهانی. نهوژی نه ب فی شیوهی و قه باره ی، بهلکی ل دهستیکی وهکی (نطفه) د زکی دایکا خوه و پاشی وهک هیک، پشتی هینگی دایکا وی ل سهر وی رۆینشتم و پشتی دهمه کی، دیکلی من وهکی چیچه لوکه کا بچویک و دهلال ژ نافه هیکی هاتیه دهرقه و پشتی ئیک دووسالان ب فی شیوهی و قه باره ی کو من ددیت، لی هاتبوو. دهمی کو من باشتر بهری خوه دا دهوروبه رین خوه، من دیت فیقی زی ههر بقی رهنگی نه. ئانکو، ل دهستیکی دندکین بچویک د ناخی دا بوون،

پشتی وەرگرتنا ئاف و ئەو رەگەزین کو د نافی ئاخى دا هەنە گەشە کرپە و وەکی گیایەکی ژ ئاخى، هاتینە دەرڤە. ئەڤ گیایە یین بووینە شتلیت بچۆیک و پشتی چەندین سالان، دى شیین فیقیین ب تام ل سەر چەقیّت وان ببینین.

ئەز بەرى چەندەکی ل دەڤ هەڤالەکی خوه یی چیروک نفیس بووم. ژ بو نۆیکرنا بیرهاتنن بووری، من بەحس چیروکا دیکلی بو وی کر. وی ژى بیرهاتنن زارۆکینی یین خوه بو من گووتن، و گووت بار پیتریا چیروکین وی ب شیوهیهکی راستەخو و نە راستەخو ب ئەوان رویدانان کاریگەر بووینە کو ل دەمی زاروکینی ب سەری وی هاتبوون. ژ نیشکەکی ڤە من زانی کو چەند من هزرەکا خەلەت ژ چیروک نفیسان دکر. چونکی، من هەمی گاڤا هزر دکر، کو هند بەسە بو چیروک نفیسەکی کو بڤیت چیروکەکی بنفیسیت، وی گاڤی دى شیت ب روینیت و چیرۆکەکا باش و ژ هەژى بنفیسیت، بیی کو پیدڤی بیت بو دەمەکی دەربارەى رویدانیت وی هزر بکەت یان ژى چیروکا وی کاریگەر بیت ب کاودانەکی کو ل دەمی زاروکینی یان گەنجاتیی ب سەری وی هاتبیت.

دەمی من هزر دکرن، بىرا من ل روژین خواندنن چوو.
مامۆستایى وینە کیشانى هەمی دەمان بابەتەکی ڤەکری ددا مە،
ئانکو دگوت: ((دل وە چ دخوازیت، وینە بکەن.))

ژ بەر هندی بارا پتریا زاروکان نە دزانی چ وینە بکەن. ئەز ژى وەکی هەمی زاروکان نیزیکی نیڤ دەمژمیرەکی من هزرا خوه دکر کو چ وینەکی دروست بکەم. هزرا من د گەهشە هندی کو بو نموونە دیمەنن خانى یەکی وینە بکەم. پاشى من هزر د رەگەزین وینن خوه

دادگر: ((پیدفیه خانی یی چهوا بیت؟ ئهري پیدفیه جهی دویکیلی هه بیت یان نه؟ ب رهخ خانی فه دارهکی بکیشم، چاوايه؟ نه گهر چهوزهکا بچویک و جوان ل پیشیا خانی ب دانم، وینه دی جوانتر لی هییت یان نه؟ و...)) هه تاگو من نهو تهمام دکر، دهمزمیرهک ژ دهمی وانئ دچوو، و بارا پیتریا زاروکان چی وینه یین خوه دبرنه مال تاگو تهمام بکن. وانا دارشتنی ژی ههر هوسا بوو. ئانکو ماموستایی دارشتنی بابتهتی فه کری ددا. هه تا مه بابتهک بو دارشتنی پهیدا کربا گهلهک دهمی مه ل وانئ و مال دچوو.

ههروهسا کو دیکل و توف، دهمهک ژ بو پی گههشتنی و قوتابی، ژی پیدفی ب دهمهکی یه بو پهیدا کرنا بابتهتی وینهی و دارشتنی، چیروک نفیس ژی دهمهک بو پهیدا کرنا بابتهتی چیروکی، پاشان پیگه هاندنا وی د میشکی خوه دا، نفیسینا وی ل سهر لاپه ران دقیت ته رخان بکته. ئه فه دهمه ب ناگههی ژ ریژا ناماده بوونا میشکی نفیسه ری کییم و زیده دبیت.

هندهک جاران د چافپیکه فتینین د گهل نفیسه رین مه زن دا دخوینین کو نهوان چیروکهک پستی چه ندين سالان کو د میشکی وان دا هه بوو، نفیسییه. ئه فه بابته رهنگه ل دهستیکی یی سهیر بیت. لی دقیت بزانی کو میشکی چیرۆک نفیسی وهکی ئهردی یی هاریکاره کو نه گهر توفهک بکه فیه سهه، نهو توف دی دهست ب وهرگرتنا کهرستان کهت کو ژ بو پی گههشتنا وی ب مفا نه. د ئهردین کشتو کالی، نه گهر توفهک دهمهکی دنا فه ئهردی دا بمینیت و ئاف و رهگه زین دی نه گه هنی، چیدبیت ژ ناف بچیت، لی د میشکی چیرۆک نفیسه کی دا، توفهک چ جاران ژ ناف ناچیت، بهلکی د هیفیا وهرگرتنا

رهگه زین پیدفی ژ بو گه شه کرنی دی مینیت، وهسا کو هندهك جاران
 چیدبیت خوه نفیسه ر بخوه ژی نهوی ژ بیر بکهت، لی پستی بوورینا
 چهند سالان، نانکو پستی کو ناستی زانینا نفیسه ری ژ رویدانین
 جیاواز زیده لی هات و ل سهر، سهر بۆرین ژیان و خواندنا وی زیده لی
 هات و بناخی خه یالین خوه به رفهرتر لی کرن. ههر نه و توف
 چیدبیت به ره هفی شین بوونی ببیت. نه گهر چیروک نفیس د
 میشکی خوه دا جارها دی بزقریت بو وی توفی یان بابته تی، دی
 زانیت کو دی شیپ بسانا هی نه وی مه زن بکهت و بکه ته چیرۆکه کا
 خواهش و باش. بیگومان هو ن لدهف خوه هزر دکهن، بو نفیسینا نه و
 چیرۆکا د میشکی هه وه دا هه ی، پیدفی یه چهند سالان ل هیقی
 بمینین. نه گهر هو سا بیت، دقیت بیژم کو مه رهما من نه نه و بو.

مه به ستا مه نه وه کو ههر چیرۆکهك ژ بو دروست بوون و ته مام
 بوونی پیدفی ب ده می یه، و چیرۆك نفیس نابیت له زی د نفیسینا
 وی دا بکهن. نه ف هزره کو نانکو نه گهر بابته كه هاته د میشکی
 هه وه دا، دقیت ب له ز نه وی ل سهر لاپه ره کی بنقیسین، هزره کا شاشه،
 نه گهر هو ن وه بکهن، پشت راست بن ئیکه مین کهس کو چیروکا هه وه
 بخوینیت، نه گهر خو نه بیژیته هه وه، دی بیژیته خوه: چ چیرۆکه کا
 خاف وی سهرۆبه ره.

بیگومان هه تا نه و هه وه خو ار نه کا خاف و نه که لی یا خواری، نه و
 خو ار نا کو وه ک پیدفی ل سهر ناگری نه بیت و ره گه زین وی باش
 نه که لیت، ژ بلی هندلی کو گه له ک یی نه خواه شه، خو ار ن و حه لان دنا
 وی ژی گه له ک دی ب زه حمت و ئاریشه بیت. چیرۆکا خاف ژی،
 چیرۆکه که کو ل دو یف ده می پیدفی د میشکی هه وه دا نه که لی یه.

پشت راست بن کو چیرۆکا هه وه ئه گهر دمیشکی هه وه دا باش بکه لیت و بگه هیت، وه کی سیقه کا شرین و تام خوه شه. ئی ئه گهر ههر ئه ف سیقه ل وی دهمی کو نه گه هشتیه و یا خاف ژ داری ژیه کهین، دی یا بی تام و نه خوهش بیت.

کیم مروف به رهه فن کو فیقیه کی خاف و نه گه هشتی بخون. ئه وه دهمی کو بابه تی چیرۆکه کی د میشکی هه وه دایه، دقیت هون دبوارین جیاواز دا په رتوکان بخوینین و ههروه سا سه بارهت ره گه زین ره گه زین وی هزرا خوه بکه ن. سه بارهت ره گه زین ره گه زین چیرۆکی دلاپه رین دیدا بشیوهیه کی به رفره دی باس کهین:-

پشت راست بن کو ههر چیرۆکه ک پشتی دهمه کی، ئه وه بخوه وه کی فیقی یه کی گه هشتی، دی ژ چه قین میشکی هه وه جودا بیت و دی که فنه ل سه ر لاپه رین سپی یین دهفته را هه وه. که واته ل بیره هه وه بیت د نفیسینا چیرۆکی، ب هیج شیوهیه کی له زی نه که ن و د فی کاریدا، ب راستی کو له زاتی کاره کی نه دروسته.

نهۆ کو مه زانی پیدفیه چیرۆک هه تاکو دکه لیت و د گه هیت، دهمه کی د میشکی خوه دا ب هه لگرین و پشتی هینگی ل سه ر لاپه ران بنفیسین، یا باش ئه وه ئامازی ب وان قوناغان بکهین، یین کو ههر چیرۆکه ک تیدا دبووریت، هه تا کو لسه ر لاپه رهی بهیته خواری:

ههروه کی کو دیکل، لدهستپیکي وه کی (نطفة) بوویه، پاشی وه کی هیکی ئی هات و پاشی وه کی چیچه لوکه کی ژ هیکی هاته ده ری و پشتی دهمه کی ب شیوه و سیمایین دیکلی ده رکه فته، و یان زی فیقی، لدهستپیکي توف بوویه و پاشی وه کی بشکوژ ژ نه ردی هاته

دهرى و پشتى هنگى وهكى شتلهكا بچويك لى هاتيه و پاشى بوويه دارهكا مهزن و ل دوماهيكي فيقى يهكى تام خواهش ژ وى دارى گههشتيه دهستى مه، چيروك ژى ژ بو هندى كو ب شيويهى چيروكهكا تهمام ژ ميشكى چيروك نفيسى بو سهر لاپهري بهيته فهگوهاستن، ب بكارئينان ژ دهى و كهدهستين كو ژ ميشكى نفيسهري دهيته وهرگرتن، هندهك قوناغان دبوورينيت.

ئهف قوناغه ژى بريتينه ژ:

۱- دهستنيشانكرنا بابهتى.

۲- پهيام.

۳- پلانا چيروكى.

۴- گهشه و دارستنا چيروكى.

نياسينا ئهفان قوناغان هاريكاريا نفيسهري دكهت دا كو تيبيگههيت كا چيروك گههشتيه كيژ قوناغى.

باخچهفان ئهگهر ژ گهشه بوونا ئهه و توفى كو د باخچى خواه دا چاندى ناگههداريا باش ههبيت و بزانيت كو ئهف توفه د ههر قوناغهكا گهشهكرنى دا پيدفى ب چ كيميائى ههيه و پيدفى يه چهند ئافى بدهتى. دى هاريكاريا مهزن بوونا ئهف توفى كهت. نفيسهري ژى ئهگهر ئهف قوناغى لاو بنياسيت، دى شيت ب هاريكاريا ئهف نياسينى چيروكا خواه ب لهزتر، باشتر و پر مفاتر بنفيسيت و ئهگهر چيروكا وى توشى ناريشهكى بوو دى زانيت كا ئهه ناريشه يا گريدايى ب كيژ قوناغين دروستبوونى يه.

بابه ت

پۆل، گه له كا بى دهنگ بو. هه مى د بى دهنگ بوون. مامۆستايى
وي نه كي شانى، مامۆستا ((حوسه ينى)) بى درۆستكرنا وي نهى،
بابه ته كى ئازاد دا بوو قوتابيان. هنده ك ژ زارۆكان خيچك لسهر
دهفته رپن خوه يين وي نه كي شانى د كي شان و هنده كين دى د هزرا
پهيدا كرنا بابه ته كى بۆ دروستكرنا وي نه يين خوه بوون. عه لى، ل
دهمى كو ئه نيا خو پال دا بوو ب سه رى قه له مى خوه فه، ل بن
چا قارا ته ماشاى لاپه را سپى يا دهفته را خوه دكر كو دهنگه كى نه و
بخو فه ئينا: ((تود چ هزر دا يى؟))

عه لى، سه رى خوه زفراند. مامۆستا حوسه ينى بوو. مامۆستا
حوسه ينى ته ماشا يى عه لى كر و پي قه چوو: ((ته بۆچى چ تشت وي نه
نه كرىه؟))

عه لى سه رى خوه ب نه زانى هه ژاند: ((ئه ز نزانم چ چى بكه م؟))
مامۆستا حوسه ينى ب دلسوزى فه گووت: ((واته چ ل بيرا ته
نينه؟ ژ وان كارين كو ته ئه نجام داين، نه و جهين كو تو چوو يى،
مروفيين كو ته ديتين، هه ر ئيك ژ فانه دشين بابه ته كى باش بن بۆ
وي نه كي شانى.))

عه لى ب عاجزى فه سه رى خوه چه مانده خوارى. مامۆستا
حوسه ينى ب ره خ فه روينشته خوارى و به رده وام بوو: ((ئه گه ر ته
بقيت دگه ل ئيك پيدا چوونى ل سه ر، هه ر كاره كى كو ته دو هى
ئه نجام داى يان هه ر جهه كى كو تو چوو يى، به لكى بابه ته كى باش بۆ
وي نه كي شانى ببينين. ته دقيت؟))

عهلى ب كهيفخوشى سهريّ خو ههژاند و گووت: ((بهلى!))
مامۆستا حوسهينى گووت: ((سپيدىّ کو تو ژ خه و رابوى، ته چ
کر؟))

عهلى گووت: ((ل دهستپيکى مه دهست و چافينّ خو شوشتن.
پاشى چوومه سهريّ کولانى، من نان کرى و زفریمه مال و دگهل
دايک و باب و براىّ خو يى بچويک تيشت خوار.))
مامۆستا حوسهينى گووت: ((ب بۆچوونا ته، ئەفه نهشين بینه
بابهتهکى باش بۆ ويى ته؟))

عهلى بهرسف دا: ((نه!))
مامۆستايى ويته کيشانى گووت: ((باشه، ته مام بکه!))
عهلى پيشهچوو: ((پشتى خوارنا تيشتى، من پيچهک تهپانى کر
و چونكى سپيدىّ تهلهفزيونى پرۆگرام ههيوون، زیکا زفریمه مال و
نيزيکى نيفرۆ دگهل بابى خو چوومه نقیژا ئەينى.))

مامۆستا حوسهينى ئاخفتنا عهلى برى: ((چ ژ ئەفان کارين ته
کرىن و ئەو جهين تو چوويى، نه ژ ههژينه بۆ ويتهيهکى؟))
عهلى ب عاجزى فه سهريّ خو ههژاند و گووت: ((هزر ناکه م.))
مامۆستا حوسهينى گووت: ((باشه، بهردهوام به.))

عهلى ب چافينّ زهق بهريّ خو د دا قولاجکا دهفتهرا خو و بى
دهنگ ببوو. ماوهيهک بوورى. ژ نيشکهکى فه کو ليقيين وى ب
گرنژين فه ببوون، سهريّ خو بلند کر و گووت: ((نقىژا ئەينى
بابهتهکى گهلهک باشه! ژ نقیژا ئەينى چى دبیت ويتهکى باش
بهيته کيشان.))

ماموستا حوسهینی دهستیٰ خوه ل سهریٰ عهلی راکپشا و ژ رخ
وی رابوو و هیڈیکا گووتیٰ: ((باشه کوریٰ من، یا مژیل ببه!))
و ژ عهلی دویر کھفت. ههروهسا کو تهماشایی وینهییٰ قوتابیین
دی ژی دکر، ل بن چافارا تهماشایی عهلی دکر، عهلی دیسان د هزره دا
بوو، لیٰ ئهف جارہ سهر و چافیٰ وی تیک نهچوو بوون. ب پهیدا کرنا
بابهتیٰ وینهی، ئیدی هزارا وی ئارام لیٰهاتبوو. ماموستا حوسهینی د
زانی، کو فیٰ گافیٰ عهلی د هزارا هندئ دایه کو ل دهستیکیٰ نقیژا
ئهنییٰ بهینته د هزارا خوه دا و پاشی ههر وی وینهی لسهر دفتهریٰ
وینه بکھت.

د وانہیا دارشتنیٰ و یا شولین دهستیٰ ژی وهکی وانا وینه
کیشانی، عهلی دقیا ل دهستیکیٰ بابہتیٰ کاریٰ خوه دیار بکھت و
پاشی ب نقیسین یان چیکرنا وی مژیل لیٰ بهیت. د وانا وینه کیشانی،
ئهگهریٰ فهمانا عهلی ژ کیشانا وینهی، ئهفه بوو کوبابہت پهیدا
نهدکر. لیٰ بابہت چی یه؟

بیگومان دریکا مال ههتا قوتابخانی، هون ژ رخ کارگهہین
دارتاشیین بوورین. ئهگهہر بچینه دناف ئیک ژ فان کارگهہان دا و ژ
هوستایی کارگهہی پرسیار بکهی: مژویلی چیکرنا چ تشتیی؟ پشت
راست بن کو ههر وی گافیٰ دیٰ بهرسقیٰ دت: ((میز)) یان
((کورسیک)) یان ژی ((گهنجینا پهرتوکان)) یان ژی... ئانکوٰ بابہتیٰ
کاریٰ وی ب دؤرستی بو وی ییٰ ئاشکرایه. دارتاشهک بهریٰ کو بهرهف
مشار و بقر و بزمار و داری بچیت، دیٰ بو خو ئاشکهره کھت کو
دقیت چ دروست بکھت؟ ههروهکو عهلی، ل دهستیکیٰ بابہتیٰ وینهی
دهستنیشان کر تا کو ل سهر وی، وینهی بکیشیت، یان ژی د وانا

دارشتنى دا نەشىن بىي بابەت، دارشتنەكى بنقىسن، چىرۆك نقىسەك
ژى بەرى ھەمى تىشان پىدقىيە بزانيىت كو دقئىت ل دۆر چ بابەتەكى
چىروكى بنقىسىت. ئەگەر ژ بلى قى چەندى بيت، نەشىت چ
چىروكەكى بنقىسىت. ئەف كارە وەكى وى چەندى دمىنىت كو ئەم
بىي كو تۇقەكى ل سەر ئەردى بچىنىن، ل ھىقىا بەرھەمى ژ وى
ئەردى بىن.

ب راستى بابەت تۇقى سەرەكى يە كو د ئەردى مىشكى چىرۆك
نقىسى دا دەيتە چاندن، و چىروك ل سەر ھەر ئەقى تۇقى سەرەكى
يە كو گەشە دكەت و شىوہى دگرىت. ژ بۆ رۆھن بوونا بابەتى، دى
نمۇنەكى ھىنىم:

ئەز نزانم ھەوہ پەرتۆكا ((وئىرى نە مالا منە))، ژ نقىسىنا
((رەزا رەگۆزەر))ى خواندى يە يان نە؟ بابەتى چىرۆكى ((رەقىن))ە.
نقىسەرى دقئىت بىژىت كو رەقىن ژ مال، كارەكى نە باشە. ل ئەف
چەندە يا گرئىدايى يە ب پەياما چىرۆكى كو د بەشى پەيام دا، ل دور
وى دى ئاخقىن. و يان ژى چىروكا ((كورا ھرىيى))
نقىسىنا ((فروزندە خداجو)) كو بابەتى وى ((خەبات))ە.

بابەت، ھەمى بارودوخى چىروكى بخوہ فە دگرىت، بۆچوونا
نقىسەرى ل دور ئەوى ئارىشا تايبەت دەربرىت. بۆ نمونە د
پەرتوكا ((وئىرى نە مالا منە)) ل دەستپىكى نقىسەرى بۆ خو يا
رۆھن كرى كو دقئىت سەبارەت رەقىن ژ مالى، چىرۆكەكى بنقىسىت و
ئەفە، بابەتى چىرۆكى يە پىشتى كو بابەتى چىرۆكى بۆ خو ئاشكەرا
كر، دى بىژىت: ((دقئىت د قى چىروكى دا بىژىم، كو رەقىن ژ مال
كارەكى خرابە و چ جھ، وەكى مالا مروقى لى ناھىن.))

سه‌چاویڻ په‌یدا کرنا بابہ‌تی

ژینگہ‌ها دہوروبہ‌ریڻ مہ بو نفیسینا چپروکی پری بابہ‌تین ژ ھہ‌ژینہ. ئی ھہر وەسا کو ماموستا، لسەر قوتابیی خود د سہ‌پینید کو بو کی‌شانا ویئہی، پیدا چوونا بیرہاتنن خود یین چووی بکہت، نفیسہرہک ژی ژ بو پہیدا کرنا بابہ‌تہ‌کی باش، دفتیت پیدا چوونہ‌کا باش لسەر بیرہاتنن خود یین چووی بکہت و ژینگہ‌ها دہوروبہ‌ریڻ خود ب ھیراتی د ھزرا خود دا ب بوورینیت. ٺہ‌گہر نفیسہرہک نہ‌شیا بابہ‌تہ‌کی باش بو نفیسینا چپروکی پہیدا بکہت، ژ بہر نہ‌ھیر بینیا وی و پویتہ نہ‌دان ب بیرہاتنن وی یین بووری، ژینگہ‌ها دہوروبہر و بارئ دہرونیی وی بخوہ یہ. دی شین ژینگہ‌ها دہوروبہری چپروک نفیسی و می‌شکی وی وکھہف بکہین ب دوو بہریڻ ناگرین. ٺہ‌گہر ٺہ‌فان دوو بہران لی‌ک بدہین، چریسکہک پہیدا دبیت کو ٺہ‌ف چریسکہ، توفی سہرہکی یان ژی ھہر ٺہو بابہ‌تی چپروکی یہ. ئی ٺہ‌گہر ئیک ژ ٺہ‌فان دوو بہران نہ‌بن چ لی‌کدان د نافہ‌را ٺہ‌فان دوو بہران دا پہیدا نابیت و چ چریسک ژی دروست نابن.

ھزر بکہن، د ئیک ژ وان روژین کو ھون د نہ‌ساخ و ل مال بہینا خوہ فہ‌دا، فروکین دؤژمنی، قوتابخانا ھوہ بو‌مبہ‌باران کر و چہ‌ندین کہس ژ ھہ‌قال و ھہ‌ف پولین ھوہ شہ‌ھید کرن. بی‌گومان ب گوہ لی‌بوونا ٺہ‌فی دہنگ وباسی ھون گہ‌لہک داغبار بوون وبہرہف دبیتنا قوتابخانا خوہ چوون. ٺہ‌گہر می‌شکی ھوہ، وکی می‌شکی چپروک نفیسہکی یی کارا بیت، یہ‌کہمین بابہ‌ت کو بو نفیسینا چپروکا خوہ د ھہ‌لبزیرین، دی بو‌مبہ‌باران بیت. ٺہ‌ف ھہ‌لبزارتنہ، یا ئیکی نیشانا ٺامادہ بوونا ھوہ د ژینگہ‌ها بو‌مبہ‌بارانی بوویہ، یا دووی نیشانا ھہ‌ستیاری و ھویربینیا ھوہ‌یہ ب وان ٺاریشہ و گرفتین کو خہ‌لک تووشی وی نہ.

ژ بهر هندی، دناڤبهرا دوو بهرین ئاگرین، ئانکو میښکی ههوه و ژینگه‌ها دهوروبه‌ری ههوه، لیکدانه‌ک دروست بوو و ژ بهر چریسکا په‌یدابووایی ژ فی لیکدانی، ژ بو نفیسینا چیرۆکی، بابته‌تی بۆمبه‌بارانی د میښکی ههوه دا خوه لیکدایه. بیگومان نه‌گهر ههوه ناگه‌ه ژ ژینگه‌ها دوروبه‌ری خوه نه‌با، یان ژ ی هون ل باژیره‌کی ژیا‌بان کو چ جاران ژ لایی دۆژمنی فه بۆمبه‌باران نه‌با، نه‌گهری هه‌لبزارت‌نا بابته‌تی بۆمبه‌بارانی دا گه‌له‌ک لاواز بیت.

سه‌رچاوه‌یه‌کی دی کو ژ بو په‌یدا کرنا بابته‌تی پیدفیه‌ گرنگی پی‌ بدین، پید‌اچوونا بیر‌هات‌نانه. چیرۆک نفیس دقیت ب رویدانین کو ل دهمی بووری هاتینه رویدان، یان ژ ی د فی دهمی دا ده‌ینه رویدان یی ناگه‌دار بیت. به‌را پتریا چیرۆک نفیسان، ژ بابته‌تین ژیا‌نا خوه یا بووری، چیرۆکین جوانین نفیسین. نه‌و نه‌گهر هون ژ ی نه‌و رویدانین کو ل دهمی بووری ب سه‌ری ههوه هاتی یان ژ ی نه‌و بیر‌هات‌نین کو د میښکی ههوه‌دا هه‌ی، پید‌اچوونی ل سه‌ر بکه‌ن، بیگومان بابته‌تین گه‌له‌ک جوان ژ بو نفیسینا چیرۆکی دی په‌یدا که‌ن، بو نمونه: شه‌فا نه‌زمون، ئیکه‌مین روژا قوتابخانی، سل بوون وناشت بوونین کو ههوه ل قوتابخانی دا هه‌بووینه، روژا وه‌رگرت‌نا نه‌نجامین نه‌زمونان، چوونا ده‌شت وچیا‌یان، وسه‌دان بابته‌تین دی... و بیگومان، هون وه‌کی مرۆفه‌ک به‌رامبه‌ر هه‌ر ئیک ژ فان رویدانان کارفه‌دانه‌کا ده‌روونی یا تایبه‌ت هه‌بوویه. ئانکو نه‌فان رویدانان د ناف ههوه‌دا ترس، که‌یفخوه‌شی یان ژ ی باره‌کی ده‌روونی دورست کریه و ژ به‌ر نه‌فان هه‌ستان، جه‌ه‌ک د میښکی ههوه‌دا په‌یدا کریه.

هون دی شین ب زفرین بو وان، چیرۆکین باش بنفیسین.

وہارا ہر بابہ تہ کی ل گور ئاستی وی بابہ تی یہ

دہمہک بوو کو برائی من یی بجویک پشکہک ژ باغچہی پتر ژ
پیدفی ئاف د دا. ئہف کارئ وی سہرنجا من راکیشا.ئہز ل دویف وی
چہندی بووم تاکو بزائم ئہگہر چنہ و بوچی ب ہمی باغچہی،
ہندی فی پشکی چاقئ خوہ نادہتی. دہمی من پرسیار ژ وی کری، من
زانی کو د وی پشکا باغچہی، شتلہکی گولا سور یا چاندی و چونکی
وی دفیا شتلا گولا سور، قورمی وی وہکی دارا بہروی یا سہری کولانا
مہ ئی بہیت، ب بہرہوامی ئاف د دایئ. من بو وی شروفہ کر کو شتلا
گولا سور ہندی خوہ دی گہشہ کہت و ئافدانا زیدہتر ژ پیدفی تیئ،
نہکو گہشہکرنا وی زیدہتر ئی ناکہت، بہلکو چیدبیت ئہوی ژ ئاف
بہت. پیشبینیا مہ ژ بو گہشہکرنا ہر شتلہکی دفت ل دویف
شیانین وی بن. سہبارت چیرؤکی زی ہہروہسایہ. نابیت ئہم ژ ہہر
بابہتہکی چافہری گہشکرن وپیگہشہتہکا مہزن بین. ہندہک ژ
بابہتان، ژ بو کورتہ چیرؤکان گونجاینہ و ہندہک گونجاینہ بو
چیرؤکین دریر. ژ بابہتین سادہیین وہکی: سلاف، ئاستی، کھنین، سل
بوون و...نہشیین چافہری بین کو وہکی بابہتین بہرفرہ ہین وہکی
شہر، سہرہلدان و...گہشہ بکھن و بہرفرہ ببن. ژ بو روہن کرنا
بابہتی، دوو چیرؤکین ((بیڈہنگ)) ژ((سعید اسدی)) و ((باغچی
کریستال)) ژ ((محسن مخملباف)) ی ژ لایئ بابہتیفہ دی دگہل ئیک
بہراورد کھین.

کورتہ چیرؤکا ((بیڈہنگ)) ی ل دور دوو کھسین گوندی یہ کو
سواری کوستہری دبن. ئیک ژ وان دفت دگہل ی دی کو برائی وی
شہید بوویہ، ببیتہ ہہفال، ئی شہرم و حہیا بوونہ ریگرین دروست

بوونا ئەفئ پەيوەندىي. لدؤماھيكا چيروكى، دەمى دگەھيتە
 بنەجىھى، ھىديكا خاترا خوہ ژيى دخوازيت و ئەو ژى بەرسقا وى د
 دەت، و ھەر ئەفە دبىتە دەستپىكەك بو ھەفالىنيا وان ل داھاتى دا.
 بابەتئ ئەفئ كورتە چيروكى، پتر ژ فئ چەندئ دەليفا
 گەشەكرنى و پىگەھشتنى نىنە، و ئەگەر نقيسەر ئەوئ بەرفرەھ
 بكەت، ژ نازكى و جوانيا چيروكى كيم دبىت و وەكو پيدفى
 كاريگەريئ لسەر خوپنەريئ خوہ ناكەت. نھؤ ئەگەر ئەفئ بابەتى
 دگەل بابەتئ چيروكا دريژ (رومان)ا ((باغچئ كريستال)) ژ ((محسن
 مخملباف)) كو لدور ئاريشە و گرفتپن خيزانا شەھيدەكى يە كو د نافئ
 خانىھەكى داگير كرى دا دژين، بەراورد بكەين، دقيت بيژين كو
 بابەتئ چيروكا ((بيدەنگ)) وەكى شتلا گولا سؤرە و بيگومان ب
 ھەمان جوانيئ، و بابەتئ ((باغچئ كريستال)) وەكى قورمى دارا
 بەروويە، ب ھيژ و مەزن و پرەھىبەت.
 پا، ل بىرا مە بيت كو ژ ھەر بابەتەكى لدويف شيانين وئ
 چافەري گەشە كرنى بين.

ب مفا وەرگرتن ژ ئيك بابەت دى شين چيروكين جياواز بنقيسين

بەرى چەند روزان ئەز چوومە مالا ئيك ژ ھەفالىن خوہ كو
 مامؤستايئ وپنە كيشانى يە. من لسەر تەخشكا ژورا وى پاكىتەكا
 كاغەزان دبت. دەمى من پرسيار ژ وى كرى: ((ئەف پاكىتە جى يە؟))
 بەرسف دا: ((بو ئەزمونا وپنە كيشانى من بابەتئ نقيژا ئەينى دا
 بوو قوتابيان. نھؤ من وەرەقەيپن ئينان دا نمران بدەمى.))

ل دەستپيكي من لدهف خوه هزر كر كوبيگومان ههمي ويينه دي
 وهكي ئيك بن. لي پشتي كو ب دەستوريا ههفالي خو من تهماشايي
 ومههقا كر، ب مهندههوشي فه نهز پيچهسيام كو بههرا پتريا ويان ژ
 ههف د جياوازن و ههر ئيك ژ قوتابيان، ژ روانگهيهكا جياواز فه
 تهماشايي نقيژا ئهينييي كرية، بو نمونه: ئيك ژ ويينهيان خهك ل
 دهمي نقيژ كرني نيشان ددا، ئيكا دي دهمي دهست نقيژ گرتني، يا
 دي، دهمي ههمي گوهداريا گوتارا ئيمامي دكهن، و ئيكا دي... ئانكو
 بابتهكي ئيگرتي، نهبوويه نهگهر كو ويينهيين قوتابيان وهكي ئيك
 بن. من دهست خوهشيا ئهفي ههمي سهرنج دان و هويربيني و
 ئافراندا زاروكان كر.

د چيروكي دا زي، بابتهكي ئيگرتي، چ جاران نابيته نهگهر كو
 ئهو چيروكين لسه ر بنه مايي وي دهينه نفيسين وهكي ئيك بن. بو
 نمونه ب لهر چاف وهرگرتنا بابتهتي شهري، دي شيين هندهك
 چيروكان بنفيسين، ل دوور شهفين شهري، روژا پشتي شهري، دايكهك
 كو نامهيا كوري خوه يي بهرزهبووي وهردگريت، شهركهرك كو ب
 دهستي دوژمني نخسیر بوويه و ل بهرامبهر ئهشكهنجهيين روحي و
 جهستهيين وان دليرانه راوهستيايه، و هزاران چيروكين دي كو
 بابتهتي وان ههميان شهرن، لي د ههر ئيك ژ وان، دشيين ژ
 رهوانگهيهكا جياواز تهماشايي شهري بكهين. و ب وي مهرجي كو
 نفيسهري پيكل نهكربت، چيروكهكي وهكي چيروكا هندهكين دي
 بنفيسيت، بهلكي دقيت بدورستي ئهزمون، چافپيکهفتن، خواندن،
 شيان و خه يالا خوه بكار ئينابيت.

دئ ئەو تىشتى ۋو مە گووتى لدوماھىكا گەنگەشا بابەتى، دئ
كورت كەين.

- بۇ نقيسىنا چىروكى، ل دەستپىكى دقيت بابەتى وئ
هەلبىرىن.

- بابەتى چىروكى، بۇ سەلاندن يان رەت كرنا بىرو بۇچوونەكى
نینه.

- ئەگەر ب وردى تەماشای دەوروبەرىن خوه بکەين دئ شين
بابەتىن باش هەلبىرىن.

- پيدفيه ژ هەر بابەتەكى لدويف شيانين وئ چافهري
گەشەكرنى بين.

- مەرج نینه هەفپشكيا بابەتەكى د چەند چىروكان دا ئەوان
وہك ئيك بکەن.

په یام

بهري چهند شهفان دهمی نهز چووبوومه مزگهفتی، پیش
نقیژی پستی کرنا نفیژا مهغره ب و عهیشا، چهند خولهکان بو
خه لکی ناخفت. ب ئینانا نمونه و پهنډین جوان ههول دا بیژیته
خه لکی کو دفت ل ههمبهر نه خوشیان ب راوستین و بهرهنگاری
بکهن. دگوت: ((چهند زحمهت وگفاشتن زیده ببن، رمانا وی
چهنډیه کو سهرکهفتن نیژیک دیت.)) بو مسوگر کرنا ناخفتنا
خوه، باسی نمونیت گهلهک جوان بو خه لکی کرن. ئیک ژ نمونین
وی نهفه بوو کو: ((نهو کهسی دچیته چیای ههر چهند بو کوپیتکا
چیای نیژیکتر لی بهیت، نشیفا چیای تیژتر و سهر کهفتنا وی
دژوارتر لی دهیت. مروڤ ژی هندی نیژیکی نارمانجا خوه لی بهیت،
ژیان لبره وی دژوارتر و پتر گفاشتن دکهفنه سهر وی. لی دهمی فان
گفاشتنان گهلهک یی کورته، چونکی ههروهسا کوئهو کهسی کو
دچیته سهری چیای نهگهر بو دهمهکی بیهنا خو لسهر وان گفاشتنا
فرهه بکته و بهردهوامی ب ریکا خوه بدهن، ل دوماهیکی دی
گههیته کوپیتکا چیای، مروڤ ژی نهگهر ل ههمبهر نه خوشی و
ناریشان ب راوستیت و بهرهنگاریا وان بکته، بیگومان دی سهر
کهفتنی ب دست خو فه ئینیت.))

پستی ب دوماهیک هاتنا گوتاری، من ههست پی کر کو چهند ب
جوانی شیا مهرهما خوه ب ئینانا نمونه وپهنډین جوان بگههینیت.
دهمی نهز گههشتیه مال، من دیت ههمی مالا مه نفستینه. من ژی
پستی خوارنا شیفی، خوه دریژ کر و ههر وی کافی نهز د خهو

چووم. سپیڊی زوی، هیشتا روژ دهرنه کهفتی بوو کو ب دهنگی
قهره بالغیا مال ژ خه و هشیار بووم. من دیت کو دایک و بابین من
چانتین خوه یین داگرتین و بهرهفن بو چوونی. دمی من پرسیار
ژی کری: ((ههوه دفتیت بچینه کیفه ؟))

بابی من گووت: ((بو زیارعتی، ئەم دی چینه مه شهه دا پیروز.))
ئەز کو ژ فی سهردانا وان یا ژ نیشکه کی فه مهنده هوش لی
هاتبووم، من دکوم کرنا تشت و مشتان، هاریکاریا وان کر. پشتی
چوونا وان، من خوه دریژ کر و چوومه د هزرا دا. نزانم بوچی بیرا
ناخفتین ئیمامی مزگهفتی کهفتم. ب هزرکرنه کا کیم من زانی کو
ههر کهسه ک، ب ئەنجامدانا ههر کاره کی، مهبهست و ئارمانجه کی
جیبه جی دکهت. مهبهست و ئارمانجا ئیمامی ژ گووتنا وان هه می
چیرۆک و پهندان، داخا کرنا خه لکی، بو بیهن فرهی و ههول دانی،
و ل دوماهیکی گه هشتن بو سهرکهفتنی بوو. ههروهسا کو مهبهستا
دایک و بابین من ژ سهرهدانا وان بو مه شهه دی، زیارعتا گوری پیروزی
ئیمام رهزای (د.خ) بوو. نفیسه ری چیرۆکی ژی ژ نفیسینا ههر
چیرۆکه کی ئارمانجه ک یا هه ی، بو نمونه هنده ک ژ نفیسه ر د
هنده ک ژ چیرۆکین خوه دا مهبهستا وان ئەوه کو ب بیژن دلوفانی،
مرؤفان نیزیکی ئیک دکهت. یان ژی سته مکار، ل دوماهیکی دی
گه هیته ئەنجاما سته مکاریا خوه یان...

ئەو مهبهست و ئارمانجا کو نفیسه ر د نفیسینا چیرۆکی ل دویف
دچیت، دبیته ئەگه ری پهیدا بوونا په یاما چیرۆکی. هندی خوندهفان
پشتی خواندنا چیرۆکی، ب مهبهستا نفیسه ری و ب بوچوونه کا دی،
باشتر بگه هیته په یاما چیرۆکی، نیشانا هندی یه کو نفیسه ر د
فه گوهاستنا په یاما چیروکا خوه دا سهرکهفتی تر بوویه.

نهۆ ته ماشا بکهین په یام د چپروکی دا چهوا دروست دبیت. بیرا
 من دهیت دهمی کو نهز قوتابی، ماموستایهکی چهوانیا گووتنا
 سمینارا نیشا مه ددا. بو نموونه، ههر قوتابیهکی بابهتهک ددایی دا
 کو لسهر وی بابهتی بهین و ل ههمبهر قوتابیین دی بناخهفن.
 روژهکی گووته من، پیدفی یه تو لسهر دادوهرییی بناخفی. بیرا من
 دهیت چهند روژا نهز مابووم کوچ ب بیژم! ل دوماهیکی زانی و
 هاریکاریا من کر، ل دهستیکی داخاز ژ من کر کو بوچوونا خوه
 سهبارت دادوهرییی لسهر لاپههرکی بنقیسم. بو نموونه ((نایا
 دادوهری یا باشه یان نه؟)) من زی لسهر لاپههری نقیسی: ((دادوهری
 یا باشه.)) پاشی دهستی خو ل پشتا من دا و گووت: ((نیفهکا کاری
 ته نه انجامدا، چونکی نهۆ تو دزانی سهبارت دادوهرییی ته دقیت چ
 بنقیسی. ژ نهۆ ویفه کاری ته نهوه کو ب ئینانا نموونان و چپروکان
 بسهلمینی کو دادوهری یا باشه.))

من زی، ههمان کار نه انجامدا و نهز شیام ب باشی سمینارا خو
 پیشکesh بکه م. نقیسه رهک زی پشتی کو بابهتی چپروکا خوه
 دههلبیژریت، دقیت ل قوناغا ئیکی، بوچوونا خوه سهبارت وی
 بابهتی روهن بکهت. بو نموونه نهگهر بابهتی ((بی نارمانجی)) یی
 ههلبزارت بیت، دقیت بهری خوه بدهتی کو بوچوونا وی ب خوه
 سهبارت ((بی نارمانجی)) چی یه؟ نایا بی نارمانجی یا باشه یان
 نه؟ چیدبیت بگه هیته نهفی نهجامی کو بی نارمانجی، ریگره بو
 گه شه کرنا مروقی و مروف د ژيانا خوه دا دقیت نارمانج هه بیت،
 نقیسه ر پشتی نهفی نهجامی دی شیت چپروکا خو دهست پیبکهت.

لهوما، نقيسه ر پشته ههلبژارتنا بابهتي چيروكي دقيت ل دهستيپيكي بوچوونا خوه لسهر وي روهن بكهت. نهگهر بابهتي چيروكي ((غهبهت)) بيت، بهري خوه بدهتي ((غهبهت)) يا باشه يان نه؟ نهگهر بابهتي چيروكي ((رهفين ژمال)) بيت، بهري خوه بدهتي ((رهفين ژمال)) يا باشه يان نه؟ نهگهر بابهتي چيروكي ((دلسوزي)) بيت، بهري خوه بدهتي... پيگريكرنا نهفي بابهتي دبته نهگهر كو پهياما چيروكي بو نقيسهري ب خوه ب دروستي روهن ببيت. هندهك نقيسه ران دنيا سين كو ل دهمي نقيسينا چيروكي زي نزانن كو چ دقيت بيژنه خوينه ران، و دقيت چ پهيام پيشكيش بكهن. ب دهربرينه كا باشتر، نهو بخوه زي نزانن كو ناخفتنا وان چي يه. بينه پيش چاقين خوه كو ناخفتنكه رهك ل ههمبهر خهلكي راوهستيابه و نزانيت دي چ بيژيته خهلكي! بيگومان نهگهر پرسيارا وان كه سان بكهين كو گوهداريا سميناري كربت: ((هوين چ تيگه هشتن ؟)) دي ملين خوه بهرف سهري بهن و سهري خوه ههژينن نانكو: ((چنه!))

هه مي پشكين چيروكي دقيت د خزمه تا پهياما وي دا بن

نهز و نيك زهه فالين خوه بو قوتابخانان، ژ وينه يين قوتابخان پيشانگه ههك هاتبوو فهكرن. بو ديتنا وينان بهرهف نهوي قوتابخاني چووين. وينه يين جوانين قوتابخان جوانيه كا دي دا بوو هول پيشانگه هي. ههروه سا دهمي من ته ماشاي وينه يان دكر، چاقي من ب كهفاله كا گه لهك جوان كهفت. بابهتي كو نيشانده ري پهياما وينه ي بوو؟ ل لاي خوار ي وينه ي هاتبوو نقيسين: ((گه شه كرن.))

کهفالی، دهشتهک نیشان ددا کو دناف دا ههمی تشت د گهشه کرنی و شینبوونی دا بوون. ژ نیشکهکی څه د نافهرا وان ههمی شینکاتیپن کهسک و تهر کو د ناف کهفالی دا هاتبوو کیشان، چافی من ب گیایهکی هسک کهفت کو ههمی بهلگین وی چرمسی و زهر بوون. دگهل وی چهندي کو پهیاما وینهی بدروستی یا ناشکهرا بوو، نهز نهشیام د نافهرا نهفی گیایی هسک و پهیاما وینهی هیچ پهیوهندیهکی دروست بکه. من ههست پی کر کو نهف گیایی هسک، پهیاما ب هیزا وی کهفالی پیچهک یا لاوازکری. شیوهکاری نهوی کهفالی زی ههر ل واران بوو. دهمی من پرسیار سهبارت کهفالی ژ وی کری، گووت: ((دژینگههی دا ههمی جورین رووهکان پهیدا دبن، گیایی کهسک، گیایی هسک و یان زی... وینی من دویر ژ ژینگههی نینه. من نهو تشتی کو ل ژینگههی دیتی، یی کیشای.))

من گووته وی: ((نهگهر مهبهستا ته ل کیشانا نهفی وینهی بهرچاقرنا ژینگههی بیت، نهشین چ کیماسیان ل فی کهفالی بگرین. لی پهیاما کهفالی ته ((گهشهکرن))ه، نانکو مهبهست ژ کیشانا نهفی کهفالی بهرچاقرنا گهشهکرن و شینبوونی د ژینگههی دا یه. ب بهرچاقرنا نهفی پهیامی، پیدی بوو ههمی تشتین کو دژی گهشه و نو بوونی نه، ته بهرچاقر نهوهرگرتبان و بتنی ته نهو گیا ل ژینگههی ههلبژارتبان و دکهفالی خوه دا وینه کربان کو د گهشهکرنی وشین بوونی دابان. نهو تشتین کو هاریکاریا ته کربا بو نهو نارمانجا کو ته د وینه کرنا کهفالی دا هه بوو.

شیوهکاری گهنج پیچهک هزرا خوه کر و ناخفتنا من پهسند کر.

ل دهوربهر ا ژيانا مه ژى، وهكى سروشتى، ههمى جوره مروفهك
 پهيدا دبن. ههروهسا كو د سروشتى دا ژى رووهكن كهسك و هسك
 گرتى ههتا گيانهوهړپن درنده يان ژى گيانهوهړپن كههى يپن ههين.
 د جفاكى دا ژى دئ شپين ههه جوره مروفهكى پهيدا بكهين: هندهك
 كهس كو هاريكاريا هندهكيت دى دكهن، هندهك كهس كو دگهل
 ستهمكاران شهري دكهن، هندهك كهس كو ههمى گاڤا پيدفى ب
 خهلكى نه، هندهك كهس كو ستهمى ل كهسپن دى دكهن و يان ژى...
 دفى نافهبنيدا، نفيسهر، وهكى دارتاشهكويه كو ههمى جورپن
 كههستان، ژ دار و شيشه و بزمارئ بگره ههتا كههستپن كارهبابى د
 بهر دهستى وى يه و دفتيت ب بكارئينانا فان كههستان ميژهكا
 خواندنئ دروست بكهت. بيگومان، ئه و بو دروستكرنا ميژهكا
 خواندنئ ئاسن و كههستپن كارهبابى يان ژى شيشه بكار نائينيت -
 نهگهر چ چيدبيت نهف كههسته گهلهك جوان و نازك بن-ئ پتر ژ
 ههه تشتهكى، دئ دار و بزمارئ بكار ئينيت. نفيسهر ژى دفتيت
 ببينيت چ ژ كههستپن كو دكومهلگهه دا ههنه (كاركتهر و
 رويدانين كو ب سهري خهلكى دهين). كو لههمبر وى نه، بكارى وى
 دهيت و دفتيت ئهوان د نفيسينا چيروكين خوه دا ههلبزيريت.
 دراستى دا، نفيسهر ژى وهكى ئه و شيوهكارى گنج، دفتيت بهري
 خوه بدهتى كا چ ئاخفتن بو گووتنى، يان ژى چ پهيام بو خوينههران
 ههيه، لسهر وئ چهندي ئه و مروفتيت كو ئهوى ديتى يان ئه و
 رويدانين كو دئ گوھ ئى بووى ديار كهت كو ب كارى ههقالين وى
 دهين، و هاريكاريا وى د فهگوهاستنا پهياما وى دا دكهن، ب
 ههلبزيريت. بو نمونه نهگهر كهسهكى بفتيت سهبارت قارهمانهكى

کو هەر سال ب هافینى دهیته تاخى وان و شانویهكى پيشكيش
دکته، چيروکهكى بنقيسيت، ل دستپيكي دقيت بزانيت سهبارت
ئهفى قارهمانى دقيت ج ببيژيت؟ ئايا دقيت بيژيت: ((ئهف قارهمانه
دزيانا خوه دا توشى دووباره بوونى و ويلىي لى هاتيه و د نهجامدا،
هەر ئهف ويلىيه دى وى ژ ناف بهت؟))

يان ژى مهبهستا وى ئهوه کو بيژيت ((قارهمان، مروفهكى خودا
ترس و دادپهروهه کو هاريكاريما هه مى كهسان دکته و ل ههر
جههكى ماف و راستيهكى بينيت، بى پرسيار و بهرسف دى
بهرگريي لى كهت.))؟

لدويف بوچوونا ئيكي، نقيسهه دنافههرا هه مى كار و كردار و
كههستين كاري قارهمانى، دقيت پشت بهستنى لسهر هاتنا ههر جارا
وى ل وهززي هافيني بو تاخى وان، كارين وى يين دووباره بوويى كو
ههر سال نهجامدهت ترومبيللا وى يا بى سهرو بهر كو نيشانا ويلىيا
وى يه، كۆم بوونا خهلكى ل دوور وى، زفرينا وى ل دوور خوه ل ناف
فى كۆمى دا و... و ل دوماهيكي، رويدانهك كو ژ دووباره بوونا وى يا
بهردهوام ب سهري وى دهيت و دبته نهگهري ژ ناف چوونا وى.
چيديت ئهف قارهمانه هندهك كارين دى ژى د زيانا خوه دا نهجام
بدته، لى نقيسهه ب بهرچاڤ وهگرته ئهه و پهياما كو مهبهست پى
ههى د چيروكا خوه دا نيشان بدته، نابيت تشتا دووباره جهختى
لسهر وان بكهت.

نهو ئهگهه نقيسههري مهبهست ههبيت كو بيژيت: ((قارهمان،
مروفهكى خودا ترس و دادپهروهه.)) د فى حالتهى دا، دقيت هندهك
ديمهنان ژ زيانا وى بهرچاڤكهت كو هيما گهرين نهفان ساخلهتين

وی بن. د فی حالتهی دا، ئەو دووبارە بوونەوه دڤیت یان ل بەر چاڤ نەهیتە وەرگرتن، یان گەلەک ب کیمی بەهیتە باس کرن، وەسا کو ساخلەتین وی یین خودا پەرەستی و میڕ چاکیا ئەوی نەگەڤیتە ژیر پرسیاری.

رەنگە قارەمانەک بەهیتە تاخی نڤیسەری کو چ ساخلەتین میڕ چاکیی ل دەڤ نەبن، ل نڤیسەری دڤیت پەياما چیرۆکا خوہ ب میڕ چاکیی بنڤیسیت. د فی حالەتیدا دڤیت چ بکەت؟

د بەرسڤی دا پیدڤیە بیژین: ((د فی حالەتیدا، نڤیسەر دڤیت خەيالا خوہ دانیتە ژیر خزمەتا پەياما چیرۆکا خوہ و چ تشتی کو قارەمانی ب دروستی کیم هەیه، ئەو بخوہ لسەر زیدە بکەت. هەندەک جاران چیدبیت قارەمانی چیرۆکی ب بەراورد دگەل قارەمانین دروستی، ژ ئەردی هەتا ئەسمانی ژیک جیاواز بن. دراستیدا، نڤیسەر دڤیت گەلەک ساخلەت و تایبەتمەندیان ژ کەسان وەرگریت و لسەر کارکتەرین چیرۆکا خوہ زیدە بکەت. بو نموونە هزر بکەن، قارەمانی دروستی، مروفەکە کو هەمی گاڤا لدویڤ پارە و دەولەمەندیی یە- هەر چەند چیدبیت کو چ گاڤا نەگەهیت. ژ بەر هندی، هەندەک جاران بی ریزیا بینەران دکەت. ل نڤیسەر هەست پی دکەت کو قارەمانی چیرۆکا وی- ب بەرچاڤ وەرگرتنا مەبەستا کو ئەوی ژ نڤیسینە هە- نابیت ئەڤ ساخلەتە هەبن. د فی حالەتی دا، دی شین ئەوی رهوشتی نە باش ژ وی وەرگریت و ل جھی وی، رهوشتەکی باش کو چیدبیت ل دەڤ کەسەکی دی دیتبیت، ل جھی وی ب دانیت.))

د راستیدا، هه می تشتین چیرۆکه کی دگهل ههلبژارتنه کا دروست ژ لایئ نفیسه ری دهیته نه نجام دان، و نهف ههلبژارتنه ب ناگه ه ژ په یاما چیرۆکی دهیته نه نجامدان. د فان ههلبژارتنان و جیگیر کرنان، هوربینی د بهر ده خوه دان بو خه لکی و کومه لگه هی، ژ بلی نه وان، خه یالا نفیسه ری (بو تیکه لکرنا ساخله تین چهند که سان د ئیک که س دا) ئه رکه کی گه له ک گرنگ یی هه ی ودی شیین بیژین کو هیژ و بیه یژیا چیرۆکی بو فه گوهاستنا په یاما خوه، ب راده کی گه له ک زور ب ههلبژارتنا دروست و ناگاهانه یا که سایه تیان و رویدانین چیرۆکی ژ لایئ نفیسه ری فه یا گریداییه. ژ بو پتر روهن بوونا نه فی چهن دی، نموونه یه کا دی ژ په رتوکا ((ویژی کو مالا من نینه.)) دی هینین. د فی په رتوکیدا نفیسه ری مه به ست یا هه ی بیژیت: ((ره قین ژمال کاره کی باش نینه و نه و ته ناهی و ئارامیا کو مروفل مالا خوه هه ست پی دکه ت، ل چ جهین دی نه شیت په یدا بکه ت.)) د فی چیرۆکی دا، دوو گهنج ژ گه هشتن بو ئارامی و ژیانه کا باشر، ژ مال دره فن. د فی ره قین دا دگهل که سه کی ئاشنا دبن، کو نه و ژی وه کی نه فان دوو که سان، ب مه به ستا گه هشتن بو ژیانه کا باشر، ژ باژیژی خوه ره قییه و به ره ق ری کین نه باش چووینه. نهف دوو گهنجه، پستی گه هشتن بو وی باژیژی کو نه وان د قیان، توشی گه له ک ئاریشان دبن کو ل دو ماهیکی دبنه نه گهر کو ههر دوو بو باژیژی خوه بزفرهن. فه گوهاستنا به یژا په یامی د فی چیرۆکی دا، دزفریته بو وی چهن دی:

ئیکه م: په یاما چیرۆکی بو نفیسه ری ب دروستی یا روهن بوو و نفیسه ری دزانی کو چ د فی ت بیژیت.
 دووم: چونکی ناگه ه داری چیرۆکه کی بوو له ورا ب دروستی رابوو یه ب ههلبژارتنا کارکته را ورویدانان.

ئەگەر نقيسەرى، ئەو كەسى كۆز باژىرى خۇە رەقى بوو،
 سەر كەفتى و سەر فەراز ل ھەمبەر ئەوان دوو گەنجان دانا با يان زى
 ئەو دوو پشتى دگەنە ئەوى باژىرى ئەوان دفيان، توشى چ ئاريشان
 نەبان و ھەمى تىشت وەسا بان يى ئەوان دفيان، بىگومان سەر كەفتن
 دقە گۇھاستنا ئەو پەياما كۆى دقيا بگەھىنيتە خوينەرى، نەدھينا.
 ژ بەر ھندى، نقيسەر پشتى كۆ بۆچوونا خۇە سەبارەت ئەو
 بابەتتى كۆ بۆ نقيسينا چىروكى ھەلبىزارتى، رۆھن كرى، و د ئەنجامدا
 پەياما چىرۆكى بۆ وى رۆھن بووى، دقيت دەست ب ھەلبىزارتنا
 ناگاھانەيا كاركتەر و رويدانان بگەت كۆ ب بكارئىنانا وان بشيت
 پەيامى ب باشى نيشان بەدت. ژ بۆقى چەندى دى شيت مفاى ژ
 دورھىلا ژيانى (مروغان و رويدانين كۆ ب سەرى وان دەين). و
 خەيالا خۇە بينيت.

پەياما چىروكى نابيت راستەوخو ديار ببيت

رەزاي چەند جارن چىروكا خۇە ژ دەستپىكى ھەتا دوماھىكى
 خواند. ھەست پى كۆ نەگەلەك يا بەدى وى يە. سەرى پىنوسى
 خۇە كره دەقى خۇە دا و ب تورهىقە دەست ب خوارنا وى كرى، چ مفا
 نەبوو. ژ جھى خۇە رابوو و دەست ب ھاتووچوونى كرى. ئى ئەوى زى
 چ مفا نەبوو، ژ بەر ھندى گەلەك توره ئى ھاتبوو و ھزرا وى شول
 نەدكر. دقيا ديار بگەت كۆ عەلى. كاركتەرى سەرەكبى چىروكى - د
 دادوھريا ھەمبەر ھەفالى خۇە لەزاتيا كرى، ئى ب درىژاھيا چىرۆكى
 نەدشيا ئەوى ئاخفتنى و پەياما خۇە ب باشى ديار بگەت. ھەر چەند
 كۆ دزانى ئەف كارى وى زى، چ چارەسەريا چىرۆكا وى ناكەت و ب

لاوازيهكا مهزن ژى دهپته هژمارتن، ب نه چارى ل دوماهيك چيروكا
خوه نقيسى: ((نهو كارى على نهنجامداى، كارهكى گهلهك نهباش بوو
و نهام نابيت وهكى وى نهفان كارين نهباش نهنجام بدهين و سهبارت
ههفالى خوه بريارهكا بلهز بدهين.))

رهزا دقيت پهيامى ب شيوهكى نهراستهوخو ب دريژاهيا چيروكى
پيشكيشى خوينهري خوه دابا، دراستيدا، نهو د ههمى پشكين
چيروكى دا هه لگرتبا. لي چونكى نهشيا بوو نهقى كارى نهنجام بدهت،
نه چار بوو پهيامى ل دوماهيكى ب شيوهكى راستهوخو بو خوينهري
پيشكيش بگهت. ژ بو روھن بوونا بابتهى، دى نموونهكى ئينين:
ههوه ههميا چايا شرين يا فه خواري و دزانن بو دروستكرنا وى ل،
دهستپيكى دقيت چايى بگه نه په يالا و پاشى چهند پرتين فه ندى
يان ژى ئيك يان دوو كه چكين شه كرى لسهر زيده بگهين و تيك
فه بدهين دا كو بجهليت. نهو نه گهر پيچهك ژ فى چايى فه خوين، دى
زانين كو يا شرين لي هاتى. لي نه گهر بهري خوه بدهينه نيغهكا
په يالهى، نهام چ شه كرى ناف دا نابينين، چونكى يا حه لياى و تاما
خوه يا دايه ههمى چايى نهو، كى دسيت بيژيت كو شه كر ل كيرا
په يالا چايى يه؟ تاما شرينا شه كرى د ناف ههمى چايى دا دهپته
ههستكرن، بيى كو كه سهك نهوان ب چافين خوه ببينيت يان ژى ل
بن ددانيت خوه ههست پى بگهت.

پهيامى، رولى شه كرى يى هه و چيروك ژى وهكى چايى يه.
نقيسه ر دقيت پهيامى وهسا د ناف چيروكا خوه دا حهل بگهت كو تاما
وى ل ههمى چيروكى دا بهپته ههست پيكرن ود ههمان دهمدا گهلهك
كييم ديار ببيت. بو فى كارى دقيت دهه لبرارتنا كه سايه تيان،

رویدانان، دانوستاندندان شلوفه‌کران و.... هویربینی‌ه‌کا گه‌له‌ک
 بکاربیینی. چونکی هه‌ر ئی‌ک ژ فان که‌رستان کو دخزمه‌تا په‌یامی
 دانه، دشیت په‌یامی به‌یزه‌کا گه‌له‌ک زور شانو بکه‌ت. ئه‌و نفیسه‌رن کو
 نه‌شین د نافه‌را هه‌می ره‌گه‌زین چیرۆکی ریک خسته‌نه‌کی دروست
 بکه‌ن کو ئه‌و هه‌می د خزمه‌تا په‌یامی دا بن، نه‌چارن ئه‌وه‌ل
 دوماهی‌کا چیرۆکی ب شیوه‌کی راسته‌وخو دیار بکه‌ن و ئه‌ف بابه‌تی،
 هی‌زا هونه‌ریا وی کیم دکه‌ت. چونکی د به‌ره‌مه‌کی هونه‌ریدا، ب
 تایبه‌ت چیرۆک، دقیت په‌یامی دیار بکه‌ین و پیشان بده‌ین نه‌کو ب
 شیوه‌یه‌کی راسته‌وخو دیار بکه‌ین.

چه‌وا دی شین په‌یاما چیرۆکی بزانی؟

ئه‌و هه‌یامه‌ک بوو دزیکه‌ره‌ک که‌فتی بوو تاخی مه‌ و مالین
 خه‌لکی ئی‌ک لدویف ئی‌ک دسه‌لانندن. مه‌ هه‌میان گومان ل گه‌نجه‌کی
 ئه‌فغانی دکر کو نه‌و هاتبوو تاخی مه‌. به‌هرا پتر خه‌لکی تاخی مه‌
 بی ریزیا وی دکر. و مه‌ گوتبوو زاروکان کو چاقین وان ل وی بیت
 داکو نه‌گه‌ر دیسان فیا دزیا بکه‌ت، ئه‌وی بگرن و ب ده‌ست ده‌وله‌تی
 به‌ردن.

شه‌فه‌کی دزیکه‌ر چوو ماله‌کی کو هزر دکر یا فالایه‌ وده‌ست ب
 کومکرنا که‌ل وپه‌لین مالی کر. کوری مالی گوه‌ل ده‌نگی دزیکه‌ری
 بوو، و هه‌واری کی‌شان. خه‌لکی تاخی پی حسیان و هه‌می چوونا مالا
 وان و دزیکه‌ر گرت. به‌روفازی هزرا ئه‌وان، گه‌نجی ئه‌فغانی نه‌بوو،
 به‌لکو گه‌نجه‌کی موعتاد بوو کو فی دویمه‌یه‌کی ز زیندانی نازاد ببوو.

ئەف رویدانه بو من و هەمی خەلکی تاخی وانهکا زور مەزن بوو. بقی رویدانی، مە زانی کو نابیت سەبارەت ئەفان کەسان، زوو بریاری بدەین و هەتکا وان ببین. نھۆ ئەگەر کەسەک ھزار جارن بیژیته مە کو ((بوختان و بیبەختی کارەکی گەلەک خرابە.))، گەلەک کاریگەری ل مە نەدکر، لی ب فی رویدانی، مە زانی کو ب راستی کاری مە چەند بی کریت بوو و ژ ویژی و یقە، مە ھەول دان کو ئیدی بوختانی ل چ کەسەکی نەکەین.

بەھرا پتیا رویدانی کو د زیانا مروفی دا رویدەن، وەکی ئەو رویدانی کو ل تاخی مە چیبووی، ھەلگری پەيامەکی، وەسا کومروفی پشتی دورست بوونا رویدانی، ب پیچەک ھزر و ھویربینی، دی ناگەھ ژ ھندەک تشتان بیت کو بەری نھۆ ل ھەمبەر ئەوان بی ناگەھ بوویە. یان ژی ب شیوہکی ئالوز و بەرزە د میشکی وی دا ھەبوویە. بو نمونە دگەل پەیدابوونا رویدانەکی د خیزانی دا، مروفی دزانیت کو دایک و بابین وی چ مروفین باش و خوشەویستن. یان ژی پشتی رویدانەکی، مروفی دزانیت کو چەند ھزین شاش سەبارەت ھەفالین خوە یین کرین. و یان ژی...

د ھندەک چیروکان دا سەرنج د رویدانان دا، ب تاییبەت رویدانا سەرەکی یا وی، خوینەر ب ساناهی پەياما چیروکی دزانیت. ئانکو، خوینەر ژ رویدانا سەرەکی ھایداری گەلەک پەرسان دبیت، بو نمونە نفیسەری چ مەرەم ژ نفیسینا چیروکی ھەبوویە یان ژی ب بوچوونەکا دی، دی گەھیتە پەياما چیروکی. ژ چیروکین کو ب ورد بینی کرن ل رویدانا سەرەکی یا وی، دی شین پەياما وی بزانی، چیروکا ((دەژمیرا زیری)) یە. د فی چیروکی دا کارکتەری سەرەکی،

هه‌فالیٰ خوه داخاز دکه‌ته مالا خوه. سوبه‌هیا وی روژی، دزانیت کو دهمژمیرا وی یا به‌رزه بووی. چهند لدویف دگهریت نابینیت، ل دوماهیکی گومانئ ل هه‌فالیٰ خوه دکه‌ت و هه‌ر ئەف گومانا نه‌دروست، دبیته ئەگه‌ری ناکوکی د ناهه‌را وان دا. ئی، پشتی چهند هه‌یفان، ل سپیده‌یه‌کا هه‌تافی، پشتی شه‌فه‌کابارانی، دهمژمیرا خوه ب ره‌خ هیلینا خراب بوویا فه‌لئ په‌یدا دکه‌ت، و ب ئەگه‌را ئەفی رویدانی، هایداری شاشیا خوه سه‌باره‌ت هه‌فالیٰ خوه دبیت.

هندهک ریکی دئ ژ بو زانینا په‌یاما چیرۆکی هه‌نه، بو نمونه د هندهک چیرۆکان دا، خوینهر تووشی که‌سایه‌تیه‌کی یان هندهک که‌سایه‌تیا دبیت کو ب درێژاهیا چیرۆکی، گورانکاریان دناف دا دبیین. بو نمونه ل ده‌ستپیکا چیرۆکی، کارکته‌ری سه‌ره‌کی، مروفه‌که کو هه‌ز ژ پاران دکه‌ت کو ب ئەگه‌ری توشبوون ب رویدانین جیاواز، ده‌یته‌ گوه‌رین و هه‌می مالیٰ خوه ژ بو هاریکاریا خه‌لکی دابین دکه‌ت. خوینهر ب هویربینی د وان کاران دا کو بووینه ئەگه‌ری گوه‌رین د ده‌روونین وی، دئ په‌یاما چیرۆکی زانین، ژ چیرۆکین کو ب هویربینی د شیوازی گوه‌رینا ده‌روونی یا که‌سایه‌تیا وی، دئ شین په‌یاما وی بزانی، چیرۆکا ((عروج)) ه. د فی چیرۆکی دا گه‌نجه‌کی د بینین کو ژ به‌ر شه‌هید بوونا هه‌فالیٰ خوه، ده‌یته‌ گوه‌رین ب ره‌نگه‌کی کو ژ جیهانا زاروکینیا خوه جودا دبیت و به‌ره‌ف گوره‌پانا شه‌ری دچیت.

هندهک جاران زی خوینهر ب سه‌رنجدان د ناهه‌را ئاخفتنن کارکته‌رین چیرۆکی، دئ په‌یاما چیرۆکی زانیت.

هندك ژ نفيسهران د فهگوهاستنا نهراستهوخويا پهيامی د لاوازن، و نهوی پهيامی ب شيوهکي راستهوخو ل دوماهيکا چيروکي دثينن و وهکی ديار، نه فکاره ب ريژهکا کيم هيژا بهره می کيم دکهت، چونکی د فان جوړه چيروکان دا، خوينه زوتر و ب ساناهيتر هایداری پهياما چيروکي دبیت و ل دويماهيکي نه و خوشيا کو دقيت د نه نجاما ههولا خوه ژ بو ودرگرتن و تيگههشتنا پهيامی ب دهست فه بهينيت، سهرکهفتني ناهينيت. ژ بهر هندي په کو نه و چيروکين کو پهياما خوه راستهوخو دگههينن، ب هيچ شيوهپهکی خوينهري خوه داخبار ناکهن.

ل دوماهيکا فهکولينی، نه و خالين کو سهبارهت پهياما چيروکي هاتنينه گووتن، دي کوم کهين:

- هر نفيسهرهک د گهل نفيسينا چيروکي مهبهست و نارمانجهکا هي.

- مهبهست و نارمانجا نفيسهري ژ بو نفيسينا چيروکي، دبېته نهگهري پهيدا بوونا پهيامی د چيروکي دا.

- پستي ههلبزارتنا بابتهی دقيت بووچونا خوه ل دور وي ناشکرا بکهين داکو پهيام بدروستی بو مه روهن لي بيت.

- هه می پشک و رهگهزين چيروکي دقيت د خزمهتا پهياما وي دا بيت.

- پهياما چيروکي دقيت د هه می پشک و رهگهزين وي دا حل ببيت و نفيسه ناييت نهوي ب شيوهکي راستهوخو د چيروکا خوه دا ديار بکهت.

- ب رييا ودردبيني د رویدانا سهرهکی دا، چهوانيا گوهرينا دهروونيا کارکتهري سهرهکی يان زي ههفپهيقينين د ناف چيروکي، دي شين پهياما وي بزاني.

پلان د چيروكى دا

بيرا من ناهيت من ژ كى گوه لیبوويه، لى ژ ميژه ودره نهف
ناخفته ل بيرا من بوو كو: ((مهرجى ئيكى بو ودرگرنا هر كارهكى،
ههبوونا بهرنامى يه.)) لى من گهلهك باومرى ب فى ناخفتنى نهبوو،
و من باومرى ب: ((چ تشتى چيدبيت، بخير بيت.)) ههبوو. ههتاكو
روژهكى ل پولى دا جيگرى ريقه بهرى داخاز ژ قوتابيان كر كو خوه
بهخشهك پهيدا بيت و بارو دوخى بهرتوكخانا قوتابخانى كو نهو د
هاته چيكرن سهرو بهر بكهت. چونكى من گهلهك ههژ بهرتوكان
دكر، من دهستى خوه بهرى ههميان بلند كر و ماموستاى ژى ژ بهر
وى ههمى ههژيكرن و كهيفخوشيا من، ههر وى گافى بهرپرسيارهتيا
پهرتوكخانى داف من. ژ وى روژى وى فه، من ههمى دهمين خوه يين
بهتال تهرخان دكرن بو سهرو بهر كرنا پهرتوكخانى. ژورا
پهرتوكخانى ب تهمامى بهرههف ببوو، و رهفه ژى دانابوون. لى ل
هيفيا كهسهكى بوون كو بهيت و پهرتوكان بريك و پيكي د ناف رهفا
دا بدانيت، كو من نهف كاره نهجمداى. پشتى چهند روزان ژ ريك و
پيك كرنا پهرتوكان و پاقر كرنا پهرتوكخانى، كومين قوتابيان بهرف
پهرتوكخانى فه هاتن. بيزاريا من ل وى دههمى دهستپيكر كو ئيكى
پهرتوكا نائينى دفا، ئيكى دى ميژوويى، و يى دى نهدهبى و... ژ بو
پهيدا كرنا ههر نيك ژ وان پيدفى بوو نهز گهلهك لدويف بگهره.

كهواته، هيشتا هفتيهك ژ هاتنا من نهبوورى بوو كو نهز
چوموه دهف ماموستاى و من دهست ژ بهرپرسيارهتيا پهرتوكخانى
بهردا. ماموستاى چ نهگووت، لى دهستى من گرت و نهز بهرهف

پەرتۆكخانى بىرم. دەمى ئەم چووينە پەرتۆكخانى قە، بەرى خوە دا
پەرتۆككىن دناڧ رەفا دا و پاشى پىرسىار كر: ((ئەو پەرتۆككىن كو تە
داينە قۇتابيان، تە دناڧ چ دەفتەران دا نۇبىسینە يان نە؟))
من ملین خوە برنە سەرى و من گووتى: ((نە!)) مامۇستای
سەرى خوە ھەژاند و ھېدىكا گووت: ((ب فى بارودوخى پەرتۆكخانى،
ھەر كەسەك ل جەئ تە ژى با، نەدشیا كار بکەت. من روژا ئىكى ھزر
دكر تە بو بریڧەبرنا پەرتۆكخانى پلانەك یا ھەى و ئەگەر من
زانیا بى پلان دى كار كەى، من بەرپىرسىارەتیا پەرتۆكخانى نەددا
تە.))

من سەرى خوە جەماند و مامۇستای تەمام كر: ((دگەل ئەقان
ھەمیان، ژ بەر ھەژىكرنا تە بو پەرتۆكان، باشترە دەستا ژى بەردەى.
نھو دى روینین و دگەل ئىك دى پلانەكى بو بریڧەبرنا پەرتۆكخانى
دارىژین.))

و پاشى بریار ھاتە دان پەرتۆكان پولین بکەین و رەفەكى بو
پەرتۆككىن ئائینى و رەفەكا دى بو پەرتۆككىن ئەدەبى و... تەرخان
بکەین.

ژ وى روژى وىڧە، من بریار دا كو چ كاران بى پلان و نەخشە
پىشوخەت نەوەرگرم.

ھەر كەسەك دڧىت بو ئەنجامدانا ئەو كارین كو مەبەست پى
ھەى، پلان و نەخشە ھەبیت، بو نموونە ئەگەر ئەندازيارەكى
مەبەست ھەبیت خانىيەكى دورست بکەت، بەرى ھەر تىشتەكى دڧىت
نەخشەى بو ئەڧى ئاڧاھى بكىشیت، يان ژى ئەگەر ھندەكان بڧىن
بچنە چىای، دڧىت بو چوونى و ئەو دەمى كو مەبەست ھەى ل چىای
بمىنن وشىوئى زڧرىنا وان، بەرنامە و نەخشە ھەبن.

نقیسه رەك ژى بۆ نقيسنا چيروكا خوه، دقيت نه خشه يهك ههبيت. نه خشا نقيسه رى بۆ نقيسنا چيروكى، ب ((پلانا چيروك)) دهبته نياسين. پشتى به رهه فبوون و ب تهمام بوونا پلانا چيروكى يه كو نقيسه ر دشبب ب خه ياله كا ئارام به رهه نقيسنا چيروكى بجيت. كومهك ژ نقيسه ران، پلانا چيروكى د ميشكى خوه دا دپاريزن، ئى كومه كا دى بۆ هندى كو پلانى ژبير نه كهن، ئه وى لسهر لاپه ران دنقيسن. ئى ههر دوو كومه له پشتى كو ئه وى ناماده و تهمام دكهن، بنقيسنا چيروكى مژيل ئى دهين.

پلانا چيروكى، چوارچووقه، ههيكه ل يان ژى كورتيه كا چر ژ چيروكى يه. ژ بۆ وى چه ندى كو دگه ل وى ئاشنا ببين، پلانا چيروكا ((من سپيدى دگه ل باى گووت.)) ژ نقيسنا (جعفر ابراهيمى) ((شاهد)) وهكى نموونه دى بۆ هه وه ئينم.

((كوركه كى دقيت ببيته هوزانفان، ئى بابى وى كو كريكارى كارگه ها چيكرنا تشتين ئه نتيكه يه، دقيت كو ئه و ببيته نوژدار. روژه كى ماموستاى، بۆ نقيسنا دارشتنى بابته تى)) (هه وه دقيت ل پاشه روژه ببنه چ ؟)) داى، كورك دنقيسيت: ((من دقيت بيمه هوزانفان.)) ماموستا پلا هه ره باش دده تى و داخازى ژى دكه ت بابى خوه بهينيه قوتابخانى. ماموستايى ئه ده بياتى، بابى وى رازى دكه ت كو كورى وى دشيت ببيته هوزانفان و نوژدار ژى. وى شه فى، باب دهنگوباسا دهينيت كو برياره كارگه ها وان بگرن و د ئه نجامدا ئه و دى بيكار مينيت. پاشى، ژ كورى خوه دخازيت هوزانه كى بۆ بخوينيت. كور، هوزانه كى ژ حافزى دخوينيت. باب ژ بهر هندى كو دبينيت حافزى ب باشى هه ست ب ئيشين وى پين كرى و د هوزانا خوه دا يا هيناي، كه يفا وى دهيت و ژ كورى خوه دخازيت پيكولى بكه ت كو ببيته هوزانفانه كى وهكى حافزى.

نقیسینا سهری، پلانا چيروکا ((من سپیدی دگهل
بای دگوت))ه.

نقیسهری، ئەف پلانه یا بهرههف و تهمام کری و پاشی لدویف
وی پلانی دەست ب نقیسنا چیرۆکی کریه.

پلانا چیرۆکی دقیت یا رۆهن و تهمام بیت.

من هه یاما چوویی چیرۆکهک خواند، ئی من گه لهک پیکول کر
کو پلانا وی دمیšķی خوه دا بهینم، ئەز نه شیام، ب هیچ رهنگهکی
دیار نه بوو کو چیرۆک ژ چ خالی دەستپیکریه، ژ کیژ ریگی بووریه و
چهوا ب دوماهیک هاتیه. من هندی پتر هزر تیدا دکر، ئەز پتر
مهندههوش ئی دهاتم. پشتی دهمهکی ژ هزر کرنی، من زانی کو ئەز
ناگهههه چ ئەنجامان، من پیکول دکر هزرا خوه ب تشتهکی دی فه
میژیل بکهه.

تهنها تشتی خوینهری پشتی خواندنا چیرۆکی دقیت، ئەوه کو
بشیت ئەوی پلانی پیناسه بکهت، ئانکو بیژیت کو چیرۆک لدور چ
کهسی یان چ تشتی بوویه، چهوا دەستپیکریه، چهوا بهردهوام بوویه
و چهوا ب دوماهیک هاتیه.

ئهگهر خوینهر بشیت خالا دەستپیکری، ئەو قوناغین کو چیروک
تیدا دهرباز دبیت (پیکهاتا چیروکی) و خالا دوماهیک د چیرۆکی دا
دهست نیشان بکهت، نقیسه ر دی شیپ پشت راست بیت کو چیرۆکا
وی، پلانهکا رۆهن و تهمام هه بوویه. ئی ئەگهر خوینهر نه شیا ئەفان
سی پشکان د چیرۆکی دا دهست نیشان بکهت، ب رادهیهکی گه لهک
زور، پلانا چیرۆکی ب کیماسی بوویه و بیی ئەفان سی پشکان بوویه.
نقیسه رین فان جوهره چیرۆکان نابیت چاقه ری هندی بن کو گه لهک
خوینهران بهرههف بهرههمی خوه رابکیشن. ژ بو فی چهندی کو ئەف
سی پشکه د پلانا چیرۆکی دا رۆهن ببیت دی نمونهکی ئینین:

((عهلیی بچویک، بیی دهستویریا دایک و بابین خوه ژ مال دهرکهفت. پشتی بوورینا دهمهکی، ریکا مالا خوه ژبیر کر و بگریقه ب رخ شهقامی راوستا. پشتی دهمهکی درپژ، پولیسی نهو دیت. پشتی گهلهک لیگهریان و پرسیار کرنان، مالا وی پهیدا دکهت و نهوی ددهته دایک و بابین وی یین پهریشان ددهت.)) چوونا دهرقه یا عهلی ژمال، خالا دهستیکی یا نهفی پلانی یه. (پیکهاتا) وی، بهرزهبوون و پاشی دیتنا وی ژلای پولیسی یه و خالا دوماهیکی، ژفرینا عهلی بو دهف دایک و بابین وی یه.

نمونهکا دی، پلانا چیروکا (خهلات). ژ نفیسینا(رما رهگوزهر). بابهک سوزی ددهته کورئ خوه کو نهگهر ل تافیکنین دوماهیکا سالی دهرباز ببیت. دی بو وی پایسکهکی کریت، کور، دهرباز دبیت، لی چ باس ل پایسکی نینه. کور ژ بی سوزیا بابی خوه گهلهک پهریشان دبیت. دهمهک دبووریت. شهفهکی، دهمی کو کورکی خوه دریژ کربوو، گوھ لی دبیت کو بابی وی دبیزیته دایکا وی: ((نهز ژبهه نهبوونا پارا نهشیام پایسکی بکرم، و نهز ژبهه هندئ گهلهک یی عاجزم.))

سوبههیا وی شهفی، کور د نامهیهکی بو بابی خوه دنقیسیت کو نهوی پایسکل نهقییت.

نهگهر پلانا نهفی چیروکی ژ (پیکهاتا) وی دهستیپکربا، خوینهری نهذانی کا بوچی بابی سوزا پایسکی دایه کورئ خوه. و نهگهر دوماهیکا چیروکی نهبا. دیسان خوینهری نهذانی کو چیروکا کرینا پایسکی گههشتیه کیفه. و نهگهر (پیکهاتا) چیروکی نهبا، خوینهری نهذانی کو بوچی، بابی نهقییت سوزا خوه بجه بینیت.

کهواته، نه‌گهر خالا ده‌ستپیکا پلانی، نه‌و ری‌کا کو دقیت بوورینیت و خالا دوماهیکی، بو نفیسه‌ری روئن و ناشکه‌را نه‌بیت، چیدبیت نفیسه‌ر چیروکی لاو ده‌ستپیکه‌ت، لی ب نه‌گه‌ری‌ن گه‌له‌ک بهیز د‌ته‌مامکرنا وی دا فهمینیت. بشی رهنگی، چیروک وه‌کی نافاهیه‌کی ته‌مام نه‌بووی لیده‌یت کو چ که‌س نه‌شیت دنافا دا بژیت و چیروکه‌کا هوسا ژی کی‌م که‌س به‌ره‌ف دبن، کو بخوینین.

چونکی، پلانا چیروکی روئن و ناشکه‌رایه، له‌ورا مافی نفیسه‌ری کو داخاز ژ خوینه‌ری بکه‌ت دا بزانی‌ت کا مه‌به‌ست وی چی یه.

نه‌گه‌ری هه‌ر کاره‌کی د پلانا چیروکی دا دقیت یی روئن و به‌رعاقل بیت

نه‌گه‌ر ب باشی به‌ری خوه بدهینه کار و کریارین خوه، دی بینین، مه ژ بو نه‌و کارئ کونه‌م نه‌نجام ددهین، مه نه‌گه‌ره‌کی روئن و تایبه‌ت هه‌یه. بو نمونه نه‌م روژا نه‌ینی ناچینه قوتابخانی، چونکی قوتابخانه‌گرتینه. یان ژی بو هه‌ر رویدانه‌کا کو دژیا‌نا مه‌ دا چیدبیت، نه‌گه‌ره‌کی روئن هه‌یه. بو نمونه د تاقیکرناندا دهر‌دجیت، چونکی مه وانین خوه ب باشی یین خواندین. د به‌ریکانین وهرزشی ژی پله‌یه‌کا باش ب ده‌ست دهینین، چونکی مه گه‌له‌ک راهینان یین کرین. رویدانه‌کا ترومبیللی بو مه چیدبیت، چونکی شو‌فی‌ر یان ژی مه بخوه رینمایین هاتوو چوووی په‌یره‌و نه‌کرینه.

د پلانا چيروكى ژى هەر كردار و رويدانهكى دڤيټ نه گهرهكى
 روڤن و بهرعاقل ههبيت. ههروهسا، نهو نه گهره ژى دڤيټ بو
 خوينهري يى ئاشكرا بيت. نه گهر عهلى د نافبهينا ههفاليټن خوه
 ژنيسكهكى فه ژ ههفالى خوه يى نيزيك سهعيد، سل دبیت، خوينه
 ل هيفيى يه كو د بهردهواميا چيروكى دا، نه گهرى نهفى كرياتا عهلى
 بزانيت. يان ژى نه گهر مهجيد كو فوټابيهكى گهلهك زيرهك بوويه،
 د نه زمونى دا دهست ب قوپيى دكته، دڤيټ نه گهرى فى كرياتا وى د
 چيروكى دا بهيته گووتن. ئانكو، ههر كردارهكا ژلايى كاركتهرين
 چيروكى روى ددهت، يان ژى ههر رويدانهكا د چيروكى دا چيدبيت،
 دڤيټ نه گهرهكى روڤن، ئاشكرا و بهرعاقل ههبيت. بو روڤن بوونا
 فى بابته دى تموونهكى، ژ پلانا كو مه بهرى نهو بكار هينايه
 ئينين: ((د چيروكا خهلات، بابكه سوزى ددهته كورى خوه كو نه گهر
 كور ل نه زمونان دهرچيت، دى بو وى پايسكهكى كريت. (چونكى
 دڤيټ كورى وى د نه زمونين دوماهيك سالى دهرچيت). كورك
 دهر باز دبیت، لى باب سوزا خوه جى به جى ناكته. (چونكى بو كرينا
 پايسكى پاره نينن). كورك ژ بى سوزيا بابى خوه گهلهك پهريشان
 دبیت. (چونكى ژ بى پارهيا بابى خوه ئاگهدار نينه). شهفهكى كو
 كوركى خوه دريژ كرية، باب د گهل دايك عهلى سهبارت بى پارهيا
 خوه و كو نه شيت نهو سوزا كو داي، جى به جى بكهت، د ئاخڤيت
 (چونكى هزر دكر كورك يى نقشته). و دبيزيت كو ژ فى جهندى
 گهلهك يى پهريشانه. كورك ب گوھ ليبوونا نهفى بابته گهلهك
 داخبار دبیت. (چونكى راستيا نهوى جهندى زانى). سوبهيا وى
 شهفى، نامهكى بو بابى خوه دنقيسيت و دبيزيت كو پايسكل
 نهڤيټ.)).

د پلانا وئ چيروكا لسهرى هاتى، نه گهرئ بى يه كو بابى سوزا پايسكلئ دابا، كورك پشتى سهر كهفتنى، چافه ريئى كرينا پايسكلئ ژلائ بابئ خوه با، نهف چافه ريئا وى گه لهك دا بئ واتا ديار كهت، چونكى خوينهر، ل چيروكى دا چ نه گهر ژ قئ چافه ريئى پهيدا نه دكر. يان زى نه گهر كورك بيئ كو گوھ ل ناخفتنا دايك و بابيئ خوه وبا و ناگهھ ژ بئ پاريا بابئ خوه لئ بهيت، گووتبا بابئ خوه كو پايسكل نه قئيت، ديسان نهف كرداره هند بهر عقل و دروست پيش چاف نه دهات. كهواته، د پلانا چيروكا سهرى، ههر رويدان و كريارهك، نه گهرهكى روهن، ناشكرا و د هه مان دم دا يئ بهر عاقل هه يه.

ب هيژ بوونا پلانا چيروكى بريژ هيه كا زور يا گرئدايه ب بهر عقل و ناشكرا بوونا نه گهرين دروستبوونا رويدانان و كريارين كاركته رين چيروكى هه يه.

ژ بهر هندئ، د قئيت پي كولى بكهين ل چيروكين خوه دا بو ههر كريار و رويدانه كئ، نه گهره كئ روهن و ب هيژ پيشكيش بكهين و نه گهرئ دروستبوونا نه وئ كريارئ و رويدانئ زى، پيدفيه د چيروكى دا بشيوه يه كئ يئ روهن بيت.

ره گه زين پي كهينه رين پلانى

- پلانا چيروكى ژ چ تشتان پي ك هاتيه؟

ب نه قئ پرسيارا ماموستا ((اديبى))، قوتابى هه مى بيدهنگ لئ هاتن. هنده كا زى سهرئ خوه چه مانند.

مامۆستا ((ادیبی)) کو بیدهنگیا وان دیت، تهمام کر: ((د ئهفان
چهند وانان دا، ئەز سەبارەت پلانا چیرۆکی یی ئاخفتیم و ژ بو
رۆهن بوونا بابەتی، من چەند ژ وانا یین خواندی و من شلوفه کرنین
پیدافی یین داین. نھۆ، ب بەرچاڤ وەرگرتنا هەمی ئاخفتنن کو مە
گری و نموونین کو من خواندی، کی دزانیت کو پلانهک ژ چ تستان
پیک دەیت؟))

قوتابی هەر وەسا بیدهنگ بوون. مامۆستا ادیبی، دەمەکی بەر
خوە دا وان و چونکی چ کارفەدان ئی نەدیت، بەردەوام بوو: ((ژ بو
وئ چەندئ کو بابەت رۆهنتر ئی بهیت، پلانا چیرۆکا ((بەرەک ل
ریکی دا)) دئ بو هەوە باس کەم و پاشی دئ پیکفە سەبارەت
کەرەستین رەگەزین وئ ئاخفین.))

قوتابی بیدهنگ و بی ئاخفتن، بەری خوە دانە مامۆستا ادیبی.
مامۆستا (ادیبی)، لەسەر کورسیکا خوە روینشت و دەست ب
گووتنی کر: ((مستەفا کو سیژدە سالە، بریاری ددەت د سەنتەری
فیربوونا لەشکەری یا ئیک روزی کو ل روزا ئەینی، د ئیک ژ
بارەگاہین فیربوونی دەیتە کرن، بەشداریی بکەت. بەری
دەستپیکرنا فیربوونی، ریکەبەری فیربوونی دبیژیتە وان کو دقیت
ل دوماهیکی، باشترین سەربازی گروپی خوە بەهلبژیریت و بەدەتە
نیاسین و پاشی فیربوونا خولا لەشکەری دەستپیکەت.

مستەفا هەر چەند وەستیانهکا زور ژ بو ئەنجامدانا راهینانین
شەری دکەت، ئی ژبەر کیم بوونا ژیی وی و کورت بوونا بەژنا وی،
نەشیت بدروستی راهینانان ئەنجام بەدەت. دئیک ژ راهینانا کو
مەبەست پی، گەهشتن بو سەری گری یە. ل نیشا ریڤا، پشتی

راوستیانہ کا کورت، دبینیت کو ل بن پی وی بہرہ کی مہزنہ و نہ گہر
 پیٰ خوہ راکہت، بہر دی کہفیت و چیدبیت چہند کہس ژ ہہ فالین
 خوہ کو ل بنی گری بہرہف سہری دہین بریندار بکہت۔ پیٰ خوہ
 لسہر بہری دہلیت و ل ویڑی راوستیت۔ ریٹہ بہری فیربوونا خولا
 لہشکہری ٹہوی دبینیت و بیٰ کو ٹہ گہری ٹہفی کاری وی بزائیت،
 بریارہ ددہت ب بہردانا چہند گولہیہ کا بو ٹہسمانی، ٹہوی نہ چار
 بکہت داکو بجیت، مستہفا دگہل ہہبوونا ترسہکا زور، ٹیدی نہشیا
 خوہ رابگریت و خوہ دناف دہستین ریٹہ بہری خوئی بہرددہت۔ ل
 دوماہیکا روژی، ریٹہ بہری خوئی، مستہفا ی ژ بہر ٹہ گہری و ہستیان و
 خوہ گوری کرنا وی، بنافی سہربازی نمونہ ہہلدبژیریت۔))

پشتی باس کرنا پلانی، ماموستا ادیبی راوستیانہ ک کر و
 ہہروہسا کو ل بن چافا بہریخوہ ددا قوتابیان، بہردہوام بوو: ((باشہ،
 نہو کی دزائیت بیژیت کو ٹہف پلانہ ژ چ تستان پیکہاتیہ؟))
 کہسی چ نہگووت۔ ماموستا ادیبی کو بیڈہنگیا قوتابیان دیت،
 گووت: ((ٹہ گہر مستہفا کہسایہ تیئی سہرہ کی چیروکی نہبا، ٹایا
 نفیسہر دشا ٹہفی پلانی تہمام بکہت و بنقیسیت؟))

ہہمی قوتابیان ب ٹیک دہنگ گووت: ((نہ!))

ماموستا ادیبی گووت: ((ژ بہر ہندی یہ، کہسایہ تیئی سہرہ کی ژ
 وان تشتایہ کو بو نفیسینا پلانی ٹہم پیڈفی نہ، نہو بو من بیژن کو
 ٹہ گہر ٹہف کہسایہ تیہ (مستہفا) ل رہخہ کی راوستابا و چ رویدان
 ب سہری وی نہہاتبان، ٹایا ٹہفہ دابیتہ پلانا نفیسینی؟))

دیسان ہہمی قوتابی ٹیک دہنگ لی ہاتن: ((نہ!))

مامۇستا ادیبى گووت: ((كەواتە مەزانی كو بو نقيسینا پلانى،
ئەم پېدقى ب رویدانى ژى نه.))

ل وی دەمی، ئیک ژ قۇتابیان ژ جهی خوہ را بوو و گووت:
((مامۇستا دەلیقہ ھەیہ! بو نقيسینا پلانى، دقیت دەم و جهی ژى
دەست نیشان بکەین؟))

مامۇستا ادیبى پرسیار کر: ((بوچی؟))
- ((مامۇستا دەلیقہ ھەیہ! چونکی ئەم دەمی دبیژین بو فلانى
رویدانەك یا چیبووی، دقیت دیار بیت کو ئەف رویدانە ل کیقہ
و کەنگی رویدایە؟))

مامۇستا ادیبى کەنیەك کر و گووت: ((دروستە! کەرمکە!))
و پاشی تەمام کر: ((ھەرودسا کو مە زانی، بو تەمام کرنا پلانى،
نقيسەر پېدقى ب کارکتەری سەرەکی، ئەو رویدانا کو بو کارکتەری
سەرەکی چیڈبیت، دەمی کو رویدان تیڈا دروست دبیت و جهی کو
رویدان ل ویبری رویددەت. بو نموونە د ئەفی پلانا کو مە باس کری،
کارکتەری سەرەکی، مستەفایە، رویدانا سەرەکی، روژەکا بیھنقەدان و
جهی کو رویدان لی چی بووی گرەك بوو ل بنگەھەکی فیروونی
((دا))

ب ھاریکاریا ناخفتنین کو مامۇستا ادیبى د وانا چیرۆك نقيسی
دا دیار کری، مە زانی کو د ھەر پلانەکی دا، دقیت کارکتەری
سەرەکی، رویدانا سەرەکی، دەم و جهی کو رویدان ل ویبری چیبووی،
ب دروستی روھن و دیار بیت و ئەگەر نقيسەر بیی بەرچاف وەرگرتنا
ئەوان چوار کەرەستان بقیت پلانا چیرۆکی بنقيسیت، بیگومان
سەرکەفتی نابیت.

پیدفیه پلان د خزمه‌تا په‌یاما چیروکی دا بیت.

ل شه‌فین تاقیکرنی دا، هه‌می خه‌ما من نه‌فه بوو کو بشیوه‌یه‌کی پلانا خوه ب داریژم دا کو ژ کیمترین دهمی، مفایه‌کی زور وهر‌بگرم. ب فی شیوه‌ی، نه‌ز دشیم دهر‌حقی هه‌می وانین خوه دهر‌که‌قم و ب پلین باش د تاقیکرنا دا سهر‌که‌فتنی بینم، نانکو من نه‌و پلانا کو بو خواندنی دارشتبوو، نه‌گه‌ری سهر‌که‌فتنا من ب پلین زور باش ل دوماهی‌کا سالی بوو. ههر‌که‌سه‌ک، دهمی پلانه‌کی دادریژیت، نارمانجه‌کا هه‌ی. بو نموونه باژیرفانه‌ک وه‌سا پلانی دادریژیت کو بشیت باژیری ئافه‌دانتر بکه‌ت، یان ژی نه‌ندازیاره‌ک، نه‌خشه‌یه‌کی وه‌سا دکیشیت کو مالا وی، جوانتر و موکومتر ئافا بییت، و خیزانه‌ک ژی کو مه‌به‌ستا سهر‌هدانی هه‌نه، وه‌سا پلانا خوه دادریژن دا کو ب دریژاهیا سهر‌هدانی، پتر خوشیی ببوورینن. نفیسه‌ره‌ک ژی، هه‌روه‌سا کو مه‌ل پشکا په‌یامی دا گووتی، ژ نفیسینا چیروکی نارمانجه‌کا هه‌ی، نه‌و پلانا کو بو چیروکا خوه داریتی، پیدفیه دخزمه‌تا نه‌وی نارمانجی بیت کو د نفیسینا وی چیروکی دا، هه‌یه. نانکو، هه‌روه‌سا کو پلانا داریتنا باژیرفانی وه‌سایه کو نه‌وی بو نارمانجا وی – کو ههر ئافاکرنا باژیری یه. بگه‌هینیت، یان ژی نه‌ندازیار...، نفیسه‌ره‌ک ژی دقیت ل دهمی نفیسینا پلانا چیروکی، کارکته‌ر و رویدانان وه‌سا ب ره‌خ ئیک ب دانیت کو بشیت په‌یاما چیروکی ب باشی نیشان بده‌ت. بو نموونه نه‌گه‌ر بقیت بیژیت: ((ئیگرتن نه‌گه‌ری سهر‌که‌فتنی یه))، دقیت رویدان و که‌سایه‌تیاں وه‌سا ب ره‌خ ئیک ب دانیت کو خوینه‌ر پشتی خواندنا چیروکی ب نارمانجا کو نفیسه‌ری مه‌رهما نیشان دانا وییه، بگه‌هیت.

د پلانا چيروكا ((ئەف كولان و ئەو كولان)) ژ نقيسينا (محمد مير گيانى)، نقيسەر د بزافا فهگوستنا ئەفې پهيامى يه كو دستهكى ب تنى، دهنك نينه و دشهري دژى ستهم و ستهمكاران، ژى دقيت ئيگرتن ههبيت، و دفي حالهتیه كو دى شين چافهري سهركهفتنى بين. پلانا ئەفې چيروكى كو دەمى رویدانا وى ل سهردەمى زولم و روژين ئاشوراييه دى بو ههوه ئينم: ((ل دەستپيكا كولانهكا گرتى، مالا ئيك ژ سهربازين شاهي بههرام خان- ههبوو. ههر دەمى كا كو گروپا گهنجين تازيى دقيان ل بهر مالا وى ببوورن و بگههنه جادى، ئەو ژ مالا خوه دهيتته دهري و ل دويىف وان گهنجان دكهفیت. ل دوماهيكي، روژهكى وان گهنجان بريار دا كو ژ گروپين دى يين تازيگهري گولانييت دى ژى بخازيت كو بگههنه وان داکو بهلكى نهفهريين وان پتر لى بهين و بههرام خان نهوويريت هيرشى بو وان بكهت. ههر ئەف چهنده ژى روى ددهت.))

د پلانا سهري دا، نقيسەر، رویدان و كهسايهتيان وهسا دههلبزيريت و ب رهخ ئيك دانايه كو پهياما چيروكى ب باشى هاتيه نيشان دان.

هندهك جاران ل دەمى نقيسين و تهمام كرنا پلانا چيروكى، رویدانين تهژى بزاف يان ژى كاركتهريين سهرنجراكييش دهينه د مييشكى نقيسهري دا كو نهكو چ ئەرك د فهگوهاستنا پهيامى دا نينه، بهلكو ئەگهري لاواز بوونا وى لى دهين. نقيسهري دقيت بى هيچ دوو دلييان ئەفان جوهره رویدان و كهسايهتيان ژى ببهت. بو نموونه ئە گهر د پلانا كو ل سهري هاتى، نقيسەر ژ بلى ئەو رویدانين كو د ويريديا ئينانين، ئەف رویدانه ژى لسەر زيده كرنا كو: ((ل دەمى گيرانا تازيى دا، ئيك ژ تازيكهران، برايى خوه يى بچويك بهرزه دكهت و مال ب مال لدويىف دگهریت.))

سهره‌رای هندی، یی د هزرا هندیډا کو ((چ بیژيته دايك و بابی خو))، دگهل هندی ژی، ((د خه‌ما هندی دايه كو چ نه‌خوشي ب سهری برای وی هاتییه.))

د فی حاله‌تی دا، چی دبیت کو سهرنجا چيروکی یا سهرقه‌یی پتر لی هاتبا، لی چونکی نه‌ف رویدان و رویدانی و هکی وی، دبنه نه‌گه‌ری لاواز بوونا په‌یاما چيروکی‌کو ههر نه‌و ئیگرتن د شه‌ری یه، و میشکی خوینه‌ری ب هویربینی کرنی ل سهر په‌یاما سهره‌کی دویر دکه‌ت، نقیسه‌ری یی خوہ ژ ئینانا وان دايه پاش.

ژ بهر هندی، په‌یاما چيروکی، نه‌گه‌ری ئیگرتنا پلانی لی دهیت و نقیسه‌ری ژ ئینانا کارکته‌رین زیده و رویدانی بی مفا دویر دکه‌ت. ب بو‌چوونه‌کا دی، نه‌گه‌ر پلان د خزمه‌تا په‌یاما چيروکی بیت، همی کارکته‌ر و رویدانی زیده و بی مفا ژ په‌یکه‌ری پلانی دهینه تراشین و پلان، شیوه‌یه‌کی ئیک دهست و جیگیر په‌یدا دکه‌ت. ل دوماهی‌کا بابه‌تی پلان د چيروکی دا، دی ئاخفتینین باس بووی کو که‌ینه‌فه:

- ۱- به‌ری نقیسینا چيروکی، پی‌دقیه نقیسه‌ر پلانا وی به‌ره‌فه بکه‌ت.
- ۲- پلان، هه‌یکه‌ل و چوارچووفی چيروکی یه.
- ۳- ل پلانی‌دا پی‌دقیه خالا ده‌ستپیک، پیکه‌اته و دوماهی‌ک، ب دورستی روئن و ناشکه‌را بیت.
- ۴- د پلانی‌دا پی‌دقیه ههر کریاره‌ک و رویدانه‌کی، نه‌گه‌ره‌کی ب ته‌مامی روئن و به‌ر عاقل هه‌بیت.
- ۵- ههر پلانه‌ک پی‌دقیه کارکته‌رین‌سه‌ره‌کی، رویدانا سهره‌کی، دم وجه هه‌بیت.
- ۶- پلانا چيروکی پی‌دقیه د خزمه‌تا په‌یاما وی بیت و دفی حالاتی دا، چيروک، کارکته‌ر و رویدانی زیده و بی مفا نابن.

نافی چاروکی

دناف ژوریدا، قهرهبالغ بوو. هەر ئیکی تشتهك دگوت، كو ژ نيشكهكېفه، دهنگی بلندئ داپیرئ، ههمی بیدهنگ کرن: ((نهزا د بیژم، نافی زاروکی دفت قوربان بیت، نافی کورئ من یی خودئ ژئ رازی، ههوه زانی!))

بو دهمهکی بیدهنگی ژوور فهگرتبوو. پاشئ، دهنگی ژن ماما من کو دایکا زاروکی بوو، بلند بوو: ((ئی داپیر، قوربان نافی کورئ جیرانی مهیه. نافی کورخالهتی من ژ قوربانه! نهگهر تو دهلیقه بدهی، نهز و ماموستا رهزای، نافی زاروکی بکهینه حهمید!))

داپیرئ بهریخوه دا مامی من کو ب رهخ من فه بوو. دهمی بیدهنگیا وی دیتی ب پهریشانی فه ژ جهی خوه بلند بوو و ژ ژوری چوو دهرقه. ههمی گاغا هوسا بوو. چ دهمی زاروکهك دخیزانا مه دا ژ دایک ببا، ناف دانانا وی نهگهرئ گهلهك سل و پیک هاتنان ئ دهات، وهسا کو من هندهك جاران هیفی دکر: ((خوزی ب ئیکجاری چ ناف بو زاروکان ههلهبژارتبان، وی دهمی نهف ههمی شهر و نهخوشیه پهیدا نهذبوون.)) ئ نهف تشته ب هیچ رهنگهکی چی نهذبوو، چونکی ههر تشتهکی بخوه نافهك یی ههی و ههتا رادهیهکی چ تشته د فی جیهانی دا بی ناف نینن و نهگهر ژ بلی فی چهندي با، ئاماژه کرن بو نهوی تشتی یان ژئ ئاخفتن سهبارته نهوی، دا دژوار ئ هیته. دهمی کهسهك، تشتهکی نوی بداهینیت، ئیکهمین بابته کو میسکی وی مژیل بکهت، دانانا نافهکی گونجایی بو وییه. نهف بابته، ههر وهسا کو مه لسهری دیتی نهو زاروکین کو دهینه دونیایی ژئ ب خوه فه دگرن.

چيروك ژى وهكى ههمى تشتين كو فى جيهانى دا ههنه، دقيت نافهك ههبيت، پيدفيه نقيسه بؤ چيروكا خوه كو وهكى ههر تشتهكى نؤ بهرى نهؤ، كو نهبوويه و ژ نيكا ژ ميشكى وى ب سهر لاپهري هاتيه، نافهكى گونجايى ب ههلبژيريت. بؤ ههلبژارتنا نافهكى گونجايى بؤ چيروكى دقيت جهند خالين سهرهكى پيش چاف وهربگرين:

ل دهستپيكي ئهوه كو: نافهكى ب ههلبژيرين كو خوهش ريتم، نؤى وسهرنج راكيش بيت. ئانكو ببته ئهگهرئ سهرنج راكيشانا خوينهري بؤ خواندنا چيروكى لئ بهيت. باشتره نافين دووباره بووى لسهر چيروكى نهدانين، چونكى چيدبيت خوينهري هزر بكهت كو چونكى نافى ئهفى چيروكى وهكى نافى چيروكا ديبه، مه چيروك بخوه ژى لسهر چيروكا دى يا نقيسى.

خالا دى ئهوه كو نابيت ناف، پلانا چيروكى ئاشكهرا بكهت و خوينهري پشتى خواندنا نافى چيروكى، بزانيت كو رويدانين سهرهكى پين چيروكى چنه، و چهوا دئ ب دوماهيك هيت. د فى حالهتى دا، چيروكى ئيدى چ تاما خوه نينه، و خوينهري ب خواندنا وئ د خوه دا ههست ب هيچ هزهكى ناكهت. بؤ نمونه هزر بكهن كو نافى چيروكى: ((رويدانين كوركهكى، كو شهفا تافيكرنئ وانا خوه نهخوانديه و يئ پئ كهفتى)) بيت. ئهه ههمى ب گوھ لئ بوونا ئهفى نافى، دئ زانين كو پلان و رويدانا سهرهكى و بدوماهيك هاتنا چيروكى چهوايه. لئ ئهگهر نافى ئهفى چيروكى ((تافيكرن)) يان ژى ((شهفا تافيكرن)) بيت، د فى حالهتيدا، دا بؤ خوينهري گرنج بيت كو د شهفا تافيكرنئ يان روژا تافيكرنئ، چ رويدانهك دروست دببيت و لدوماهيكئ، چيروك دئ چهوا تهمام بيت. ب بؤچوونهكا دى، نافى چيروكى دقيت ههمى چيروكى دناف خوه دا بگونجينييت. بيى كو پلانا خوه ديار بكهت.

د بهرده‌وامیځ دا، نافې چهنه چيروكان كو هه‌لگرې
په‌يامه‌كينه، لې پلانا وې ديار نه‌كړيه، دې بؤ هه‌وه نفيسم:

۱- زاروك، سه‌رباز، به‌حر.

۲- داراجوانا من.

۳- دايك.

خاله‌كا دى نه‌وه كو: پيدفيه ناف پهبوه‌ندى ب دورهيلا چيروكې
هه‌بيت، بؤ نمونه نه‌گه‌ر نافې چيروكې ((شه‌فا تافيكړنې)) بيت،
دفت چيروك د كاودانين شه‌فا تافيكړنې و تشتين گريدايي ب نه‌وي
بزفريت. نه‌گه‌ر د دريژاهيا چيروكې ژى ژ شه‌فا تافيكړنې و روژا
مايي ژتافيكړنې چ باس نه‌بيت، يان ژى بؤ نمونه رويدانيت
چيروكې ل دهمې بيهنشه‌دانې دا دروست بيت، وهكى وييه كو
زاروكه‌ك كچ بيت، لې نافې كوركا لسه‌ر ب دانن. د فې حاله‌تيدا،
خوينه‌ر هه‌ست پې دكه‌ت كو نفيسه‌رى دره‌و ل وى كړيه و پيكوولې
دكه‌ت، ب هه‌لبزارتنا نافه‌كى كو گونجاندن دگه‌ل چيروكې نينه، لې
سه‌رنج راكيشه و جوانيه‌كا گه‌له‌ك زور هه‌يه، نه‌وى بخواندنا
چيروكې هانبدت. بيگومان، دهمې خوينه‌ر فې چهندي بزانيت،
چيروكې ته‌مام نه‌كړى دې هيليت و بهرده‌واميځ ناده‌ته خواندنې. ژ
به‌ر هندي د بابته‌ي نافې چيروكې مه زانى كو:

۱- پيدفي يه ناف ونيشانې چيروكې نو، سه‌رنج راكيش و هونه‌رى
بيت.

۲- نافې چيروكې نابيت بابته‌ي چيروكې ناشكه‌را بكه‌ت.

۳- نافې چيروكې دفت د پهبونديه‌كا دروست دگه‌ل دورهيلا
چيروكې بيت.

دارشتن د چيروكى دا

د پلانين دستپيكي يين تابلوپهكا شيوهكارى دا، بتنى هندك
خيچكا دبيني كو دياركهرى گشتيى وى تشتى يه، كو پيوسته بهيته
وينه كرن، نيشان ددهت، ههلبهت بيى كو تايبهتمهنديين هيرين
ديمهنى دويچوون لسهر بهيته كرن. بو نمونه نهگهر شيوهكارى
بقيت كاركرنا هندهكان د بيستانيدا بكيشيت. ل قوناغا نيكى بتنى
دى خيچكين سهرهكى لسهر تابلوپى وينه كهت، نانكو نهو خيچكين
كو بينهر دبينيت وينه يين بيستانهكيه وچهند كهس دنافا دا مژيلى
كار كرنينه، بيى كو ژ ديتنا نهوان خيچكا ههستهكى تايبهت د وى دا
دروست ببيت. لى دهمى كو تابلوپهك ل شيوهپى ديزاينى دهردهكفيت
و شيوهكار ب وينهكرنا وردهكاريا - نانكو خيچكين هيرتر ديار بوون-
رهگهزيين پيكهينهريين تابلوپى دارشيت، رهنگين ههژى ليبدهدت و... ل
وى دهميدا، بينهر ههست پى دكهت كو تابلوپا ب رح كهتى، ب
رهنگهكى كو دشيته هاتنا باى د بيستانى دا ههست پى بكهت، خش
خشا زهفى يين برنجى گوه ليبيت، چپكين خوهى لسهر نهنيا
زهلامين بيستانى ببينيت ومانديبوونى ل سهر و چاقيين وان و
كهيفخوشيى د چاقيين وان دا ههست پى بكهت. و ب بوچوونهكا دى،
تو د بيژى كو زيان د تابلوپى دا يا شين بووى و ژيند ناقتا پهيدا
بوويه.

نقيسه ر ژى ل دهمى تهمام كرنا ديزاينا چيروكى ب تنى
خيچكين سهرهكى و گشتييين وى روهن دكهت و ههروهسا كو ب ديتنا

دیزاین دہستیکی یین تابلیوہکی، چ ہست ل دہف بینہری چی نابت، یان ژی بدیتنا، ئافاہیہکی د دست دروستکرنی دا چ ہستین تابیہت ژ ژیانی بو مروقی چینابیت، ب خواندنا دیزاین چیروکہکی کو ئہو بخوہ وہکی ہیکہ ل دہستیکی چیروکی یہ، زور کیم روی ددہت کو ہستہکی کویر ل دہف خوینہری دروست بیت۔ نفیسہر ب دارشتنا ب ہیز و دروستا دیزاین چیروکا خوہ، ژیانی دناف دا دروست دکہت، ب رہنگہکی کو خوینہر، ب دروستی دورہیلا چیروکی ہست پی بکہت، کارکتہرین چیروکی دبینیت، دبیتہ ہہفال و خہم خواری وان، ہہفپیشکی خوشی ونہ خوشیپن وان لی دہیت، دگہل وان د رویدانیت جیاواز دا پشکداری دکہت، ل دوماہیکی ہست ب بوورینا دہمی د پینگاف پینگافین چیروکی دا دکہت...

ئگہر ل دہمی تہمام کرن و نفیسینا دیزاین چیروکی، نفیسہر بہرہفہی بہرسفدانا ب ((بوچی)) یان بیت، - ئانکو دقت دیار بکہت کو بوچی کارکتہری چیروکی ئہف کارہ ئہنجام دایہ؟ بوچی پھیوہندیپن دنافہرا کارکتہرین چیروکی باش یان خرابن؟ بوچی فلان رویدان پھیدا بوویہ؟ بوچی کارکتہرین چیروکی خودان تابیہتمہندیپن باش وخرابن و... د دارشتنا چیروکی، دقت ل دویف بہرسفدانا ب ((چہوا)) یان بیت، چہوا کارکتہری چیروکی فلان کار ئہنجام دایہ؟ چہوا رویدانا سہرہکی یان ژی رویدانین سہرہکی د چیروکی دا چیپوویہ؟ دی چہوا تابیہتمہندیپن باش یان ژی خرابن کارکتہرین چیروکی نشان دہین؟

دارشتنا چيروكى دقيٽ ب وى رهنگى بيت كو خوينه ر ل دهمى
خواندنا وى، كهش و رهگه زينپكهينه رين وى ببينيت و گوه ل بيت و
ههست پى بكهت. نهف بابته دببته نهگه ر كو چيروك، كارتيك رنا
پيدفى لسه ر خوينه رى بكهت.

نهو خالا كو نابيت بهيٽه ژ بير كرن، نهفهيه كو دارشتنا
ديزايى دقيٽ د خزمه تا پهياما چيروكى دا بيت. پيكولين زور د
دارشتن بو نيك ژ، يان نيك كاركته ر يان ژى نيك كردارا چيروكى كو
روله كى و هسا د روهن كرنا خالين بهرزهيپ چيروكى و پيشرنا
ديزايى وى نينه، دببته نهگه رى هندى ميشكى خوينه رى توشى
بهربه لافيبى لى بهيٽ و ل فى دهمى دا، پهياما چيروكى ب دروستى
ناهيٽه تيگه هشتن. بو نمونه دهمى كاركته رى چيروكى دهيٽه د
ژوره كى فه كو نهو ژور و كه رسته ين دناف ويدا روله كى و هسا د
پيشقه برنا ديزاينا چيروكى نينه، هند پيدفى ناكهت كو ههمى
كه رسته ين د ناف ژور ويدا بو نمونه كورسى، مه حفير ... ب
هوريتاياكا گه لك بهينه باسكرن، يان ژى نيك يان چه ند لاپه را ب
شروفه كرنا وان ته رخا ن بكهين. يان دهمى كاركته ر بو، چوونا
جهه كى سوارى ته كسيى دببيت، باسك رنا كاركته رى شوفيرى ته كسى و
جهخت كرن لسه ر وى كو هيچ روله ك د چيروكى دا نينه، نه ب تنى
يا گرنگ نينه، بهلكو ههروه كى كو من به رى نهو نامازه پيداي، دببته
نهگه رى به لاف بوونا ميشكى خوينه رى.

دارشتن دقيٽ د خزمه تا ديمه نى گشتى و پهياما چيروكى بيت و
نقيسه ر دشيت ب مفا وه رگرتن ژ وى، ژ بلى كو ژيانى د چيروكا خوه
دا پهيدا دكهت، ب سانا هى خوينه رى به رهف نهو جهى كو نهوى
دقيٽ، پال بدهت.

د پشكين دى يين په رتوكى، دى شيوازي دارشتنا كه رسته ين
جياوازين چيروكى شروفه كهين.

کارکتھر د چیروکی دا

ئەگەر کەسەك بۆ ھەوہ باس بکەت: ((دیواری مالەکی ژبەر کەفناستی، یی ھەرفتی.)) ئایا ھون دی پئی کاریگەر بن ؟ بیگومان، نە، ئی ئەگەر زیدە بکەت: ((دایکەك دگەل زاروکی خوە یی نەساخ، ل بن ئەوی دیواری نەستی بوون. زاروک د نیقەکا شەفی دا ژ خەو ھشیار دبیت و داخازا ئافی دکەت. دەمی دایکا وی دچیتە ژورا دی، دا کو ئافی بەینیت، دیواری کەفن د ھەرفیت و زاروکی نەساخ ل بن خوەفە فەدشیپریت.))

ل فی دەمیدا نە کو بەس ھون بەلکی ھەر کەسەکی دی کو گوھ ل فی رویدانی دبیت، دی گەلەك پئی کارگیر بیت. ئەو تشتی کو دبیتە ئەگەر، ھون ژ وی رویدانی پەریشان ئی بەین، ب ریژەکا گەلەك زور ژبەر ھەبوونا مروفی یە. د حالەتی ئیکی دا، دیوارەکی کەفن د ھەرفیت، ئی چونکی چ مروفی یان ژی چ زیندەوهران د نافدا زیان نەدیتە، ھەرفینا دیواری چ کارتیکرن د میشك و دی مە دا نەکرە. ئی د حالەتی دوویی دا، چیروک ب دروستی بەروفاژیە، چونکی جانی دایک و زاروکی وی یی نەساخ د مەترسیی دا بوو.

ھەروەسا کو چیروکەك بیی ھەبوونا زیندەوەرەکی، ب تایبەت مروفی، کارتیکرنا پیدفی لسەر ھیچ کەسەکی ناکەت، چیروکەك ژی بیی کارکتەرین خوە، ب ئیکجاری شیانی دروستبوونی پەیدا ناکەت. ئانکو ئەگەر کارکتەرین چیروکەکی ژی وەرگیرن، ئیدی ژ چیروکی چ نامینیت. بۆ نمونە د پەرتوکا ((دایک))، ((کچەکا بی سەمیان

دگهل هندهك كهسښن ټاواره پښ شهورى، ب شهفې دچنه گوندهكى و دمالهكې دا ټاكنجى دبن. سوبه هيا وى شهفې، ب داخازيا دايكا خيزانې، ټهو ل دهمى بجه هيلانا مالى، كچكى دگهل خوه نابهن، ټهندامپن مالى، ب تايبهت دايكا خيزانې، ب شپوهيه كى پيكونى د ديار كرنا دلسوزيا خوه بو كچكى دكهت. ل دهستپيكي كيم سهر كهفتنى دهينيت. لى هيدى هيدى و ژ بهر ټهو رويدانپن كو چيدبن، كچك دلوقانيا وان يا زور دبينيت و ل دوماهيكي دايكا خيزانې ب نافى دايكا خوه، كو د شهريدا هاتيه كوشتن، پهسند دكهت.))

د چيروكا دايك دا، ټهگهر كچك، دايك، مروفين مالى يان زى ټهوين بهر شهورى كهفتين كو ب شهفې هاتبوونه گوندى، ټانكو ههمى مروف و كهسايه تپين د چيروكى دا مه ژيبربان، ټيدى چ ژ چيروكى ټهدما كو خوينهر ژ خواندنا وى كهيف خوهش يان كاريگهر بيا، يان زى پهندهكى ژ سهرهاتى يان رويدانان وهربرگريت.

د رويداناندا ب تنى ههبوونا مروفى يه كو، لايه نهكى ههست و سوزى ب وى ددهت، وهكى ټهو نموونا كو ل دهستپيكا ټهفى بابتهتى من ټيناي. چيروكا ((پيل)) زى ژفان جوره چيروكانه: ((پيليت دهريايى ژبه ر گوهرين وگورانكاريان بهرهف گوندهكى برهخ دهريايى هيرشى دهينن، خهلكى گوندى ل دهستپيكي ژ هيرشا پيلان، بى ټاگهن، لى ژبه ر زانين و زيرهكاتيا پيرهميرهكى زانا، ژ مهترسيا ژ نافچوونا سه داسه د قورتال دبن.))

ب دريژيا ټهفى چيروكيدا، خوينهر توشى ټهفى ترسى يه كو چ ټاريشه يهك رنكه ب سهرى نيسته جهين ټهفى گوندى بهيت؟ ټهوه ټهگهر مروف و كاركتهرين چيروكى ژ فى پهرتوكى جودا بكهين،

ئېدى ئۇنى رويدانى، ھېچ كەسەكى شەپرزە ناكەت، چونكى گەلەك پېل كەنارېن دەريايى، يېن قالا ژ مروقان دئىخنە ژېر شەلاقين خوه و دناف ئىك دا دشكىنيت، لى گوهليبوونا وئ بو چ كەسەكى سەرنجراكيش نينه.

ژ بەر ھندى، مروفا يان ژى ب پەيفەكا دى كاركتەر، بنەما و بناخى ھەر چىروكەكى يە. بى كاركتەر، چ چىروك دروست نابن و كيم رويدان پەيدا دبن وئەگەر پەيدا بوون ژى چ كارتىكرنى لسەر ھەست و سوزا خوينەرى ناكەت.

كاركتەر سازى

بريار بوو ماموستايەكى نو جھى ماموستايى بىركارى، كو بو باژېرەكى دى ھاتبوو فەگوھاستن، بو پولا مە بەيت. د نافبەرا ھەفتيەكى دا كو مە ماموستايى بىركارى نەبوو، ھەمى دەمى زاروكان ب ھندى فە د بوورى كو سەبارەت ماموستايى نو بئاخفن. ھندەكان دگووت كو چەند جاران ل دەمى كو ئەو بەرەف ژورا رېفەبەرى قوتابخانى دچوو يى ديتى و دگووتن: ((يى كورته و ئەنيەكا دريژ يا ھەى.))

چەند كەسېن دى ژى دگووتن: ((سمبيلين تەنك و بەر چافكېن ھير بينى يېن ستور لېر چاف ھەيە.))

ب ئەوان سيفەتېن كو مە ژ تايبەتمەندين سىمايېن وى گووھ لىبووى، ئەم ھەمى گەھشتينە ئەوى ئەنجامى كو ئەوى پيوستە رەوشتەكى گەلەكى دژوار ھەبیت. لى ئىك دوو ژ قوتابيان زيرەكاتى كرىبوو و چووبوونە ئەو قوتابخانا كو ئەوى بەرى نھۆ ل ويىرى وانە

دگووتن، و ژ قوتابیئ وی سهبارت وی پرسیار کر بوون. ئەوان دگووتن کو ئەو ماموستایهکی گهلهک باش و دلوفانه و ئەگەر ههست پی بکهت کو قوتابی د وانا وی دا ئارمانجا تیکدانئ نینه، ئەو ژی ب ههمی شیانیئ خود، هاریکاریا وان دکهت وئهف هاریکاریه ژی، بابهتئ خواندنئ و نهخواندنئ بخوه فه دگریت.

ب ئەفان شروفه کرنان، وینهیهکی رۆهن و ئاشکرا د میسکی مه دا دروست بوو: ((ئو ماموستایهکه، کورت، ئەنی درێژ، سمیل تهنگ و بهرچاڤک هویر بین. دگهل ئەوی چهندی، کو ماموستایهکی گهلهک باش و دلوفانه و پیکولی دکهت کو د ههمی کاراندا، ههفال و هاریکاری قوتابیئ خود بیت. لئ ب وی مهرجی کو قوتابیان مهبهستا ئازاردانا وی نهبیت و ژ رهوستی وی یی باش، زیدهگافیان نهکن.))

بیگومان هوین ب بیرهاتنا سهری، ب ساناهی دی شین وینی ماموستایی بیرکاری مه د میسکی خود دا وینه بکهن، یان ژی وینی وی لسه لاپههری دروست بکهن. و بیگومان ههوه ههمبر رهوشت و تایههتهندیئ رهوشتیئ وی ههتا رادهیهکی نیاسین پهیدا کریه. ئەو تشتی کو بوویه ئەگەر ژ بلی مه، هوین ژی ههمبر ماموستایی مه یی نو ههتا رادهیهکی نیاسینهکا باش پهیدا بکهن، ئەفه بوو کو ههفالین من، ژ بلی کو پیکول کربوون سهبارت تایههتهندیئ سیمایی وی فهکولینی بکهن، پیکول کر دا کو سهبارت رهوشت و تایههتهندیئ رهوشتیئ ئەوی ژی پیزانیان بدهستفه بین. دا کو دهمی دهیته د پولا مه فه، بشین ب هزرهکا ئارام و نیاسینهکا تهواو روی بهروی وی بین.

چيروڪ نفيسهڪ ڙي، ڙ ٻو هندي ڪو ڪارڪتھر ڀڻ چيروڪا خواه ب
 باشي ٻو خوينهري بدهته نياسين، دقيت نهوي همبهر تايهه تمنديڀڻ
 سيماي و رهوشيڀڻ ڪارڪتھر ڀڻ چيروڪيڻ خواه – ههتا وي رادهي ڪو
 بڪاري چيروڪا وي بهيت – هايدار بڪهت. دبيڙنه نهفي ڪرداري ديار
 ڪرنا ڪارڪتھر و نهگهر ب باشي بهيته نه انجام دان، خوينهري دگهل
 ڪارڪتھر ڀڻ ڪو رويدانڀڻ چيروڪي ٻو وان دروست دبن، ههست ب
 ههفاليهه ڪا گهلهڪ زور دڪهت و ب في شيوهي ڪارتيڪرنا پيدفي
 لسهر وي دڪهت.

ديار ڪرنا ڪارڪتھر، دچيروڪي دا ب دوو شيوهيان دببت:

۱- دارشتنا ئيڪسهر.

۲- دارشتنا نه ئيڪسهر.

دارشتنا ئيڪسهر

بريتيه ڙ دارشتن ب تايهه تمهه نديڀڻ سيماي و سالوخه تيڻ
 رهوشيڀڻ ڪه سايه تيان.

أ: تايهه تمنديڀڻ روخساري: ((چافي وي ب پيره ميڙه ڪي كهفت ڪو
 شهفا بووري نهو ديتبوو. پيره ميڙي، پرچ و رهين دريڙ هه بوون، ٻو
 دهمه ڪي لدهف دهرگهه وي راوستا و چاڪيتي خواه ي پستي ڙ بهر خواه
 ڪر. پيره ميڙي پرچه ڪا خهلهڪ هه بوو. برييت وي هند ته ڙي بوون
 ڪو مروفي هزر دڪر نهو نه شيت لپشت نه وان برياج تشتي
 ((بينيت))

د نمونا سهري دا، بيگومان هه وه زاني كو نفيسهر بشيوهكي
ټيکسهر، تايبهتمه نديين سيمايين ټيک ژ کارکته ريڼ چيروکي باس
دکته و شلوفه کرن زي وهسايه کو خوينهر دشيت وينهي
پيره ميړه کي کو ره و پرچه کا دريژ هه يه و پرچا وي خه له که و
بريڼ وي گه له که د تزينه، دميشکي خوه دا وينه بکته.

هنده که جاران دارشتنا ټيکسهر تايبهتمه نديين سيمايين
کارکته ريڼ چيروکي، ب زمانى ټيک ژ کارکته ريڼ دى دروست دبیت.
دقې حاله تيدا، نفيسهر ټيک ژ کارکته ريڼ چيروکي دکته جیگرى
خوه دا کو بشيوه يه کي ټيکسهر ب ديار کرنا که سايه تيه کي دى
رabit. گوهي خوه بدهنه دوو نمونين دى:

((دایر دگهل باپیری گه له که یا حیواوز بوو. نهو ژنه کا زه عيف و
هویر بوو کو پرچا وي هه می سپی ببوو و ب شیوی ته په کا ب که نی
لپشت سهري خوه کوم دکر و گه له که زي دناخفت. دهستين وي هندي
دهستين من بچووک بوون.))

((من ب حهز بهري خوه دابوو ب دهفي کيم ددانين باپیری، ب
رهين گه له کين وي کو وهکي به فری سپی و پاقر بوون و ب چاښين
وي کو روښن و سه رساخ و دلوفان بوون.))

ل دوو نمونين سهري دا، خوينهر بريکا فه گو هي زه ريڼ
چيروکان- کو نهو بخوه زي ژ کارکته ريڼ چيروکي يه - دگهل
تابه تمه نديين سيمايين دایر و باپیری ناشنا لي دهيت.

دارشتنا ټيکسهر تايبهتمه نديين سيمايين کارکته به هرا پتريا
جانان د وان چيروکاندا دروست دبیت کو گه له که کارکته هه نه و
نفيسهر ب دريژيا چيروکي، ده می دارشتنا نه ټيکسهر تايبهتمه نديين

سیمایین ئەوان هەمیان پەیدا ناکەت، و ژبەر هندی بارا پتریا تایبەتمەندیین کەسایەتیان - هەتا وێرئێ کو بکاری چیرۆکی دەیت. — د ئیک یان دوو رستان ب زمانئێ خوە یان ئیک ژ کارکتەرین دی یین چیرۆکی باس دکەت. ل چیرۆکین کو ئیک یان دوو کارکتەرین سەرەکی هەنە، ئەف کارە - دارشتنا ئیکسەرا تایبەتمەندیین سیمایی - ژ بەیزیا چیرۆکی کیم دکەت و دقئ حالەتی دا، نقیسەر دقئیت بشیوہیەکی نە ئیکسەر - کو د بابەتی دی دا دی ئامازە پی هیتە دان- بۆ وی تەرخان بکەت.

ب: تایبەتمەندیین رهوشتی: د هندی ژ چیرۆکاندا دبیین کو دەمی ئیک ژ کەسایەتیان دەیتە د ناف چیرۆکی دا، نقیسەر ژ بۆ ناساندنا وی بۆ خوینەری، هندی تایبەتمەندیان ب ویشە گری ددەت. بۆ نموونە دبیزیت: ((عەل هاتە ژوورفە. ئەو کورەکی زیرەک بوو و...)) ئانکو، بیی کو زیرەکاتیا وی ب دریزاھیا رویدانئ یان ژ ب شیوہیەکی پراکتیکی نیشان بەدەت، ب دیار کرنا ئیک ژ تایبەتمەندیین وی هزرا خوە پشت راست دکەت. ئەف کارە چیدبیت ل پئش چاف، گەلەک یئ بساناھی و ساکار بیت، ل ژ بەیزیا چیرۆکی بریزەھەکا گەلەک زور کیم دکەت. پیویستە نقیسەر، نەریت، سالوختە و تایبەتمەندیین رهوشتیین کارکتەرین چیرۆکین خوە د هەفەپەیفین و ئاخفتنن کو ب دریزا چیرۆکی دکەت، یان ژ بدروستکرنا رویدان و کردارین کو ئەنجام ددەن، ل پئش چافین خوینەری نیشان بەدەت. ب وی ریکی خوینەر بخوە دی گەھیتە ئەفی ئەنجامی کو فلان کارکتەر، مروفەکی چەواپە و چ نەریت و تایبەتمەندی هەنە. بۆ رۆھن بوونا بابەتی، گوھی خوە بەدەنە نموونا خواری:

((ماموستا مهحمودی شنیکا هاتبوو نهوی تاخی. نهو مروقهکی گهلهکی باش بوو و دقییا هاریکاریا خه لکی دی بکهت و...))

د نموونا سهری دا، نفیسه ر گهلهک بساناھی ب دانا هندهک سالوخهتان بو ماموستا مهحمودی، نهوی بو خوینهری ددهته نیاسین، لی بیی کو کردار و ئاخفتنن وی لپیش چاقی خوینهری دیار بکهت دا کو خوینهری چیروکی، نهو بخوه بگههیته نهقی نهنجامی کو ماموستا مهحمودی مروقهکی چهوایه.

دارشتنا ئیکسه ر یا تایبهتمهندیین رهوشتیین کارکتهر، نیشان ددهت کو نفیسه ر هه مبه ر کارکته ر یان کارکته رین چیروکی، شاره زاییا پیدقی نینه و ژبه ر هندئ شیان نینن کو سالوخهت و نه ریتین وی ل بهرامبه ر بوون دگهل ئاریشین جیاواز و رویدانان یان بریکا هه فیه یقینان، نیشا خوینهری بدهت، و هه ر نه فیه بابه ته یه دبیته نه گه ر کو چیروک ژ دیارکرنا که سایه تیه کی لاواز به هر مه مند ببیت.

هندهک جاران دارشتنا ئیکسه را تایبهتمهندیین رهوشتیین کارکتهری چیروکی، ژ زمانی ئیکی دی ژ که سایه تیان دروست دبیت. گوھی خوه بدهنه نموونا خواری:

((ب تنی ئوتومبیللا جوان و پرته قالی مابوو. ب راستی ئوتومبیل گهلهک باش هاتبوو پاراستن. ئاسنین وی یین سپی وهسا بوون کو وینی مروقی تیدادیار دکرن. هورینا وی چ دهنگه کی خوهش هه بوو. هه واریه کا وهکی بریسی، وهکی دهنگی گای ل بیابانی و نهو زهلام، خودانی ئوتومبیلی، د سهروبهره کی تژی هه بیهت، کو ب هیچ شیویه کی ب ویری نه ددا مروقی، دبووری. هیچ که سه کی خوه نه دنخسته د وی مه ترسیی دا کو سویاری وی ببیت. دگوتن نهو

مروفی دقوتیت، گه فا دکهت کو بهری کوشتنی، دی مروفی کیّم
نه ندام کهت. هیچ نیك زاروکین قوتابخانی بو فی مهترسیی بهر هه ف
نه دبوون یان زی هه تا نهو پیل فی مهترسیی نه دانابوو.))

د نموونا سهری دا، کارکته ری چپروکی کو زاروکه کی شهش
سالیه، سهبارهت شوفیره کی دئاخفیت کو کورکی لبه ره ب دزیکیفه
سواری ترپلا وی ببیت. کورک وان گووتگووتکین کو هندهک که سان ل
دور نهوی گووتینه، فه دگیریت.

د دارشتنا ئیکسه ر تایبه تمه ندیپن کارکته ری چپروکی ژ زمانی
ئیکی دی ژ که سایه تیان، نه گهر بو نه فی جورئ دارشتنی د چپروکی
نه گهره کی تایبهت دیار ببیت، چ نینه و هندهک جاران خاله کا بهیز
زی بو وی دهپته هژمارتن. ل نموونا کو لسه ری هاتی، د تمامکرنا
چپروکی، فه گوهیزه ر دزانیت کو شوفیره ترپلی دژی روخساری خوه
یی زفر، و نهو تشتی کو که سین دی سهبارهت نهوی دگووتن،
مروفه کی دلپاقژ، دلوفان و هه ژیکه ره. ژ بهر هندی، دژایه تیپن
دناقبه را تایبه تمه ندیپن رهوش تیپن شوفیره ترپلی و نهو
گووتگووتکین کو که سین دی ل دور نهوی چیکرینه، کاری جوان و
سه رنجراکیش دکهت و دبیته نه گهر کو نه ف که سایه تیبه هه تا
دهمه کی دریز د میشکی خوینه ری دا بمینیت.

گوهی خوه بدهنه نموونه یه کا دی ژ فی دارشتنی:

...پاشی دهستی خوه بلند کر داکو تانیسی بقوتیت. کچک ب لهز
چوو د بن میزی فه. دایکی گووت: ((ل وپری بمینه! ته ماف نینه
بهییه سه ری. رومون بهس نه بوو کو ته هه می گافا د نازار ددا. نهو ته
ئیکی دی پهیدا کر.))

د نمونا سهري دا، ئاخفتنا دايكى سهبارهت((تائيسى))، د راستى دا نياسينا وى بو خوينهري يه. سههراى هندى كو تائيس د چيروكى دا، خوه ب نهقان شيماتى وكردارين كو نهنجام ددهت، ب دروستى بو خوينهري ددهته نياسين.

دارشتنا نه ئيكسه ر

نهف جورى دارشتنى زى تايبهتمهنديين رخسارى و رهوشتيين كاركتهريين چيروكى بخوه فه دگريت. دفى حالهتيدا، نفيسه ر نه بشپوهيهكى ئيكسه ر و راستهوخو، بهلكى بريكا ئاخفتن يان كردارين كهساپهتيان، نهوان بو خوينهري ددهته نياسين.

أ: تايبهتمهنديين روخسارى: نهف جوره دارشتنه بههرا پتر د وان چيروكاندا ديار دبیت كو نيك كاركتهري سههركى ههبيت. دفان جوره چيروكاندا، نفيسه ر كيمتر ب ناساندنا ئيكسه ر و بيى بكارهينانا نافبرا روخساريا كاركته ر د نيك يان دوو رستان دا رادبیت، بهلكى د بهشين حياوازين چيروكى و ب شيوئ نهئيكسه ر، هندهك هيمايان ژ روخسارين كاركته ر بو خوينهري ديار دكهت. گوهى خوه بدهنه نمونا خوارى:

((... ههتاف، ئيكسه ر ب سهروچاڤين نهسمهريين ماموستا نهحمهدى دكهفت... ماموستا نهحمهدى چاڤين خوه يين هوپر ب قوتابيان فه گریدابوون و ب دهنگهكى كز و خهندقى پرسيار كر: كى وانا خوه ناماده كريه؟... دهنگى زهنگى كو بلند بوو، ماموستا نهحمهدى بلهز، پرچا خوه يا حلى ريك و پيك كر و ژ پولوى دهركهفت.))

د چه‌ند شروفه‌کرنځين سهرى کو ژ به‌شځين جياوازيځن ئيک
چيروک هاتيه وهرگرتن، مه‌زاني کو ماموستا نه‌حمه‌دى ديمه‌کي
گه‌ش، چاقيځن هوپر، ده‌نگه‌کي کز پرچه‌کا حلى هه‌يه و نفيسه‌ر
نه‌فان هه‌ميان ب شيوه‌يه‌کي نه‌ ئيکسه‌ر نيشان دده‌ت، نانکو بريکا
کرداريځن کو ماموستا نه‌حمه‌دى نه‌نجام داين لى بيى کو خوينه‌ر
هه‌بوونا وى د چيروکي دا هه‌ست پي بکه‌ت.

ب: تايبه‌تمه‌نديځين ره‌وشتي: هه‌روه‌سا کو د بابه‌تي دارشتنا
ئيكسه‌ر تايبه‌تمه‌نديځين ره‌وشتيځين کارکته‌ر مه‌ زاني، نفيسه‌ر نابيت
هنده‌ک تايبه‌تمه‌نديان ب کارکته‌ريځن چيروکا خوه‌ بده‌ت کو بوچوونا
خوه‌ سه‌باره‌ت وان ب شيوه‌يه‌کي ئيکسه‌ر بو خوينه‌رى ديار بکه‌ت، بو
نموونه نابيت بيژيت: ((عه‌لى يى باشه. مه‌رداد يى خرابه. ره‌زا يى
قه‌لسه. نه‌حمه‌دى يى خوگورى که‌ره و يان...)) به‌لکى ب دروستبوونا
رويدان و ليکدانه‌کي- کو د په‌يوه‌نديه‌کا به‌ره‌قل دگه‌ل ديزايځي
چيروکي بيت- سالوخه‌ت و تايبه‌تمه‌نديځين ره‌وشتيځين کارکته‌ريځن
چيروکا خوه‌ - لى هه‌تا ويړى کو بکاري چيروکا وى به‌يت- نيشان
بده‌ت. د قى حاله‌تى کو خوينه‌ر بدروستى کارکته‌ريځن چيروکا خوه‌
دنياسيت، و نه‌گه‌ر نفيسه‌ر بشيت ب باشى هزر و بووچوون و
کرداريځن وان لده‌مى روبه‌رو بوون دگه‌ل ناريشځين جياواز بو
خوينه‌رى ديار بکه‌ت و بناسينيت، خوينه‌ر وه‌کى هه‌قاله‌ک ل
هه‌مبه‌ر وى دى هه‌ست ب نيژيکى و هه‌قالينيى که‌ت و يان ژى نه‌و
هه‌تا دمه‌کي دريژ د هزرا ويدا دى مينيت. هه‌تا هنده‌ک جاران
هه‌مبه‌ر ب هنده‌ک که‌سايه‌تيان هوگر دبیت و دقيت وه‌کى وان
بئاخفيت، هزر بکه‌ت، روبه‌رو ناريشان ببیت يان ژى ژهنده‌ک

که سایه تیان هند بیزار دبیت کو وی نه فیٔ چ ژ تایه تمه ندیین
ئهوان ل دهف وی دروست بین، لی ئه فی ژ بیژم کو ئه فه هه می بو
دارشتنا نه ئیکسه ر بهیز و گیاندار بوونا که سایه تیان فه گریدایه. بو
رؤهن بوونا بابه تی، گو هی خوه بدهنه نموونا خواری:

((والینتین ب ترس، رومینا، بچووک و گیژ و شه پرزه ددیت کو
لسه ر ئه وی پرتا جه مه دی، هه ر گاف بو گاف ژ وی دوور لی دهات.
دگهل هندئ هه می تشت ژ بیر کرن. خو هافیته د ناف ئافیدا. دهستی
رومینی گرت و ب له ز ئه و ژ جزیرتا وی یا جه مه دی ئینا ده رفه و
دگهل وی بو پشتی و ب ره خی رویباری فری. هه می تشت بله زاتیا
بریسیی رویدان. ئه وی خوه ده رفه ت نه کر کو ترسی بگه ته د دلئ
خوه دا، لی پشتی دمه کی، ده می کو دیتی پرتا جه مه دی چه وا دگهل
چوونا ئافی یاب له ز دویر لی دهیٔ، ژ هزرا هندئ کو رومین ژ
لسه ر وی راوستیایه و زفروکا ره ش ئه وان بو ناف خوه دکیشیت و
ئه وی خو هافیته بوو ناف وی ئافی، له رزین ب له شی...))

د رویدانا کو د نموونا سه ری دا رویدای، نفیسه ر بیی کو
بشپوهیه کی ئیکسه ر بیژیه ته مه کو والینتین کچه کا خو گوری که ره و
ل ده می فهیرانی بو قورتال کرنا که سین دی، گیانی خوه دی ئیخیته
د مه ترسییی دا، دگهل دروستبوونا رویدانی، که سایه تیا وی بدروستی
نیشان دا.

ب شیپوهیه کی دی کو بریکا وی دئ شپین ب سالوخت و
تایه تمه ندیین ره وشتیین که سایه تیا ئاشنا بین، وهر د بین ی یا وان
ئاخفتناندا کو دنافه را واندا دهینه فه گوه استن. بهه راپتر چاران
هه ر که سه ک د ئاخفتنیین خوه دگهل که سین دی سه باره ت ئه وان

بابه تیښ کو لدویف چهزا و بیه د ئاخذیت و د مروون و رهوشتیښ خوه دیار دکهت. نفیسهر ژی دشیت ژ ئاخذتنان بو نیاسین و دارشتنا تایه تمه نندیښ رهوشتیښ کارکته ریښ چپروکا خوه مفای وهر بگریت، کو ل جهی خوه ب دریژی لسهر وی دی ئاخذین.

ژ بهر هندی، بو دارشتنا نه ئیکسه ر، کارکته ر د چپروکی دا دقیت ژ دوو شیوه یښ ((قهرقه شه)) و ((ئاخذتن)) مفای وهر بگریت.

مفا وهر گرتن ژ قهرقه شی بو دیار کرنا کارکته را

قهرقه شه و نهو روبهرو بوونیښ کو مروفی د فی جیهانی دا هه نه و که سایه تیه ک ژی د چپروکی دا دشیت هه بیت سی جورن:

۱- قهرقه شه دگهل خوه.

۲- قهرقه شه دگهل ژینگه هی.

۳- و قهرقه شه دگهل که سین دی.

کارکته ری چپروکی د ئه فان قهرقه شاندايه کو دقیت خوه بو خوینه ری بده ته نیاسین و لایه نیښ جیاوازیښ دروونیښ خوه بو خوینه ری چپروکی دیار بکته.

أ: قهرقه شه دگهل خوه: ((کاکلیښ فسته قا دنا ف گهزا دا نقستی بوون و زو ب زو چافی خوه ل من نقانندن. ده فی من پتر و پتر تژی ئاف لی دهات. من ژ هه ر دوو دهستیښ خوه هاریکاری وهر گرت دا کو ره خی ته یسوکی ئه وی بدریښم و باشتر به ری خوه بده مه وان. نهو چهزا من پتر لی هاتبوو و نه گه ر ئه ز روژی نه بام، هی دیکا و بیی کو ماموستا بزانیته، دا له قه کی لی دم و خوه ئارام که م. جاره کا دی من به ری خوه دا زاروکان و ماموستای ژی. زاروکان ب ئیکجاری ناگه ه ژ

من نه‌بوو. ماموستای ژى مژیلی گوه‌دانا دارشتا ((نه‌سغه‌ریان))
بوو. بیى حەمدى خوه من گەز هەتا نیزیکی ده‌قئ خوه ئینا. لی‌قی‌ت
خوه من نیزیکی وئ کرن. گەلەك نیزیك. كەسئ ئاگەه ژ من نه‌بوو،
ئى من هی‌زا لەق ئى دانئ نه‌بوو.))

د نموونا سەرى، ئەم بینەرئین، روبەر و بوون و قەرەشە کورەکی
دگەل خوه بووین. هەیفە رەمەزانئ یه و ئەوی بو جارا ئیکئ، روژى
یا گرتی. گفاشتنا برساتی و گەزا تام خوەش کو د بەریکا ویدایه،
ئەوی دوودل دکەت دا کو هزرا خوارنا گەزئ بکەت. ئەگەر گەزئ
بخووت، سوز و پەیمانا کو دەمئ پاشیئ دگەل خوه و خودیئ خوه
گرئدایه، یئ شکاندی و دیار دکەت کو ئەو مروفەکئ لاوازه. ئى ئەگەر
نەخووت نیشان ددەت کو شیانیئ موکوم هەنە و ئەف دو دلێه لسه‌ر
وی کار تی‌کرن نینه.

د قەرەشەئ دگەل خوه، خوینەر ب تنئ کارکتەرئ چیروکئ و
ئەوان دوو دلێا دبینیت کو وهل وی دکەت کو فلان کارئ خەلەت و
نەدرۆست ئەنجام بەدەت، ئەو سوز و پەیمانا کو گرئدای، بشکینیت
یان ژى ئاخفتنئ نەجوان بی‌ژیتە کەسئ دى. ئى هزر و خەپال و
وژدان، ئەوی ژ وان کارئین نەدرۆست فەدگئیریت. ئەم هەمی هەندەك
جاران توشى دوو دلێئ نە درۆست دبین. بو نموونه چیبووویه،
پارەیه‌کی پەیدا بکەین و دوو دل ئى بهئین کو ئەوی خەر جبکەین،
یان ژى ب وئ تەشەکی بکیرین کو مە پئویستی پئ هەیه. ئى وژدانا
مە ریکئ ل مە دگريت و وهل مە دکەت کو لدویف خودانئ پارەى
بگەریئ و هەتا ئەوی بو خودانئ وی نەزفربینئ ئارام نەبین.

ب: قهرقه شه دگهل ژینگه هی: ئوجیان گووت: ((کەش، کەشی
 ئەرد هژیانیه)) و ل دهمه کی نیژیک ئەرد هژیان دی چیبیت: ئی ئەف
 ئەرد هژە هند یا ب هیژ نه بوو کو کورک- تارا - ی بترسینیت،
 چونکی د دهولهتا ژاپونئ رویدانا ئەرد هژیانئ تشته کی ئاسایئ بوو.
 دگهل ئەفی ههمیئ، ئەفی ئیکئ شیوهیه کی سهیر هه بوو، هژاندنه کا
 هیدی و دریژ و ئیک شیوه. د بیژری کو گورانکاریین بنئ ده ریایئ
 ئەگه ری دروست بوونا وئ بوونه. خانی چهند جار ان لقی و پاشی
 ههمی تشت جارەکا دی ئارام ئی هاتن...

ناف ههروهسا کو بو پاشفه دچوو ره ملا به لاف بووی و که فرین
 ب که فر روت بجه دهیلان. دیار نه بوو کو چ ژ خه لکی گوندی واتایا
 ئەفی حالهتی بزنان... دقیا ب زوترین دم خه لکی گوندی ب فی کاری
 ناگاه کریان، ئیدی دهمئ راوهستان و هزر کرنئ نه بوو... ئوجیان دقیا
 دهست ب شول ئی هاتبا. ئەوی گووته، نه قیا خوه: ((لهزی بکه، چرای
 بو من هه ل بکه...))

پیره میر ب لهز به رف بیستانی خوه کول وئیری، به ره همی
 برنجی به ره هفی دروینی بوو، به زی...

مه شعل کره د ناف برنجی و ژنیشکیفه ناگری سه ره لدا...))
 د نموونا سه ری، ئەم بینه ری ئەرد هه ژیانئ و هیرشا پیلیت
 ترسناکین ده ریایئ بو گونده کی سه ر لیفا ده ریایئ نه. پیره میره ک ژ
 خه لکی گوندی، به ری په یدابوونا رویدانی، دزانیت کو ئەرد هژیانه ک
 دی رویدت و ب ناگر به ردانا به ره ه مین خوه ی گه هشتی، خه لکی
 بو سه ری گری کو مالا وی بخوه لییه، گازی دکته. ئەو ب گوری کرنا
 ملکی خوه، خه لکی گونده کی ژ مه ترسیا ژ ناف چوونئ قورتال دکته.

نقیسەر د فئی چیروکی دا، بیی کو ب شیوهیهکی ئیکسەر و راسته خو بیژیت کو پیرمیر، مروفهکی خوگوری کهره و بهرهفه دبیت بو فورتال کرنا خه لکی دهستا ژ مائی خوه بهردهت، دگهل نهو رویدانا کو ژ نهنجاما قهرقهشا وی د گهل ژینگههیه، شیاین ئیرادی، بریار، زیرهکاتی و خوگوری کرنا وی ل پیش چافین خوینهری نیشان ددهت. د پهرتوکا ((سختون)) زی ئهم بینهری بهرهنگاری و قهرقهشا کورکهکی ب تنی دگهل چیاپییت مهزنین. د فئی چیروکی دا، چیا هجهتن داکو نقیسەر نیشان بدهت کو بو بهرامبهر بوون دگهل ئاریشین مهزن، ههلین ب تنی، سهرکهفتنی ناهینن و ب تنی ب هاریکاری و شولین ب کوم دشین ئاریشن مهزن ل پیش ریکا خوه راکهین، بهشهک ژ چیروکی کو هیماگهری ههلین کورکی یین ب تنی نه بو چوونا سهر چیای و سهرنهکهفتنا وی ژ فان ههلین ب تنی نه. دگهل ئیک دی خوینین:

((زفریمه دیواری و من دهست ب سهرکهفتنی کر. من ل دهستپیکی پی خوه بره دناق دهرزهکی دا. پاشی جههک بو دهستی خوه پهیدا کر. نهو ههمی تشت لیكدایی تر پیش چاف دهاتن. نهو من ژ نیزیک ددیت. جهی دهستی و جهی پیی بهرفرهتره بوو ژ نهوا کو من ل دویر ددیت. من ب دروستی ل بیر نینه کو نهز چهند چوومه سهری. لی دزانم نهز گهلهک چوومه سهری. بیگومان پتر ژ چار پینج مهتران، چونکی من دهمی بهریخوه دایه بن پی خوه، من دیت کو نهرد گهلهک پی دویره. بهلکی ههر نهفه بهرخوه دانا من بو خواری، کاری من تیکدا، چونکی دروست پشتی هینگی بوو کو دهستپیکی پی من پی راستی و پاشی ههردوو پین مه دهست ب لهرزینی کرن، و لهرزین ژ پین من هاتنه سهری و گههشته زکی من و پاشی دهستین (من.))

ج: قهرقهشه دگهل كهسن دى: ((ئيك ژوان قيژى فهدا: ((ديسان هات، هيرش!)) زيكاهز دورپيچ كرم ودفيان دهستى من بگرن. بو هندى كو وان بترسينم من ههوارى كيشان: ((دى ههوه كوژم.)) ههر بازنه تهنكتر دكر. ترس و لهرزى پيشيا چاڤين من گرتبوون. من دار د ههواى دا دزفراند و من ب تنى دهنكى شكهستنا سهريڻ وان گوھ لى دبوو. من ديسان دار د ههواى دا زفراند و من سهري ئيكى دى ژوان شكاند و من پاشى ب حيل ب سهري ئيكى دى دا. من دزانى كو نهگهر دهرفتهى بدممه وان، دى من نازار دهن. من حيل نهو پال دانه لسهر نهردى. من دڤيا ب مهرما كوشتنى وان بقوتم دا كو گيژ لى بهين ونهشين دهستى لسهر من بلند بگهن. روندك د ناف چاڤين من دا كوم ببوون. من ددانين خو دگفاستن و چ تشتى ژ دهڤى من دهات من دگووته وان. نهو ترس و لهرزا كو من ژ وان ههبوو، بوو نهگهر كو ب ههمى هيژا خوه، دارى ل سهري وان بدم. لاپهره و پارين كو د دهستى من دا بوون، كهفتبوونه سهه نهردى. بهردهوام من ب دارى نهو دقوتان. هيدى هيدى بهلافه لى دهاتن. هندك ژ وان باوهر كربوو و ب سهرسورمانى بهري خوه ددا من. چيدبيت وان ههتا نهو مروڤين توره نهديتين. نهو نهز راوستابووم من بهنا خوه ههلدكيشا و من ب بهردهوامى گازى وان دكر، يان ژى من كهريبت وان فهدكر داکو بهينه پيش و جارهاكا دى شهري بگهين.))

گورهپانهكا دى كو مروڤ دناڤدا، بوچوون و ب شيويهيكى گشتى ههمى تايبهتمهنديين رهوشتيين خوه ب شانو ددانيت، گورهپانا شهر و قهرقهشه دگهل مروڤين دى يه، مروڤين كو ستم ب وى كريبه و هيشتا ژى دگهن، مروڤين كو مافى وى خوارنه، مروڤين كو ب هيژ و

دوز و سهردابرن ههوهل ددهن ئهه و تشتی کو یین وی نه، ژ دهستی وی دهربینن. د نموونا سهری، گورهك بو تشت کرینی دهیته سهه جادی. زاروکین گهریدو، پارین وی ب زوری ژ دهستی وی ددزن. جارا دووی بو کرینی ژ مال دهردکهفیت، دایکا وی دارهکی ددهتی دا کو بهرگری ژ خوه بکهت، و ئهه ب داری ب جانی وان زروکین لسهه جادی دکهفیت و بهرگری ژ مافی خوه دکهت. ئهه ب فی کاری خوه بو خوینههری دیار دکهت کو ئهه مروفهکه دشیته بهرگری ژ خوه بکهت و دهرهتی نادهته چ کهسان کو دهست دهرژی لسهه مافین وی بکهن.

ل دویف ئهه و تشتی هاتیه گووتن، دی شیین بریاری بدهین کو قهرقهشه دگهل خوه، ژینگهه و کهسین دی، ئهه گورهپانن کو کارکتههری چیروکی دشیته خوه دناقدا دیار بکهت و نفیسهه دشیته ب مفا ورگرتن ژ ئهفان گورهپانان، بیی هیچ جوهره مایتهکرنا ئیکسهه یان ژی دروشمدانا، ب ساناهی تابیههتههندیین رهوشتیین کارکتههری چیروکا خوه ب شیوهیهکی نه ئیکسهه بدهته نیاسین.

لی ئهه خاله ژی یا پیدفیه بیژین کو د ههمی چیروکا ندا، ئهه قهرقهشین سی لایهنه دگهل خوه، دگهل ژینگههی و دگهل مروفین دی، ههمی گافان ژئیک جودا نینن. هندهك جاران دوو ژوان و هندهك جاران ئهه ههر سی، د ئیک دهم دا بو کارکتههری چیروکی پهیدا دبیت و ئهه نهچاره د وی حالهتی دا، د ههر سی گورهپانان دا ب شهه و قهرقهشی رابیت. بو نموونه هزر بکهن:

((دشەفەکا گەلەك سار، سەربازەكی گەلەك برسی، د شەری دگەل دوژمنی یە و هەر گاڤ بۆ گاڤی نیژیک و نیژیکتر ئی دەین. سەرما و برسیاتی و هیژشا دژوار یا دوژمنی، ئەوی دوو دل دگەت کو یان برهقییت یان ژى خوہ ب دەست وانشە بەردەت، ئی وژدان و بەرپرسیارەتیا کو وەرگرتی، ئەوی ژ فان دوو کارانە دویر دگەت.))

د نموونا سەری دا مە دیت کو قەرەقەشە دگەل خوہ (برساتی)، دگەل ژینگەهێ (سەرما) و دگەل مروڤهکی دی (دوژمن) ل ئیک دەم دا خوہ نیشا سەربازی دا و ئەو نەچار کر کو دئیک دەم دا دگەل وان هەر سی یان شەری بگەت. ئەو چ ل دەمی سەرکەفتنی د وان سی گورەپاناندا، و چ ل دەمی سەرنەکەفتن لەمبەر دوژمنی کوههیرش کریه وی، بتنی ژبەر خوراگری و راوہستانی، ئیمان وهیژا ئیرادا خوہ دیار کر. ژ بەر هندی، مە زانی کو قەرەقەشە دگەل خوہ، دگەل ژینگەهێ و دگەل کەسین دی، بۆ نفیسەری رەگەزەکی گەلەك باشە کو ب مفا وەرگرتن ژوان دی شیت کارکتەری چیروکا خوہ ب باشی پەرودە بەگەت و بۆ خوینەری بدەتە نیاسین.

مفا وەرگرتن ژهەڤیڤینی بۆ دیارکرنا کارکتەرا

بەشەکی گەلەك ژ ژيانا مە ژ ((ئاخفتن)) ی پیک دەیت. ئاخفتنێن کو د مال، ل پوئ، ل ریژا نانی، دگەل دایک و باب، دگەل هەڤالین قوتابخانی، ماموساتایان و دگەل هەڤالین خوہ ئەنجام دەین. د ئەقان ئاخفتناندا سەبارەت ژيانا خوہ، رویدانین کو بۆ مە دروست دبن، هیڤیڤین مە و کارین کو ئەنجام دەین یان ژى دی ئەنجام دەین، د ئاخڤین، ژ بلی هندی کو ئەگەر کەسەك ب پیچەك

هزر و هویر بینیی گوهی خوه بدهته ئاخفتنن مه، دئی زانیت کو
ئهم د چ قوناغا ژی داینه، ریژا خاندهواریا مه تا چ رادهیه، مه چ
هیفی ههنه، مه کهیف ب چ تشتان یان کهربیت مه ژ چ تشتان
دهیت، چ داب ونهریت مه ههنه، ب شیوهیهکی گشتی دئی دیار بیت
کو ئهم مروفهکی چهوانین و مه چ تایبهتمهندیین رهوشتی ههنه.

د چیروکی دا ژی ئاخفتن، ژبلی هندئی کو ژيانا کارکتر و
رویدانیین کو ب سهری وان هاتینه بو خوینهری روئن دکهت، دقیت
دیار کهری داب و نهریت و سالوخهت و مهرجین، ژی و رادهیا
خواندهواریا وی بیت. ئانکو نفیسهر دگهل ئیانانا ئاخفتنن کو د
ناقبهرا کهسایهتیاں دا دروست دبیت، ژبلی بهرف پیش برنا پلانا
چیروکی پیدفی یه ب شیوهیهکی نهئیکسهر، تایبهتمهندیین
رهوشتیین ئهوان دیار بکهت.

بو روئن بوونا ههر ئیک ژ بابتهین سهری، دوو نمونان ژ دوو
چیروکیین جودا دئی بو ههوه ئینم:

((بیهنا وی کورت ببوو، کههشته مال.دایکا وی ل ویرئ بوو،

هیدی و ب کهنی.

- ئه و هاتن؟

- ئه مانئ؟ بهئی...

- و ل ههمی جها گهریان؟

- بلهز، ب تایبهت پرسیار ژ من کر کو شفییدی من چ گوه

لیبوویه.من بو وان بدروستی ئه و تشتی کو من گوه لیبووی، باس
کر. و پاشی ب کهنیقه بهردهوام بوو:((ئی نه ئهوتشتی کو من دیتی

بوون.))

- تو نه ترسیای؟

- بوچی بترسم؟

- جلکین((گی))، ته نهو دانابوونه کیفه؟ نه گهر نهو پهیدا کر بان؟

- شقیدی لاو هسک ببون، ومن نهو ههمی ئوتی کرن و دانانه دناڤ
که ندورئ دا. و چ نه گهر نه بوون کو نهو بهرئ خوه بده نه دناڤ
که ندورئ دا.

پی یری، بهرئ خوه دا دایکا خوه.))

د نموونا سهری دا، ناخفتن، پلان چپروکئ دبه ته پیش و گه له ک
ژ لایه نین تاریین چپروک و رویدانین کو ل سهر کارکته رین چپروکئ
دانینه، بدروستی روهن دکه ت. خوینه ر ب پیچه ک هرز د ناخفتنا
هاتیه کرن د ناقه ر پی یر و دایکا وی دئ زانیت کو ئه لمانی لدویف
که سه کی دگه ران و ب پیش چاڤ وهرگرتنا جه ختا پی یر و دایکا وی
کو ل سهر جلکین((گی)) هه بوو، دیار دبیت کو ئه لمانی لدویف چ
که سه کی نه. پی یر و دایکا وی جهی و پاشی ده لیشا ره فی بو وی
دروست دکهن. ب تایبته، نه ف خاله ژ ی ل پیش چاڤ به رزه نه بیت
کو ئه لمانی ل ویرئ بیگانه بوون، و د راستی دا بو وه لاتئ پی یر
و دایکا وی هیرش کر بوون. نقیسه ر بی کو ب شیوه یه کی ئیکسه ر
مای تیکرنئ دچپروکئ دا بکته، گه له ک ژ رویدانان کو نیشان دانا
وان، چیدبوو چهند لاپه را ژ په رتوکئ بخوفه بگریته، ب تنی ب
هینانا چهند ناخفتنان کو دناقه ر پی یر و دایکا وی هاتینه
فه گوه استن، یادیار کری.

ههروهسا کو مه بهری نهو گووتی، ئاخفتن ژبلی کو دفتیت بهرهف
 پیش برنا پلانا چیرۆکی و روئن کرنا رویدانان بیت کو ل سهر
 کارکتهرین چیرۆکی دانانه، دفتیت تایبهتمندیین رهوشتیین
 کارکتهرین چیرۆکی زی بو خوینهری دیار بکهت. ئانکو خوینه ب
 خواندنا ئاخفتن کو دناقبهرا کهسایهتین چیرۆکی هاتینه
 فهگوهاستن، بزانیته کو ههر ئیک ژ وان لایهنان د چ مهرحین زی و
 دهروونی، چ ریژه ژ خواندهواریی و خودان چ تایبهتمندیین رهوشتی
 و...نه.

من گووت: ((مهحمود بچیت، من چ شول پی یه. دفتیت ههمی
 کارین ب زهحمت نهز نهنجام بدهم؟))

بابی من توره بوو و گووت: ((ته چ گووت؟ چارهکا دی بیژه داکو
 دهفی ته تژی خوین بکهم... نهو فائیش کانی؟)) د ژورقه پشت و پشت
 چووم و ب ترس و لهرز من گووت: ((باشه... باشه باب... دی چم. دی
 چم باب...)) من کره گری. دایکا من هات پیشیا بابی من گرت و
 گووت: ((زهلام، بهسه! بهسه نیدی، خه لک دی چ بیژن! دهنگی ته ههتا
 نهو رهخی دی یی چووی... کورو ته زی ههمی گاڤا دفتیت دهنگی بابی
 خوه دهریخی، دی ههره فیجا.))

بابی من ههناسهکا دریز کیشا و هاته پیش. پهرداخ گری
 ددهستی من دا و گووت: ((نهفه پهرداخ، دی چییه دهف بهریز
 یهعقوبی، دکانداری سهر جادی و دی بیژی بابی من سلافل ته کرن
 و گووت پهرداغهکا روینی گرچک بده... تهزانی یان دیسان هزرا ته
 ل جههکی دبیه.))

من چاڤیت خوه فهمالین و روندکیین خوه پاقر کرن.

د ئاخفتنا سهري، ژ بلی کو هندهک لایه ن ژ پلانا
چیروکئی روئن لئ دهیت، خوینهر د زانیت کو باب، مروقه کئی
گهلهک توره و دژوار و شیانین بچویکتین دژایه تیئی نینه.
دایک دژی قوتانا کوری نینه، لئ پیکولی د پاراستنا سونجا خوه
ههیه و نه فیئت خه لک ژ نهو تشتین دنافا مالا واندا چیدبیت
ناگه هدار لئ بهین. کورک ژی لژیر کاری دره فیئت، لئ دهمی
به حسی قوتانی لئ دهیت، گهلهک بیدهنگ و گوهدار لئ دهیت.

ئاخفتن د چیروکئی دا د فیئت دیار که ری ژی، که رهسته،
ره گهز، و باری دهروونی و رهوشتین کارکتهرین چیروکئی
بیت. ههروهسا کو د کومه لگه هی دا، پیره می رهک وهکی کوره کئی
بچوویک ناخفیت یان ژی پیره ژنهک وهکی زهلامه کئی گهنج
ناخفیت و ههروهسا، ماموستایهک وهکی دوکاندارهکی یان ژی
که سهک کو یی توره یه وهکی مروقه کئی که یف خوش،
ناخفیت، د چیروکئی دا ژی د فیئت نهو جوداهیه ب دروستی
روئن بن. د فی حاله تیدا کو خوینهر ب خواندنا ئاخفتن
چیروکئی ههست پی دکهت کو گو هی خوه ددهته ئاخفتن
خه لکی ئاسایی. ژ بهر هندئ، کو ئاخفتن چیروکئی ب هیز و
سروشتی بن، پیویسته نفیسه ر ب شیوازی ئاخفتن دگه ل
خه لکی، ورد بینیه کا گهلهک زور هه بیت.

ل دوماهیکا بابه تی، نهو تشتین کو سه بارهت دارشتنا
کارکته ر مه گووتی، دئ کورت کهین:

۱- چيروك بئى كاركتەر (مروف يان گيانه وەر) ناهيٽه
ئەفراندن.

۲- كاركتەرسازى دا پېدقۇ يە گرنكى ساخلەتېن جەستەى
و رەوشتى يا كاركتەرىن چيروكى بەيٽە دان.

۳- د كاركتەرسازى دا ب رىى يا پېشكىش كرنا راستەخو و
نەراستەخو ساخلەتېن جەستەى و رەوشتى ديار دبىت.

۴- پېشكىش كرنا ئىكسەر ب رىكا ئىك ۋ كاركتەرىن
چيروكى يان ۋى ب رىگا نقىسەرى بخو و ب شىوہيەكى
ئىكسەرە.

۵- پېشكىش كرنا نە ئىكسەر برىكا ((قەرەشە)) و
((ئاخفتن)) د چيروكى دا دەيٽە ئەنجامدان.

۶- ھەقىقىن د چيروكى دا برىتتە ۋ قەرەشە دگەل
خو، قەرەشە دگەل ۋىنگەھى و قەرەشە دگەل كەسىن
دى.

۷- ھەقىقىن د چيروكى دا، ۋ بلى كو ھارىكارەد پېشكىش
كرنا كاركتەران ھارىكارە د بەرەف پېش چوونا رەوتا
چيروكى.

دهم د چيروكى دا

دهمى مه تاقيرن هه بوون، لسه رى لاپه رى، دهمى ديار كرى ژى
لى دهاته نفسين. يان ژى وهكى وانا وهرزى من ته پانه دكر، مه
دزاني كو پېنج يان دهه خوله كان مه دهليفه هه يه دا كو گولى ل يانا
دى بدهين، و ژ بلى وي چه ندى، يارى به رهف په نارتي يان شير
وخه تانى دچوو.

ل دويف نهوا هاتيه گووتن، مه زاني كو مروف بو نه جامدانا
ههر كارهكى، دفت دهمهكى ته رخان بكهت. بو نمونه خواندنا
په رتوكه كا چيروكى ل ماوى دهمژميرهكى، شيكار كرنا راهينانى
بيركايى ل ماوى نيك دهمژمير و نيغ و بهرى خوه دانا ته له فزيونى ل
ماوى نيك دهمژمير و ياريا ته پانى ل ماوى نيك دهمژمير و...

د چيروكى دا ژى، دم يى هه، ههر چيروكهك ژ دهمهكى ديار
كرى دهستپيدكته و پشتى بوورينا دهمهكى كو چيدبيت نيك
خولهك، نيك دهمژمير، نيك روژ يان... بيت، بدوماهى دهيت. چ
چيروك بى دم نين، لى، دم دچيروكين حياوازا، حياواز دبیت.
هندهك جارن چيدبيت رويدانين چيروكى دنيك خولهكدا روى
بدن، و هندهك جارن ژى د نيك دهمژمير، يان نيك روژ، يان نيك
سال و يان... لى ههر چهوا بيت، خوينه ر ل دهمى خواندنا چيروكى
ناگه ژ هه بوونا دهمى د چيروكى دا هه يه. كه واته نه شينين
چيروكهكى بنقيسين كو دم تيدا نه بيت، و نقيسه ر ژى دفت دهمى
كو رويدان د چيروكى دا دروست دبن بخوه روئن بكهت.

هندهك ژ نقيسهر ههول ددهن ههمى دهم و كاتين كو بسهر كاركتهر يان كاركتهرين چيروكى دبووريت، بدروستى و ب ديار كرنا هويراتيان لسهر لاپهري بينن. خوينهري ب خواندنا شان جوره چيروكان ههست پي دكهت كوههمى دهم ب شيويهكى يهكسان و ب نيك لهزاتي ب سهر كاركتهرين چيروكى بوورييه. نهو كو د ژيانا روژانهدا، هندهك دهم دروست د بن كو نيك دهمزمير يان ههتا نيك خولهك، هندی نيك سال بسهر مه دا دبوورن و هندهك جارن ژى نيك سال هندی خولهكهكا گهلهك كورت... هیدی و لهزاتيا دهمى بههرا پتر ژبهري نهوان رويدانانه، كو ل وى دهمى بو مروفي دروست دبن. د نفيسنا چيروكى دا ژى دقيت ئهفان خالا لبهري چاف وهربرگين. بو روهن بوونا پتر، دي نمونهكى هينين:

((ل دهمى كو نهز خوينهكار بووم، دريژترين دهمزمير، نهو وانه بوون كو من وانا خوه نهخواند بوو و بي بهرههفي دجوومه د پولی دا. ههر خولهكهكى چيدبوو كو ماموستاي، نافي من بو بهرسفدانا بابهتي، گازی بكهت. دگهل هندی كو نهو چهندين سال ژ وى دهمى دبووريت، لي ههتا نهو، ههمى خولهكين وى دهمى كو هندهك جارن ل پيش من دبوونه چهند دهمزمير، ل هزارا من دايه. ژ رهخهكى من خودي خودي دكر كو ماموستا من گازی نهكهت و ژ رهخهكى ديقه چافي من ب ميلين دهمزميريقه بوو كو بهيديكا دجوونه پيش. كهواته ههتا كو زهنگ لي دا با، نهز نيف رح دبووم. بهروفازی، نهو وانا كو نهز د بابهتي وي گههشتبام، يان ژى بو نمونه وانا وهرزשי كو من چهژي دكر، يان ژى بشيوهيكی گشتي وانا كو من هزارا چ رويدانان د وي دا نهبا، وهكى بريسيي دبووري.

نھۆ ژى ھندەك دەمژمىر، دەم گەلەك ھىدى دبووريت و ل ھندەك دەمان، گەلەك بلەز. ئەگەرئ ھىدى و لەزاتيا بوورينا دەمى ھەروەسا كو مە بەرى نھو گووتى، دقئيت د وان رویدانان دا لدويف بگەرئین كو د وان دەمژمىراندان رویدان تیدا دروست دبیت. د دەمى كو ئەم ل ھىفيا وەرگرتنا ئەنجامین تاقیکرناینه، دەمەكى دريژ دەھتە پيش چاڤ، لى پشتى وەرگرتنا ئەنجامى تاقیکرنان، ئەگەر سەرکەفتى بين، ئىدى ب ئىكجارى ئەم ھەست ب ھەبوونا دەمى و بوورينا وى ناکەين.))

ل دەمى نفيسينا چىروكى ژى نفيسەر نابیت ھەمى دەمىن كو ب سەر كاسايەتیین وى دبوورن، باس بکەت، ئەگەر وە بکەت، چىروك دى گەلەك مروفى ماندى كەت. بتنى دقئيت ئەو دەم ل چىروكى بەين كو د ناف و ان دەماندا، رویدانەكا تايبەت- كو د پەيوەندیەكا لوژیکانەيە دگەل پلانا چىروكى. كو ب سەرى کاركتەر يان کاركتەرىن چىروكى ھاتبیت. ژ بلى وئ چەندى، ب ھینانا ئىك رستە دى شیین ل سەر دەمى بى مفا و بى رویدان بوورین. بو نمونە ئەگەر د رىكا قوتابخانى ھەتا مال چ رویدان بو کاركتەرى چىروكى روینە دەت، دى شیین جوونا وى ل قوتابخانى بو مال ب فى شیوہى بنفيسين: ((ژ قوتابخانى ب ریکەفت، و گەلەك زوى گەھشتە مال.))

و يان ژى ئەگەر روزەكى چ رویدان بو وى دروست نەبن، ئەوى روزى دى شیین ب فى شیوہى بنفيسين: ((روزەك بوورى.)) ويان... ھندەك جارن چەند خولەك ژ دەمى چىروكى، چەند لاپەران بچوھفە دگريت. ئەو ژى ژبەر ھندىيە كو رویدان يان ژى رویدانەكا تايبەت د وى دەمى دا بو کاركتەر يان کاركتەرىن چىروكى دروست بوويە. لى بەروفاژى، ژ چەند دەمژمىران، چەند شەف و روزان، يان

چهند سالان يان ژى بوورينا هندهك ريكان ژ جههكى بو جههكى دى
يان ژ باژيرهكى بو باژيرهكى دى، دى شيت د نيك رسته دا ببووريت.
ئهو ژى، ژبه رهندي يه كو چ رويدان ل وى دهمى دروست نه بووينه.
دچيروكا ((ويړى كو مالا من نينه)) نفيسه ر ب هينانا نيك رسته، ژ
سهردانين كاركته رين چيروكى ژ باژيرهكى بو باژيرهكى دى، ب ديار
كرنهكا پيش چاف دبووريت و ئه گهر ژى ئه فه يه كو دقئ سهردانى
دا، چ رويدانين تايبته بو وان دروست نابن.

((سيپدا روژا بيت، ئهم چووينه دناق نيك ژ گه راجين
ناسرخوسرو و سوارى كوسته رهندي بووين كو به رفق قوم دچوو، و
نيزيكى سئ دهم ميران پشتى هينگى، ئهم ل (قوم) بووين.))
ئ دگهل هندي، نفيسه ژبه ر وان كارين كو كاركته ر ل (قوم) ئ
ئهنجام ددهن و كارى گه ر يا معنه وى يا كو دور هيللا (قوم) ئ لسه ر وان
ددانيت، چهند لاپه ريه كان ب وان چهند دهم ميران ته رخان دكه ت.
د چيروكا ((سختون)) ژى نفيسه ر ژ روژين كو چ رويدان بو
كه سايه تيبئ چيروكى روى ناده ت، بله ز دبووريت:

((چارشهمبى و پينج شه مبي بوورين.))

ئ ژبه ر وئ رويدانا تايبته كو د روژا ئه ينيئ دا چيبوويه،
چهندين لاپه ران بو ته رخان دكه ت.

كه واته نابيت همى دهمين كو بسه ر كاركته رين چيروكى
دبووريت، ب به يان كرنا هويراتيان د چيروكى به ينين، به لكو پيدقيه
ب تنئ ئه وان دهمان ل چيروكى به ينين كو ل وى دهمى دا، رويدانين
تايبته - كو روله ك د پلانا چيروكى دا هه بيت. - رويدده ت. دئ شين
لسه ر دهمين دى گه له ك ب ساناهى و بتنى ب ئامازه كرنئ ب
بوورين.

چه‌وا چيروكى ڦه گيرين؟

ئەڤه پرسياره‌که کو ل دەمى دەست پيکرنا نفيسينا چيروكى ميسكى هەر نفيسه‌ره‌کی مژیلی خوه دکهت. دکه‌ڤندا، هه‌می چيروک ب ((هه‌بوو، نه‌بوو)) يه‌کی، ده‌ستپي‌دکر و ب ئیک شیوه د هاته‌شروڤه کرن. ئەو چيروکين خوش وجوان کو داپيرين مه ب ئەو دهنگی خوه يی خوه‌ش بو مه باس دکرن، هیشتا ل بيرا مه‌نه. نه‌و دەمی ئەم هه‌می ل مالا داپيری کوم دبين، ل دوماهیکا شه‌ڤی، ب گووتنا هه‌بوو نه‌بووی، باس کرنا چيروکين باش و جوانين خوه دەست پی دکهت. دگه‌ل هندى کو شیوازی گووتنا چيروکين وى ب دريژيا چهند سالان چ گورين نه‌کربوو، ل ناخفتنا گه‌رم و شرينا وى ئەم ب سانا‌هی دگه‌ل خویشک و برايین هه‌ژار و بی سه‌میان، دبره دناڤ دارستانى دا کو بينه‌رى ژناڤچوونا سي‌ره‌به‌ندى دارستانى ب دەست وان بين.

ئەڤرو نیدی شیوازی گووتنا چيروکان، ب تنى ب وى شیوه‌یى کو داپيران د گووتن، گريدايى نينه. نفيسه‌رين مه‌زنین حيهانى شیوازين جودا ژ بو گووتنا چيروکين خوه په‌يدا کرينه کو گرنگترين ژ وان ئەڤه‌نه:

۱- ڦه‌گيرانا چيروكى ژ زمانى تاكى كه‌سى ئيكي،

۲- ڦه‌گيرانا چيروكى ژ زمانى تاكى كه‌سى سييى.

فهگیرانا چیروکی ژ زمانی تاکی کهسی نیکی

((سپیدی، تاری و روئن، داپیری ب رهخ چهوزی دهست نفیژ دگرت کو نهز ژ چهو رابووم. من کارین خواه نهجام دان. داپیر هیشتا لسهر جل نفیژکی بوو. من پاپسکلا خواه بر و ژ دهری مال چوومه دهرقه، بی تیشت. تاکو داپیر هاتی و سهری خواه بلند کری کو: ((دی کیشه چی؟)) ژ چهپا کولانی بووری بووم. نیکسهر چوومه بهر دهرگههی مالا ماموستا حوسینی، ماموستای مه یی کهفن یی دارشتنی. من ژرهخ درگههی بهریخوه داپی. من دیت کو کهس ل مال نینه. راوهستام. دونیا بدروستی روئن لی هاتبوو دهمی من ماموستا ژ بنی کولانا وان دیت. قابیتهک لبهر، نان کری بوو و دهات. نهز کهیف خوش لی هاتم. بهرهف پیشفه چووم.))

د فی شیوازیدا، چیرۆک ژ زمانی نیک ژ کهسایهتیاں دهیته گووتن. نهو، نهوان رویدانا کو بو وی و کهسین دی چیبووینه بو خوینهری شروفه دکهت. د نموونا سهری ژی، نهو کهسی کو چیروکی شروفه دکهت، کارکتهری سهرکی یه. نهوی بتنی دقیت نهو تشتی کو دبینیت و ههست پی دکهت، بو خوینهری بیژیت، دهست نفیژگرتنا داپیری، ههواپی روئن وتاریی سپیدی یان ژی ماموستا حوسینی کو قابیتهک لبهره و نانهک د دهستیدا، بهرف وی دهیت. لی ئیدی نهشیت ژ تشتین کو نابینیت یان ژی نهشیت ههست پی بکهت، ب ناخفیت. بو نموونه نهشیت بیژیت کو دهمی نهز ژ مال دهرکهفتم، داپیری ل پشت سهری وی چ گووت یان چ کار نهجام دا. یان ژی دهمی ماموستا حوسینی سهرکی سپیدی، نهو لبهر درگههی مالا خواه دیت چ ههست پهیدا کر، نیگهران یان کهیفخوش و شاد؟

يان ژى دهمى هيشتا كاركتهر مالا ماموستا حوسيني نهديتیه، نهشيت بيژيت كو مالا وى يا چهوايه، هوشا وى يا چهوايه؟ باخچه ههيه يان نه يان ژى ژورا ماموستا حوسيني يا چهوايه؟ ژبلى هندى، د نهفان جوړه چيروكان دا، نهو كاركتهرى كو چيروكى دببژيت، نهشيت باسى خوه بكهت. ب بوچوونهكا دى، نابيت و نهشيت باسى خوه بو خوينهري بكهت. بو نمونه كو ب بيژيت: ((من ب چافين خوه يين رهش و مهزن بهريخوه دا ماموستا حوسيني.))

نيك ژ تايهتمةنديين بهرچافين گووتنا چيروكى ژ زمانى كهسى نيكي، ههستا نيزيكى يه، كو گهلهك بلهز دنافهرا خوينهري و كاركتهرى چيروكى دروست دكهت. د فان جوړه چيروكاندا، خوينهري ههست پي دكهت كو لبهري ناخفتنن ههفالهكى يي روينشتى يه و نهو ههفال، ب دل پاقرى نهوى د نهو تشتين كو ديتى نه و ههست پي كرى نه، دادنيت، ب گشتى، نهخوشى، كهيفخوشى، خهم و هيفيين خوه بو وى دببژيت. نهف جوړه چيروكه كارفهدانهكا ههست و سوزيا گهلهك لسهر خوينهري دكهت و رهنكه تاكو دهمهكى دريژ ميشكى خوينهري بخوه فه مژيل بكهت.

فهگيرانا چيروكى ژ زمانى تاكى كهسى سيينى

((ب سهر كهتن ب سهر سهريژيهليين، باپير گهلهك ماندى كربوو. خوه ژ نهنيا وى دهاته خواري و دچوو دناف چافيت وى دا، ئى نهدفيا بهينا خوه فهدهت. وى دزاني كو عهلى يى ل هيفيى و رهنكه هند بهين تهنگ كو بى گومان ل دهرقهى گهندي يى ل هيفيا وى راوهستياى. نهوى بخوه ژى دزاني كو نهو هيز نينه كو بشيت عهلى ژ

دویرقه ببینیت، ئی ههست پی دکر. بو دهمهکی راوهستا و ب دهستمالهکی، خواها ئهنی و سهرو چافین خوه پاقر کر... عهلی ژ جه رابوو و بهرهف جادی کره غار. هندی ب لهز بوو و هند دلی وی حیله ئی ددا کو پیش چافیت وی تاری ئی هاتبوون. و ههروهسا کو ژ گری دهاته خواری، بهرهف جادی سهر نشیف بوو. بیی کو بقییت، چهواری دکیشان و بو باپیری دهست دهازاندن. عهلی دهمی کو گههسته لسهر جادی بیهنا وی خوه دقوتا. ئی ههروهسا دکره غار و غارددا.))

دقی شیوهیدا، نفیسهر چیروکی ژ زمانی ئیک ژ کهسایهتیاں باس ناکهت، بهلکی ئه و بخوه، کو نهیی ئامادهیه و چ نیشان ژ وی د چیروکی دا ناهینه دیتن، ب فهگیرانا چیروکی رادبیت. ژ بهر هندی نفیسهر دشیت سهبارت ئیک ئیک کارکتهرین چیروکی دگهل خوینهری ب ئاخفیت و ئهوی د ئهنجاما کارین وان و ئه و تشتی کو د دلی وان دا دبووریت، هایدار بکهت. د وی نموونا سهری هاتیه باسکرن، چیروک ژ زمانی کهسی سییی، کو ههر نفیسهری چیروکی یه، دهیته باسکرن. نفیسهر دهستیکی بو باپیری و ماندی بوونا وی کو ژ بهر ریکا دریزه، تهرخانکریه و پاشی ژ عهلی و چهزا گهلهک زورا وی بو دینا باپیری یی ئاخفتی. ههرچهنده ئهگهر چیروک ژ زمانی ئیک ژ کارکتهرین چیروکی، بو نموونه باپیر یان ژ ی عهلی هاتبا باسکرن، ئیدی فهگیریی چیروکی نه دشی ژ رهوشا دهروونی یان ژ ی کردارین کارکتهرین دی، ل وی دهمی کو ئهوی نابینیت، پیزانینان بدهته خوینهری.

د فغان جوړه چيروكان دا، رويدان ئهركهكې مهزن د بهرهډ
پيشبرنا پلانا چيروكې هه نه. خوينه ر پتر ژ هندې كو- وهكي
چيروكېن كو ژ زمانې كهسې ئيكي دهينه گووتن. بهرهډ كهشي
ههست و سوزي و ههفاليينيا چيروكي ببیت، نهوي دقيت بزانيت كو
رويدانا دي يا چيروكي چيه؟ و ل دوماهيكي، رويدانا سهركي چهوا
دهيته رويدان.

كهواته، چيروكېن كو ژ زمانې كهسې ئيكي دهينه گووتن،
چيروكېن ههست و سوزي و خودان كهشهكي ههفاليينه و چيروكېن
كو ژ زمامې كهسې سيي دهينه گووتن، چيروكېن رويدانينه.

شلوڤه کرنا چيروکه کی

ل دوماهیکی، ب مفا وەرگرتن ژ ناخفتنن کو د بابهتی چووی
دا هاتینه گووتن. دی ب فهکولینا چيروکا ((دهمژمیرا زیری)) رابین.
دقی فهکولینیدا، دی پیگولی کهین نهو کهرہستین کو سہبارت وان
نہم ناخفتین، پھیدا بکهین و سہبارت ہەر ئیک ژوان شروڤه کرنا کا
کورت پیشکیش بکهین.

دهمژمیرا زیری

دهمی بیہن فہدانی بوو. قوتابی ل حہوشا مہزن و تژی دارین
قوتابخانی بہلاف ببوون. ئیک ئیکہ، دوو دوویہ، کوم کوم، ل وان
دہورویہرا دزقرین. ہندہکان یاری دکرن: چیزانی، چولانی، و...،
ہندہک دگہل ئیک دناخفتن، و چہند کہسہکان ژی وانہییڻ خوہ د
خواندن.

نیزیکی روژنافا بوونی بوو. روژ لپشت دیوارا ژبہر چافان بہرزہ
دبوو. سادق و سہعید ل رەخہکی راوہستا بوون و ژ ہتافا ہیڈی و
بی رہنگا پائیژی خوشی دبرن. سادقی بہریخوہ ددا بہلگین کو ژ
داران جودا دبوون و ہیڈی ہیڈی لسہر نەردی دروینشتن، سہعید ب
پیین خوہ بہلگین ہشک ہویر دکرن.

قہرہبالغا قوتابیا و دہنگی شیماتین وان قوتابخانہ تژی کربوو.
سادق ل وی دہمی کو ب پین خوہ یاری ب بہلگین حشک دکرن،
گووت: ((دہم ہہیہ بچین ہندہک نافی فہخوین؟))

سه‌عید به‌ری خوه دا دمژمی‌را خوه و گووت: ((نه، چ نه‌مایه بو
زهنگی.))

برسقی‌نا دمژمی‌را جوانا وی چافین سادقی دا.

- ته دمژمی‌را خوه گهوریبه؟

- ئه‌ری، یا دی گه‌له‌ک که‌فن ببوو. مه دا کوری پیره‌ژنا،

خزمه‌تکارا مه. دوهی بابی من ئه‌فه بو من کری.

- گه‌له‌ک جوانه! زنجیرا وی وه‌کی زی‌ری د برسقی‌ت.

- ئه‌ری، دایکا من دگووت یا تامدایه ب ئافا زی‌ری...

دهنگی زهنگی، وه‌کی موقناتیسی، قوتابی به‌رف پولا کیشان.

قه‌ره‌بالغا قوتابیا بلند ل هاتبوو، کومه‌کا مه‌زه‌نا قه‌لا، عه‌سمان

ره‌ش کربوو. سه‌عید ئامازه کره قه‌لا و گووت: ((چ کومه‌کا ری‌ک و

پی‌که‌ن!))

گه‌ه‌شته پولا پی‌نجی ((الف)). چوونه ژورقه و لسه‌ر کورسیکا

روینشتن. هه‌وایی پولی تژی توز بوو. قوتابی ئیک ئیکه دهاتن و

لسه‌ر جهین خوه دروینشتن. نوینه‌ری ته‌خته ره‌ش پاقر دکر.

سادقی گووت: ((بیرا ته دهیت پار ماموستای دگووت کو قه‌ل ژی

د چنه قوتابخانی؟))

- ئه‌ری، بابی من ژی دبیژیت ئی‌فاری کو کومه‌ل کومه‌ل دهین، ژ

قوتابخانی دزقرن.

- پا جانته و په‌رتوکی‌ن وان کانینه؟

و هه‌ر دوو‌کا کره که‌نی.

زەنگا بەھین ڤەدانئ لئیدا. هەر وەسا کو ژ پوئ دچوونە دەرفە،
سەعیدی گووت: ((سوباهی ئەینى یە. دئ هییه مالا مە دا کو دگەل
ئیک وانا بخوینین؟))

دەنگئ وی ب زوری گەهشتا گوھئ سادقئ. دەنگئ قوتابیان، هولاً
قوتابخانئ تژی کربوو. سادقئ حەواری کیشان: ((نە، چئدبیت
نەشیم بەیم.))

سەعید دناڤبەرا قوتابیان ریگەک ڤەکر. خوە گەهانە دەڤ وی و
گووت: ((نە، هەر وەرە!))

- باشە ئەگەر بابئ من کار نەبوو، دئ هییم.

گەهشتی بوونە بەر دەرگەھئ قوتابخانئ. خاتەر خواستن کرن و ژ
ئیک جودا بوون. قوتابی هەرئیک برەخەکی چوون. دکاندارین
کولانکی، بەر دەرگەھئ قوتابخانئ بوون. ل دور تشتین وان ڤەرەبالغ
بوو. سادقئ ریکاً خوە د ناڤبەرا قوتابیان ڤەدکر و دچوو پئش. هەتا
مال ریکەکا زور هەبوو. پیکول دکر خوە مژویل بکەت داکو ریک ل
پئش چاڤین وی گەلەک درئز نەبیت. هزرا دەمژمیرا جوانا سەعیدی
دکر کو ل ژیر تیروژکین روژئ وەکی پارچەبەکا زیری دبرسقی.
هیڤی دکر کو دەمژمیرەکا وەکی دەمژمیرا وی هەبا. پاشئ بئرا وی ل
سوبەھی هات. بئر هاتنا ئەڤی بابەتی کەیفایا وی هینا، حەز چوونا بو
مالا سەعیدی دکر.

ئەسمان هییدی هییدی ژەوورین رهش تژی لئ دەهاتن. بایەکی
هییدی دەست ب هاتنی کر بوو.

سابق گههسته مال. دهرگههئ گرانئ داری ل سهر پپکین وئ
زفراند و چوو ههوشئ فه. ههوش یا تاری و تهر بوو. بینهکا
نهخوش ژههوايئ وئری دهات.

چوو د حوشیدا، ل پپش ژورا خودانئ خانی بووری، دهرهجکه
ئیک و دوو کرن وچوو د ژورا خوه فه.

سپیدئ زوی ب دهنگئ((الله اکبر)) ژ خه و هشیار بوو. بابئ وی
نفیژ د کر. جهین وی , گهرم بوون. سادقی دقیا دیسان بنفیت کو ل
بیرا سهعید وپهیمانا کو دا بوویئ ,کهفت.ب تهنهلی لحیفکا خوه یا
کهفن دانا رهخهکی. خویشک و سئ برایین وی هیشتا نه رابوون.
وهکی چوار پارچین داری حشک و زراف دناق جهین خوه دا نفستی
بوون.

سادقی باوهشکهک کیشا، رابوو و سلاق کر. بابی ههروهسا کو
نفیژ دکر، بهرسفا سلافا وی دا. سادقی فییا ژ ژورئ دهرکهفیت کو
دایکا وی هات، دهست نفیژ گرتبوو، ئاف ژ سهروچافان دهاته خوار، د
دهستهکئ وئ دا ژئ چایدان بوو.

- کورئ من، سهقا یئ سار بووی، چاکیتئ خوه دانه ل سهر ملی

خوه، دئ نهخوش بی ها!

سابق ب دل نه خوشی زفري و چاکیتئ خوه یئ رهنگ لیچوویی
وکهفن کره بهرخوه چوو ههوشئ. عهسمان یئ سافی بوو.بی ئیک
پارچی عهوری — وهکی دهریایی یا کویر و شین. روژئ هزارا هاتنی
ههبوو. کاشیین نیقهکا ههوشئ و رهخین بانی ژ بهر بارانا شفیدی
تهر بوون.

سادقی دەست و چافین خوه شویشتن و زفری ژوورقه. فاتما،
خویشکا وی یا بچوویک هشیار ببوو. چافین وی وهکی ههر دم
پرپیچ دابوون و پیکفه نیسیا بوون. هیدی هیدی نالین دکر. دایکی
ژوور ریکنیخت و باب مژویلی هشیار کرنا زاروکین دی بوو.
دا درهنگ نه بیت. سادقی خوه گپرو نه کر، سفره فه کر، په یاله کا
چایی بوخوه تیکر و نهو شرین کر. بلهز چهند پارین نان و چایا
شرین خوارن و بهره فه پهرتوکین خوه جوو.

دایکی پیچهک چا کربوو دناف کاسکی دا پف دکرئ دا کو سار
ببیت. پاشی، ل دهمی کو ب په مبی و چایی، پرپیچکین چافین
فاتمای دوشوت، گووت: ((نه گهر نه فی زاروکا بی گونه زیکا نه بینه
دهف نوژداری، دی ه بیت ها! زه لام، هزره کی بکه، هوسا خو چینابیت.
نه فه هه یفه که چافین وی دنیشن نه م نه شیاینه ب کی ماتی ههما
ملحه مه کی چافا بو بکرین.))

سادقی خو سه ری خوه زی بلند نه کر داکو به ری وی نه که فیه
بابی وی. ژ دیتنا روخساری وی، دفی حاله تیدا، دل وی دنیشا. دزانی
نهو بابی وی سه ری خوه بی نیخستیه خواری و خوه دگهل ری دینا
خوه مژویل دکه ت.

سادقی جلك كه رنه بهر خوه و په رته کین خوه راکرن. دفا ژ
ژوری دهرکه فیت کو دایکا وی گووت: ((کورئ من، فرا فینی نه مینی
ها! وهکی بو دهمی نیقرو، بزفره.))

- بلا.

و خاترا خوه خاست و بریکهفت.

دهمی گه هشتیه جهوشی، ب ئافا کهسک و پیسا جهوزی سهری
پیلافین خوه شوشت. پیلاف پیچهک برسقین ودگهل خوه گووت:
(نهو باشر لی هاتن.) و بهرهف کولانی چوو...

ههتاف هاتبوو سهری و ههوا هییدی هییدی گهرم لی دهات کو
گه هشته بهر دهرگه ههکی مهزن و جوان وزهنگا وی گفاشت. چهند
دهقهکا پاشی، دهرگه هه فهبوو و دهنگه کی نیاس هاته گوهی وی.
- سلاف.

ئهو پخوه بوو، سهعید. گرنزینهک لسه لئیقین ههر دوکا پهیدا
بوو.

- سلاف، خو نه بوویه درهنگ؟

- نه، من ژ میژه نینه تیشت خاری.

سهعید ل بهر دهرگه هی چوو ویقه و سادق هاته مالی قه. ههر
دوو بهرهف ژورا سهعیدی بریکه فتن، سهعیدی گووت: ((دایک و بابی
من، چهند دهقهکا بهری تو بهی، چوونه مالا خیشکا من.))
چوونه ژورقه. سادق لسه کورسیکه کی رونشت و پهرتوکی
خوه دانانه لسه میژی. سهعید بهرف رهفا پهرتوکا چوو و ل دهمی
کو پهرتوک جی بجی دکرن، گووت: ((ج بخوینین؟))
- راهینانین بیرکاری شیکار بکهین.

سهعیدی پهرتوک و دهفته را خوه هینا، لسه کورسیکا
بهرامبهری سادقی روینشت و ههر دوو مژویلی کاری بوون.
چهند راهینان کو شیکار کرن، پیری بو وان چا و شریناهی
هینان، دناف فنجان و ئامانین شیشه و سینیکا (وهرشو). چا فه خار و
دیسان مژیلی شیکار کرنا راهینانا لی هاتن.

راهینان کو تہمام بوون، سہعید باوہشکہک فہدا و گووت: ((نہم
ماندی بووین. بچین پیچہک یاریا بکہین.))
دگہل ئیک چوونہ حہوشی. ہہتاف ب چافین وان دکہفت.
ہہوایہکی، ہین و خوش بوو. سادق تہپہ کو لرہخہکی حہوشی
کہفتبوو، راگر. تہپ ژبہر بارانا شہفا چووی تہر ئی ہاتبوو. سہعید
دہمژمیرا خوہ ژ دەستی خوہ فہکر و دانا رەخ حہوزی فہ. ماسیین
سور و قہلہوین حہوزی ب ژیر ئافی چوون. حہوش وکی باخہکی
بوو، مہزن و تزی دار. چیچکا دناقبہرا تاییین دارا دا چیرچیرہک بلند
کربوو. بہلگین ہہمی داران ہشک ببوون و وریا بوون، و لسہر داران
ژ چہند بہلگا پتر نہمابوون، ئی کاژا پیر، وکی گولا ہہمی گاڤا بہار،
کو زفستان و پائیژی نانیاسیت، ہیشتا یا کہسک بوو.

سہعید و سادق رەخہکی حہوشی. جہی کو ب کنف و داری، تورا
قولیبوی چیکر بوو. چوون و مزویلی یاریی ئی ہاتن. ب قہرہبالغا
یاریا وان، چیچک رەفین. ئەو قہلا کو ل ژیر دارا خو دلقلغاند، دگہل
قارقار کرنی بہرہف ہیلینا خوہ فہ فری. شنیکا یاریا وان خوہش
ببوو کو دہنگی اللہ اکبری بانگی، سادق ب بیرا چوونہفہ ئیخست.
تہپ ہافیتہ لسہر ئەردی و گووت: ((ئی... ئیدی بہسہ. دقیت ئەز
بچم.))

سہعید ب دل نہخوشی گووت: ((بوچی ہندہ زیکا؟ شنیکا بو
نیقرو!))

- دایکا من دی ل خہما من بیت. من یا گووتیی ئەگہر بو نیقرو
دی زفرم.

- پا بهیله بیژمه پیری کو فراقینی بو مه دانیت. خوارنی بخو،
پاشی ههره.

- نه دفتیت بچم.

سادقی نهفه گووت و بهرفه هوزی چوو. سهعید زی دهمی کو
دیتی ناخفتنا وی یا بی مفایه، تهپه ب پی خوه هافیتته رهخهکی و
چوو برهخ هوزی فه. ههر دووان دهستین خوه شوشتن و زفرین بو
ژووری فه.

سپیدا روژا پاش، سهعید بهری دایک و بابین خوه ژ خه و رابوو.
پشتی کو دست و چافین خوه شوشتن، پیری تیشتا وی هینا.
سهعید بی دل خوه چهاند پاری خوارن و جلکین خوه کرنی.
پهرتوکین خوه ناماده دکرن کو دایکا وی هات.

- سلافا دایکی

- سلافا! کیفه هنده زی؟

سهعید هچکین چاکیتی خوه پیچهک بره سهری دا کو بهری
خوه بدهته دهمژمیری. شنیکا زانی کو دهمژمیر نهکریه دهستی
خوه. بهری خوه دا دهووربهرین خوه بیرا وی هات کو روژا بووری،
بهری یاری، دهمژمیر لرهخ هوزی دانا بوو. ب سهر سورمانی
پرسیار کر: ((ما دهمژمیر چهنده؟))

- هیشتا بیست خولهک یین بو ههشتی ماین.

سهعید پهرتوکین خوه دانانه رهخهکی و چوو هوشی، لی لسه
لیقین هوزی زی چ دهمژمیر لی نهبوو. ب تورهیی فه بهرهفه
ژووری فه زفری.

- دایکی دهمژمیرا من یا بهرزه بووی!

- ما چيڊبیت؟ لاو هزرا خواه بکه بهري خواه بدي ته کيشه
دانايه.

- دوهي، دهمي کو من فياي دگهل سادقي ياري بکه، من لرهخ
حهوزي دانا، لي نهو کو چووم، ويړي نهبوو.

- دايکا سهعیدی، گازی پيري کر. دهنگي ستيري پيري ژ بني
سالوني دهاته گوهي: ((به... لي خاتين، هاتم...)) و ل وی دهمي
کو کهلهخي قهلهو و مهزني خواه ب زحمهت بو پيشي دکيشا،
ب ژوورقه كهفت و گووت ك: ((ته داخازيهك ههبوو؟))

- پيري، دهمزيرا سهعیدی يا بهرزه بووی. ته نهو نهديتیه؟
- نه بخودي

- سهعيد ديژت نهو دوهي د هوشی يا هيلای، لي نهو ويړي
نينه. بهري خواه بده فان دهووبهرا، بهلکی ته پهيدا کر. هيدي
هيدي چوونا قوتابخاني ل وی درهنگ دبیت.

سهعيد گيژ و مهندههوش لسهر جهی خواه راوهستا بوو. هندي
هزر دکر کو چ ل دهمزيرا وی هاتيه، ميشکي وی نهگههسته چ جها.
جارهکي دا د ميشکي وی چريسکهك قهدا: ((نهکو سادق!...)) و بيرا
دوو روژين بوړی كهفت.

باش ل بيرا خواه هينا کو دهمي بو جارا نيكي سادقي دهمزيرا
وی يا دهستی دیت، چهند بهحسی جوانيا وی کر.

بيرا وی هات کو چهوا بهري خواه دا بوو دهمزيري:
((بيگومان...))

سه‌عید، ب توره‌یی و نه‌خوشی گه‌هسته فوتابخانی. دهمی
چوویه‌هه‌وشا فوتابخانی، سادق، وه‌کی هه‌ر دم، بگرنژین فه‌ به‌ره‌ف
وی فه‌هات.

- چه‌وانی سه‌عید؟

سه‌عید، گه‌له‌ک ب ساری به‌رسفا وی دا و بی گرنگی دان ب وی
به‌ره‌ف پولی فه‌ چوو.

سادق ب مهنده‌هوشی فه‌ ل دویف وی کره‌ غار و گووت:
(سه‌عید...سه‌عید...چ چی‌بوویه‌؟) سه‌عید، ل جهی به‌رسفی،
دهستی خوه‌ دنافه‌ دهستی ویدا هینا ده‌ری و به‌ره‌ف پولی چوو و سادق
ب مهنده‌هوشی فه‌ ل جهی خوه‌ هیلا...

زه‌نگا چوونه‌مالی لیدا، سه‌عید ب له‌ز چوو مال. ل هیقی بوو
ده‌مژمیرا وی په‌یدا لی هاتبیت، لی وه‌سا نه‌بوو پیری هه‌وز هه‌می قالا
کربوو و بوست بوست ل نه‌ردی وی گه‌ریا بوو، لی ده‌مژمیر په‌یدا
نه‌بوو. سه‌عید جاره‌کا دی زی ل هه‌می جهان گه‌ریا، لی هندی پتر لی
دگه‌ریا، کی‌متر ددیت. ئیدی پشت راست لی هاتبوو کو سادقی
ده‌مژمیرا وی یا دزی...

پشتی نیفرو بوو. سه‌عید ل ره‌خی هه‌وشا فوتابخانی، بره‌خ
باخچه‌ی راوه‌ستا بوو کو سادق هاته‌ ده‌ف وی. سادق به‌روفازی هه‌ر
دم، خه‌مناک و دامای بوو. ل دهمی کو سه‌ری خوه‌ چه‌ماند بوو
خواری، گووت: (سه‌عید، توبخودی بیژه‌ بوچی تو ژ من توره‌یی، ما
من چ کار نه‌نجام دایه‌؟)

سه‌عید کو ژ وی هه‌می بیهنفره‌هیا وی بیهن ته‌نگ بیوو، ب
جاره‌کی دا هه‌واری کی‌شا: (بوچی تو خوه‌ ب سه‌رفه‌ دبه‌ی؟)

سابق ب مهندههوشي فه گووت: ((مهبهستا ته چيه، چ لته هاتيه؟))

سهعيد هوارى كيشا: ((تو چهندى روى قاهيمى! ئانكو ته دفتيت بيژى ته دهمزميرا من نه دزييه؟))

چهند قوتابى كول وان نيزيكان يارى دكرن، دگهل هواريا سهعيدى سهري خوه زفراندن، ئى گلهك زوو مژويلى ياريا خوه بوونه فه.

ب ئهفى ئاخفتنا سهعيدى، ههر وهكى دنيا بلند كرى و ب سهري سادقى داداى. ئيدى نهزانى كو چ دكهت. پهرتوكين خوه هافيتنه رهخهكى، ب ههر دوو دهستان پستوكى سهعيدى گرت و هوارى ئى دان: ((من دهمزميرا ته دزييه؟ تو دبيژيه من دز؟))

دهنگى وى تژى گرى بوو. چافين وى ژى ژ روندكان تژى بيوون. ئيك چپكا رونكى ژ رهخى چافى وى دهركهفت و كهفته لسهر رويى وى. سهعيد كو شهپرزه ئى هاتبوو، پيكول دكر كو پستوكا خوه ژ دهستى سادقى بينيته دهرفه. سادقى پستوكا وى بهردا و ل وى دهمى كو روندكا خوه ب لىفا هچكى فه ريشايى چاكيلى خوه پاقر دكر، گووت: ((مخابن كو ئهم ههفالين، ههكه من دزانى كا دا چ لته كه م.)) بگرى فه ريكا خوه گرت و بهرهف پولى فه چوو...

ئهوئ روژى، عهسمان تژى عهور بوو. ههر وهكى دلى وى يى خهمناك بوو. ل دوماهيكي ژى نهشيا خوه. و كه لا گرى ئى دا و روندك ژ چافين وى هاتن. ئهو ژى چ گريهكا تهعل! رهنكه بو سادقى دكره گرى، بو سادق و بو وى پاقرتيا كو نههاتبوو ديتن.

چەند ھەیف بوورین. پائیز تەمام بوو و زفستان ژى ھىدى
ھىدى وەكى كىسەلەكى پير دبوورى. ل وى دەمى دا، سادقى گەلەك
پىكول كرن كو سەعید تىبگەھىنیت كو سەبارەت وى شاشىی دكەت،
ئى بى مفا بوو. نھو دەمەك بوو كو ب ئىكجاری دگەل ئىك نە
دئاخفن. قوتابىین دى ژى زانیبوو كو ئەو دگەل ئىك نائاخفن، ئى
نەدزانی بوچی.

ئىك ژ روژین دوماھىكىن زفستانى بوو كو بايەكى دژوار دەست
ب ھاتنى كر. با، دەم بو دەم دژوارتر ئى دەھات. دگەل دەسپىكرنا
شەقى، با بوو زریانەكا ترسناك، زریانەكا دژوار و ب ترس كو عەرد و
عەسمان تىك ددان.

دوكانداران دوكانىن خوە گرتن و خەلك بترس بەرەف مالین خوە
قە چوون. زریانەكا بى وینەبوو. دونیا خراب دكر، دار دشكاندن،
قەربىتىن بانا ژىقە دكرن، دەر و پەنجەر لىك ددان، و...

سەعید د ژورا خوە دا لسەر تەختى درىژكرى بوو و بەردەوام ژ
فى رەخى بو وى رەخى دزقرى. پىكول دكرن بنقىت، ئى خەوا وى
نەدھات. دەنگى باى دناف داران، خەو ژ چاقىن وى دزیبوو. د راستیدا
دترسیا. دقیا بجیته ژوورا دایكو بابىن خوە، ئى نەدقیا ئەو بزانی كو
ئەو دترسید. نیقەكا شەقى بوو كو مژیلانكىن وى گران ئى ھاتن و
لسەر ئىك كەفتن..

سپىدى، بدەنگى پىرى ژ خەو رابوو.

- سەعید خان، سەعید خان، رابە دى بو قوتابخانا تە بیتە
درەنگ.

ب چافین خه و رابوو و ژ تهختی خوه هاته خواری. ل پشت
پهنجرکی بهری خوه دا هوشی. ئیدی چ باس ژ زیرانی نهبوو، لی
بارودوخی هوشی بدروستی تیک چوووو.

چوو هوشی. نیفهکا هوشی و لسهر ئافا هوزی، تزی چهق و
بهلگین شکهستیین دارا بوو. دارا کاژی کو پیرترین دارا مالا مه بوو،
شکستی بوو و پشکهکا زور ژ هوشی گرتبوو. ب رهخ داری، کهلهخی
چیچکهکا بجیک ب چاف دکهفت. سهعید بی همدا خوه ل بیرا قه لی
کهفت کو لسهر دارا کاژی هیلین هه بوو. دگهل خوه گووت: ((مخابن!
حهوانا بی خودان، بی گومان یا مری!))

نیژیکتر چوو. ب جارەکی ژ ئەو تشتی دیتی، لسهر جهی خوه دا
هشک لی هات: دناڤ هیلینا قه لیدا کو نهو لسهر عهری کهفتبوو،
دهمژمیرا وی وهکی پارچهکا زیری دبرسقی.

تههران، هه یفا ئابان، ۱۳۵۴

شلوڤه کرنا چيروکا دهمڙميرا زيري

بابهت و پهيام

چيروکي، بابهتهکي روڤن و ئاشکرا ههيه. بساناھي دي شين دھست نيشان بکهين کو بابهتي ((گومان)) هه مي چيروکا دهمڙميرا زيري يا فهگرتي. پشتي روڤن بوونا بابهتي، کو ههلويست و بوچوونا نفيسهري د وي دا روڤن نينه، زانينا پهياما وي، کارهکي گهلهک دڙوار نينه. ههروسا کو د بابهتي پهيامي دا مه گووتي، پهياما چيروکي بووچوونهکه کو نفيسهر سهبارت بابهتي چيروکي پيشکيش دکهت وپيکوئي دکهت نهوي د چيروکا خوه دا نيشان بدهت. د قي چيروکي دا، نفيسهر ل دويڤ هندييه، کو نيشان بدهت: ((دقيت ژ گوماني دوربي بکهن.)) ههلبزارتنا کهسايهتيان و ديتنا رويدانان وهسايه کو خوينهر بيي هيچ جوړه ئالوزبووني ئاگهه ژ پهياما چيروکي دبیت. ب تابهت رويدانا دوماھيکا چيروکي کو ئهړکهکي گهلهک زور د روڤن کرنا پهياما چيروکي ههيه. د وي رويداني دا، خوينهر دزانيت کو گومانا سهعيد بو سادقي سهبارت دزينا دهمڙميرا زيري، بي نهگهر بوويه.

((... نيڙيکتر چوو. ژ نيشکهکيڤه ژ نهو تشتي کو ديتي، لسهر جهي خوه دا هشک بوو. دناڤ هيلينا قهلي کو نهو لسهر عهردی کهفتبوو، دهمڙميرا وي وهکي پارچهکا زيري د برسقي.))

پلانا چيروكى

چيروكى پلانهكا روھن، جيگير و موکوم ههيه. خالا دهستيپيڪي، پيڪهات و خالا دوماهيكا وي بدروستي يا روھن و دياره و خوينهر ب ساناهي دي شيت ئهفان سي بهشان ژ ئيڪ و دوو جودا بکعت و دهستنيشان بکعت. ژ بهر هندي، پشتي خواندنا چيروكي، ويئنهيهكي ديارکهر ژ پلانا چيروکا ((دهمژميرا زيړي)) د ميشكي ويدا ويئنه دبیت و دشيت ئهوي ب شروفهکرنا خوراي بو کهسهين دي باس بکعت:

((سابق بو وانه خواندنې بو مالا سهعیدی دچیت. پشتي وانه خواندنې و پيچهک ياريا، دزفريته مال. سوبههيا وي روژي، سهعيد دزانيت کو، دهمژميرا زيړي کو بابي وي نهو بو وي کريبوو، د دهستي ويدا نينه. بيرا وي دهيت کو روژا بووري، بهري ياري دگهل سادقي، ئهو ل رهخ چهوزا چهوشا خواه دانا لي ل ويړي ژي دهمژميرا زيړي پهيدا ناکعت. سهعيد گوماني ب سادقي دبعت و ههر ئهف بابته دبیته ئهگهري دژايهتيي دنافبهرا وان دا. پشتي چهند ههيقان، سپيدا شهقهکا زرياني، دمژميرا زيړي يا سهعيد د هيلينا خراب بوويا قهلي کو ژ سهر دارا شکهستيا کاژي ب ئهردی کهفتبوو، پهيدا دبیت.))

کارکتهريڼ چيروكي بو کرداريڼ خواه ئهگهريڼ بهر ئهقل و پهسند ههنه. سادق بوخواندنا وانا بو مالا سهعیدی دچیت. دهمژمير بهرزه دبیت. چونکي لدهسپيکا چيروكي، سادقي گرنگي دابوو دهمژميرا زيړي، سهعيد گوماني لي وي دکعت.

بدریژیا چیروکی، ژ کارکتهر و رویدانیّت زیّده، رهنگه دانین کیم دیار دبن. چیدبیت ئەگەر نفیسه ل دەمی ب شەر چوونا سهعید و سادقی، ب ئاریشه و بابەتین وانەیی یان ژی رویدانیّن کو ل دەمی تافیکنی چیدبوو یان ژی... ئاماژەیهک کربا، چیروک ژ سەرنجراکیشانا روخساری یا گەلەک بەهرەمەند دبوو. ئەگەر ئەف کارە کربا، جەختا چیروکی ل سەر ئیک بابەت و پەیام ژ ناف دچوو و پلانا چیروکی توشی بەلافبوونی دبوو، ل دەمی کو دارشتنا نفیسه‌ری بو رویدان و کارکته‌ری زیدە و دانانا هەمی کەرەستین پلانی د خزمەتا پەیامی، یا بوویە ئەگەر کو ئاخفتنا نفیسه‌ری گەلەک بساناهی بو خوینەری بەیتە فەگواستن.

پلانا چیروکی، هەمی کەرەستین کو بو نفیسینا پلانهکی پیدفیه، هەیه. کارکته‌ری سەرەکی، سهعیده، چونکی د بوورینا رویدانیّن چیروکی، ئەم ناگهه ژ ساخله‌تین وی یین دەرونی دبین. جەهّ چیروکی، مالا سهعیدی یه، لی ب قوتابخانی، مال و خیزانی ژی ئاماژەک دەیتە دان.

دەمی چیروکی، دەسپیکا سالا خواندنی یه کو نیزیکی چار هەتا پینج هەیفە فەدکیشیت و رویدانا سەرەکی ژی پەیدا بوونا دەمژمیرا زیری یه.

دارشتنا کارکتهر

چیروکی، دوو کارکتهر هەنە: سهعید و سادق. سهعید، کارکته‌ری سەرەکی یی چیروکی یه و هەبوونا سادقی هیجەتەکه دا کو باشتەر و پتر ناگهه ژ تاییبەتمەندیین رهوشتیین سهعیدی ببین.

رویدانا سهرهکی ژى کو بو سعهیدی دروست دبیت، د دريژیا
چيروکى، نهفه سعهیده کو خوه ب دروستى بو خوينهري ددهته
نياسين و ناگه ژ شاشيا خوه يا مهزن، کو گومان برنه بو نيزيکترين
ههفالى وييه، ههيه.

د چيروکى دا، ههر چهند ژ دارشتنا روخسارى کارکتهر چ باس
نينه، لى نفيسهر ب شيوهيهکى نه ئيکسهر، سالوخهت، تايبهتمهنديين
رهوشتى و شيوهيا ژيانا دوو کارکتهرين چيروکى بباشى بو خوينهري
نيشان ددهت. ددهسپيکى ب شيوى دارشتنا کهسايهتيا سعهيد تهرخان
دکهين: سعهیدی ژيانهکا خواهش ههيه. دهمژميرا زيرى و مالا کو
دناف دا دژيت، ب دروستى ديارکهريين ژيانا وينه.

((... برسقينا دهمژميرا جوانا وى، چافين سادقى بو خوه برن

- ته دهمژميرا خوه گوهریه؟

- ئهري، يا دى گهلهك كهفن ببوو. مه دا كورئ پيرئ ژنا

خزمهتكارا مه. دوهى بابى من نهفه بو من كرى.))

((ل پيش دهرگهههكى مهزن و جوان راوهستا. زهنگ لى دا.

چهند دهقا پاشى دهرگهه فهبوو و دهنگهكى نياس گههشته

گوهى وى.

- سلاڤ.

ئهو بخوه بوو، سعهيد.))

د قهرقهشيين کو سعهيد دگهل سادقى- ژبهر بهرزهبوونا

ددهمژميرا خوه، ههبوو، مه زانى کو مروقهكى بيهن تهنگ و رهش

بينه، ئهوى خو دهرهفت نهدا سادقى کو بهرگريئ ژ خوه بکهت.

((سەئید کو ژ وئ هەمی بیهن فرەهیا وی بیهن تەنگ بیوو، ب
جارەکی دا حەواری کیشا:

- بۆچی تو خوە سەرڤه دبهی؟

سادیق ب مەندەهوشی ڤه گووت: ((ئانکو چ؟ چ ل تە هاتیه؟))
سەئید حەواری کیشان: ((تە چ روی یئ هەی ها ! ئانکو تە
دڤیت بیژی کو تە دەمژمیرا من نەدزییه؟))
((...

ئئ سادیق کورەکی باش و راستگویه. بیهن فرەهیا وی ل هەمبەر
گوماننا کو سەئیدی ب وی کری، دیار کەرئ سالوخەتین باش و
مروڤایهتیا وی یه.

((ل دەمی کو روندکا خوە ب لیڤا هچکی ڤه ریشیاییا چاکبیتئ
خوە پاڤژ دکر، گووت: ((مخابن کو ئەم هاقالین، یان من دزانی چ ل
تە بکه م.))

((سادیق گەههسته مال. دەرگههئ گرانئ داری ل سەر پیپکین وئ
ژفراند و چوو حەوشئ ڤه. حەوش یا تاری و تەر بوو. بهنهکا
نەخوش ژههواپی ویرئ دهات.

چوو د حەوشیدا. ل پیڤش ژورا خودانئ خانی بووری، دەرەجک
ئیک و دوو کرن وچوو د ژورا خوە ڤه.)) دەمی گەههستیه حەوشئ، ب
ئاڤا کەسک و پیسا حەوزئ سەرئ پیلاڤین خوە شوشت. پیلاڤ
پیچەک برسقین و دگەل خوە گووت: ((نهو باشتر ئئ هاتن.)) و بەرەڤ
کولانئ چوو.

دهم د چيروكى دا

رويدانين چيروكى د سالا خواندنې دا دروست بوونه و دويراتيا دناقبهرا دهسټپيكي و دوماهيك وئ ب چوار يان پينج ههيفا دگههيت. نقيسه، ب هيراتي ژ ديار كرنا هه مي دهمين نهقان چهند ههيفان يي خو پاراستي، چونكي دزاني كو فهگيرانا نهوي ژ لهزاتيا چيروكي بريژهكا گهلهك زور كييم دكته و بتني دبите نهگهري ماندي بوونا زورا خوينهري. نقيسه ب تني نهو دم تهرخانكرينه كو رويدانين تايبهت دناقدا رويدانه و د بهرهف پيشبرنا پلانا چيروكي نهگهركي ديار كهر ههبوو يان ژي رونكرنا خالين ئالوزين چيروكي بوويه.

((چوو ههوشي. نيغهكا ههوشي و لسهر ئافا ههوزي، تزي چهق و بهلگين شكهستين دارا بوو. دارا كاژي كو پيرترين دارا مالا مه بوو، شكستبوو و بهشهكي زور ژ ههوشي گرتبوو. ب رخ داري، كهلهخي چيچكهكا بچيك ب چاف دكهفيت. سهعيد بي همدى خوه ل بيرا قهلي كهفت كو لسهر دارا كاژي هيلين ههبوو. دگهل خوه گووت: ((مخابن! ههيوانا بي خودان بي گومان يا مري!))

نيزيكتر چوو. ب جارهكي ژ نهو تشتي ديتي، لسهر جهي خوه هشك بوو: دناف هيلينا قهليدا كو نهو لسهر عهردى كهفتبوو، دهمزميرا وي وهكى پارچهكا زيړى دبرسقي.))
و ب ساناهي ژ دهمي كو چ رويدانين تايبهت د ناقددا دروست نهبوونه بووريه:

((چهند ههيف بوورين. پائيز تهمام بوو و زفستان ژي هيدي هيدي وهكى كيسهلهكي پير دبووري.))

چه‌وا چيروك هاتيه فه‌گيران؟

فه‌گيرانا چيروكى ژ زمانى كه‌سى سيى بوويه. ئانكو نفيسهر بناقى ئه‌و كه‌سى كو بينه‌رى رويدانا يه، و ژ بارودوخ و ره‌وشا كاركته‌رين چيروكى يى ناگه‌هداره و دزانيت د ده‌رونى هه‌ر ئيك ژوان چ دبووريت، ب رافه‌كرنا چيروكى رابوويه، گوهى خوه بدهنى:

((سادقى ريكا خوه د نافبه‌را قوتابيان فه‌دكر و دچوو پيش. هه‌تا مال ريكه‌كا زور هه‌بوو. پي‌كول دكر خوه مژويل بكه‌ت داکو ريک ل پيش چاڤين وي گه‌له‌ك دريژ نه‌بيت. هزرا ده‌مژميرا جوانا سه‌عیدی دكر كو ل ژير تيروژكين روژى وه‌كى پارچه‌يه‌كا زي‌رى دبرسقى. هيشى دكر كو ده‌مژميره‌كا وه‌كى ده‌مژميرا وي هه‌با. پاشى بيرا وي ل سوبه‌هى هات. بير هاتنا ئه‌فى بابه‌تى كه‌يفا وي هينا، هه‌ز ژ چوونا بو مالا سه‌عیدی دكر.))

((سه‌عيد هچكين چاكيى خوه بيچه‌ك بره سه‌رى دا كو به‌رى خوه بده‌ته ده‌مژميرى. وي گافى زانى كو ده‌مژمير نه‌كريه ده‌ستى خوه. به‌رى خوه دا ده‌وروبه‌رين خوه بيرا وي هات كو روژا بو‌رى، به‌رى ياريى، ده‌مژمير ب ره‌خ هه‌وزى دانا بوو.))

ل دوو نموونين سه‌رى دا، خوينه‌ر ب ريكا دادوه‌رى كرنى يان ده‌ربرينا بوچوونا نيكسه‌ر، ناگه‌ه ژ هه‌بوونا نفيسه‌رى نابيت، چونكى نفيسه‌ر ب ساناهى، كردار و هزرين هه‌ر ئيك ژ كه‌سايه‌تيان ب شيوه‌يه‌كى نه‌ نيكسه‌ر بو خوينه‌رى ديار كريه.

نافی چيروكى

چيروك د بازنا دهمژميړهكا زيړى دزفريت كو ب نهگهري بهرزه
بوونا وي، كاركتهرين چيروكى دگهل نيك ب شهر دچن.

د ههلبزارتنا نافي ((دهمژميړا زيړى)) بو چيروكى، بتنى
ههمى تشت ل پيش چاف وهرگرتيه، بهلكى هوربيني لي هاتيه كو
پلانا چيروكى ب چ شيويهكى ناشكهره نهبيت دا كو ب في ريكي، ژ
سهرنجراكيشيا روخساريا وي كيّم نهبيت.

نهگهر نافي چيروكى ((گومان)) يان ژى ((گومانا خراب)) با،
خوينهر ژ دهسپيكا چيروكى دا زانيت كو بناغى چيروكى ب گومانى
يه كو نيك ژ كاركتهرين چيروكى همبهر كاركتهري دي ههيه، و ب
زانينا نهفى بابتهتى، هزهكا وسه بو خواندنا چيروكى دناف خوه دا
ههست پى نهذكر. نهو كو ناف ((دهمژميړا زيړى)) يه چيدبيت
خوينهري بهرهف هزري بهت كو بو دهمژميړى چ رويدان چيدبن
رويدابن يان ژى دهمژميړا زيړى سهرچاوى چ رويدانا بوويه. ب ههر
شيويهكى، نهف چيروكه، ژبلى كو ديار كرنا پلانى يا پاراستى، دگهل
بارودوخى چيروكى ژى د دزايهتيدا نينه.

سوڤاسى

سوڤاسى بۆ ھەر كەسەكى كۆ ھاركاريا من كرى ژ بۆ وەرگىرانا
قى پەرتوكى بتايبەت بۆ مامۆستايى ھيژا (ھوسين عوسمان)
كوپىداچونا قى پەرتوكى ب ستويى خوه فە گرتيه .

